

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Tsiviilõiguse õppetool

Katren Oper

**ELATISVÕLGNIKE NIMEKIRJA AVALDAMISE ÕIGUSPÄRASUS
EESTI ÕIGUSKORRAS**

Magistritöö

Juhendaja
mag. iur. Tambet Tampuu

Tartu
2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. FÜÜSILISE ISIKU VÕLGADE KOHTA KÄIVATE ANDMETE KÄSITLEMISE ÜLDISED PÕHIMÕTTED	6
1.1. Füüsilise isiku võlgade kohta käivate andmete käsitlemine isikuandmetena	6
1.1.1. Füüsilise isiku võlgade kohta käivad andmed isikuandmete kaitse seaduse tähenduses.....	6
1.1.2. Füüsilise isiku võlgade kohta käiva teabe kui isikuandmete iseloomulikud tunnused.....	7
1.2. Füüsilise isiku võlgade kohta käivad andmed avaliku teabena.....	8
1.3. Füüsilise isiku võlgade kohta käivad andmed kui faktiväited.....	9
2. FÜÜSILISE ISIKU VÕLGADE KOHTA KÄIVATE ANDMETE AVALIKUSTAMINE ..	11
2.1. Füüsilise isiku võlgade avalikustamise põhimõtted	11
2.2. Füüsilise isiku võlgade avalikustamise õiguslik alus.....	13
2.2.1. Füüsilise isiku võlgade avalikustamine viimase nõusolekul	13
2.2.2. Füüsilise isiku võlgade avalikustamine viimase nõusolekuta	14
2.3. Füüsilise isiku võlgade andmete avalikustamise õiguslik alus võlgade avalikustamise õiguspärasus võlaõigusseaduse järgi	17
2.4. Lapse elatise võlgade andmete avalikustamise õiguslik alus	21
3. LAPSE ELATISE NÕUDEST TULENEVATE VÕLGADE AVALIKUSTAMISE ÕIGUSLIKU ALUSE KOOSKÕLA EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSEGA.....	24
3.1. Lapse elatise nõudest tuleneva võlgade avalikustamisega riivatav põhiõigus.....	24
3.2. Lapsele elatise nõudest tuleneva võla avalikustamise kui eraelu puutumatuse põhiõiguse riive põhiseaduspärasus.....	26
3.2.1. Riive formaalne põhiseaduspärasus	26
3.2.2. Riive materiaalne põhiseaduspärasus	27
3.2.2.1. Proportsionaalsuse testi üldiseloomustus ja riive legitiimsus	27
3.2.2.2. Riivet sätestava abinõu sobivus	30
3.2.2.3. Riivet sätestava abinõu vajalikkus	34

3.2.2.4. Riivet sätestava abinõu mõõdukus	42
4. LAPSE ELATISE NÕUDEST TULENEVATE VÕLGADE KOHTA KÄIVATE ANDMETE AVALIKUSTAMISE ÕIGUSLIKU ALUSE VAIDLUSTAMINE.....	50
4.1. Lapse elatise võlgniku andmete avaldamise vaidlustamise võimalused	50
4.1.1. Kohtutäituri tegevuse peale kaebuse esitamine	50
4.1.2. Õiguskantseri poole avaldusega pöördumine	53
4.2. Kahju hüvitamise nõue.....	55
KOKKUVÕTE	61
THE LEGALITY OF DISCLOSURE OF THE LIST OF ALIMONY DEBTORS IN ESTONIAN ORDER.....	66
KASUTATUD LÜHENDID	69
KASUTATUD MATERJALID	70

SISSEJUHATUS

Käesolevas magistritöös käsitletakse lapse kasuks kohtuotsusega väljamõistetud elatise võlgnike nimekirja avaldamise õiguspärasusust Eesti õiguskorras. Seevastu on kohtutäituri seaduse¹ (edaspidi KTS) § 11 lg 4 leidnud suurt vastukaja meedias. Seda põhjusel, et elatisvõlgnike nimede avalikustamise korral ei ole selge, kas ja kui efektiivselt aitab kehtestatud regulatsioon kaasa lapse elatise võla täitmisele nii kuritahtlikult kui ka mittekuritahtlikult täitmisest kõrvalehoidujate puhul. Võlgnike survestamine nende võla avalikustamisega võlgnike nimekirjas riivab omakorda nende õigust eraelu puutumatusel. Sarnaselt on ohustatud laste õigus eraelu puutumatusel põhjusel, et alaealise eraelu on kõrgendatud kaitse all ja avalikkuse huvi ei õigusta üldjuhul lapse privaatsust kahjustavate andmete avaldamist.² Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada, kas KTS § 11 lg-st 4 tulenev põhiseaduse³ (edaspidi PS) riive on lubatav.

Magistritöö koostamisel oli suur abi endise õiguskantsleri Indrek Tederi märgukirjast kunagisele justiitsministrile Kristen Michalile, milles analüüsiti KTS § 11 lg 4 kooskõla PS-iga. Märgukirjas leidis Indrek Teder, et kuni ei ole põhjalikult uuritud elatisevõlgnike nimekirja avaldamise mõjusid, ei ole võimalik kinnitada üheselt eelpool viidatud sätete kooskõla. Nimetatud märgukiri on koostatud 21. juulil 2011, mis andis käesoleva töö autorile võimaluse uurida, kas ja kuivõrd on rakendatud endise õiguskantsleri ettepanekut elatisvõlgnike nimekirja avaldamise mõjude täiendavaks analüüsimiseks. Lisaks on töös kasutatud avaliku teabe seaduse⁴ (edaspidi AvTS) ja isikuandmete kaitse seaduse⁵ (edaspidi IKS) eelnõude seletuskirju ning PS-i, halduskohtumenetluse seadustiku⁶ (edaspidi HKMS) ja võlaõigusseaduse⁷ (edaspidi VÕS) kommenteeritud väljaandeid. Märkimist väärib Ivo Pilvingu artikkel „Sugupuud müügiks ja roolijoodikud häbiposti? Isikuandmetega seonduvad piirangud avaliku teabe avaldamisel“. Sarnaselt Indrek Tederi arvamusele eelpool mainitud märgukirjas, pooldab magistritöö autor Ivo Pilvingu seisukohti mainitud artikli kontekstis.

---

¹ Kohtutäituri seadus. – RT I 2009, 68, 463 ... RT I, 14.03.2014, 54.

² RKTko 26.06.2013, 3-2-1-18-13, p 17.

³ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2.

⁴ Avaliku teabe seadus. – RT I 2000, 92, 597 ... RT I, 12.07.2014, 33.

⁵ Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 12.07.2014, 51.

⁶ Halduskohtumenetluse seadustik. – RT I, 23.02.2011, 3 ... RT I, 19.03.2015, 24.

⁷ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.04.2014, 13.

Käeolevas magistritöös käsitletakse teemasse puutuvaid küsimusi peamiselt teoreetilisest aspektist. Töö lisaks toodud näited on teoreetilise põhiosa toetamiseks. Kasutamisetstarbe kohaselt on teksti tulemus saavutatud kombineeritud meetodite kasutamisel. Viimase kohaselt on magistritöö koostamisel kasutatud mitmeid erinevaid vahendeid, näiteks andmekogumismeetodit loetud kohtupraktika läbitöötamiseks ja andmetöötlusmeetodit selle süstematiseerimiseks. Interpreteerimise meetodiga on mõtestatud lahti kogutud tulemused ja andmed, mis on üldistatud kujul kirjalikus formaadis.

Käesolev töö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis käsitletakse füüsilise isiku võlgade kohta käivate andmete üldiseid põhimõtteid. Selle peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade füüsilise isiku võlgadest isikuandmete kontekstis. Teises alapeatükis käsitletakse füüsilise isiku võlgade kohta käivaid andmeid avaliku teabe tähenduses ning kolmandas alapeatükis faktiväite mõistet tulenevalt võlaõigusseadusest. Teises peatükis kajastatakse füüsilise isiku võlgade kohta käivate andmete avalikustamist. Esimeses alapeatükis tuginetakse samuti üldistele põhimõtetele, mis seonduvad võlgade avalikustamisega. Teises alapeatükis analüüsitakse võlgade avalikustamise õiguslikku alust nii võlgade avalikustamisel võlgniku nõusoleku olemasolu korral kui ka viimase puudumisel. Kolmandas alapeatükis kajastatakse füüsilise isiku võlgade avalikustamise õiguspärasust võlaõigusseaduse kontekstis ning neljandas alapeatükis konkreetselt KTS § 11 lg 4 tähenduses.

Töö kolmandas osas analüüsitakse lapse elatise nõudest tulenevate võlgade avalikustamise õigusliku aluse kooskõla PS-iga. Esimeses alapeatükis määratletakse riivatav põhiõigus ning teises keskendutakse riive põhiseaduspärasusele tulenevalt eesmärgi lubatavusest ning vahendi sobivusest, vajalikkusest ja mõõdukusest. Viimases analüüsitakse eelpool mainitud laste õiguste kahjustumise aspekti. Magistritöö neljandas osas käsitletakse lapse elatise nõudest tulenevate võlgade kohta käivate andmete avalikustamise õigusliku aluse vaidlustamist. Nimetatud peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade võimalusest vaidlustada lapse elatise võlgniku andmete avaldamine sätte põhiseadusevastasusele tuginedes nii kohtu poole pöördudes kohtutäituri tegevuse vaidlustamise teel kui ka õiguskantsleri poole pöördudes.

Magistritöö autor tänab südamest juhendajat Tambet Tampuud.

1. FÜÜSILISE ISIKU VÕLGADE KOHTA KÄIVATE ANDMETE KÄSITLEMISE ÜLDISED PÕHIMÕTTED

1.1. Füüsilise isiku võlgade kohta käivate andmete käsitlemine isikuandmetena

1.1.1. Füüsilise isiku võlgade kohta käivad andmed isikuandmete kaitse seaduse tähenduses

Andmeid füüsilise isiku võlgnevuse kohta käsitletakse IKS-i tähenduses isikuandmetena. IKS § 4 lg 1 sätestab, et isikuandmed on mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 95/46/EÜ⁸ (edaspidi direktiiv) üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta artikli 2 punkt a kohaselt tuvastatav isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige isikukoodi põhjal või ühe või mitme tema füüsilisele, füsioloogilisele, vaimsele, majanduslikule, kultuurilisele või sotsiaalsele identsusel omase joone põhjal. Seega tuleb isikuandmetena käsitleda kõiki andmeid, mis kasvõi kaudseltki on füüsilise isikuga seostatavad.⁹ Direktiivis sisalduv isikuomaduste loetelu mitte ei piira isikuandmete mõistet, vaid näitlikustab seda, kuidas võib andmesubjekt olla tuvastatav. Soovitustes sisaldub lisandus, et info ei ole käsitatav isikuandmetena, kui isiku tuvastamine nõuaks ebamõistlikult palju aega või inimressursse.¹⁰

IKS § 33 lg 1 p 5 kohaselt annab Andmekaitse Inspeksioon soovituslikke juhiseid eelpool nimetatud seaduse rakendamiseks. Nimetatud punkti alusel reguleerib võlgade avalikustamist Maksehäirete avaldamise (edaspidi MA) juhend, mis selgitab maksehäireandmete avaldamisega seotud õigusi ja kohustusi tulenevalt IKS-st (MA § 1 lg 2). MA definitsiooni kohaselt on maksehäireandmed teave selle kohta, kellel on kelle suhtes maksetähtaja ületanud võlg, kui suur see on, millal see tekkis ning mis liiki tehinguga on tegemist. Samuti loetakse maksehäireandmeteks eraisikust võlglaste nime ja sünniaega, kui need andmed on avalikustatud inkassoteenust osutava ettevõtte kodulehel või mistahes juriidilise isiku võrgulehel võlglaste

---

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24.10.1995. a direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. – EÜT L 281, 23.11.1995. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1995L0046:20031120:ET:PDF> (23.03.2015).

⁹ Mis on isikuandmed? Andmekaitse Inspeksioon, 14.02.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/mis-isikuandmed> (23.03.2015).

¹⁰ I. Pilving. Sugupuud müügiks ja roolijoodikud häbiposti? Isikuandmetega seonduvad piirangud avaliku teabe avaldamisel. - Juridica 2004/II, lk 77.

rubriigis (MA § 1 lg 3). Seevastu käsitleb maksukorralduse seaduse¹¹ (edaspidi MKS) § 27¹² maksuvõla suurust avalike andmetena, mida võib maksukohustuslase teadmata avaldada igatühele, kes nimetatud andmeid küsib (MA § 14 lg 1 ls 2).

1.1.2. Füüsilise isiku võlgade kohta käiva teabe kui isikuandmete iseloomulikud tunnused

Käsitletavat mõistet piiritlevad Euroopa andmekaitseasutuste töörühma arvamuse kohaselt neli peamist elementi: „igasugune teave“, „kohta“, tulemus“ ja „füüsiline isik“. Esimene element „igasugune teave“ on analüüsitava mõiste avar tõlgendamine, sõltumata teabe laadist või sisust ja selle esitamise tehnilisest vormingust. See tähendab, et nii objektiivne kui ka subjektiivne teave mis tahes isiku kohta võib kujutada endast nn isikuandmeid sõltumata sellest, millisel andmekandjal need esitatakse. Samuti ei ole siinkohal oluline, et nimetatud teave oleks tõene või tõendatud.¹³

Teine element on „kohta“. See koosneb kolmest alternatiivsest komponendist: sisu, eesmärk ja tulemus. Teine element on esmatähtis sisulise kohaldamisala kindlaksmääramisel põhjusel, et selle alusel tuleb otsustada, kas teave käib nõ isiku kohta. „Sisu“ eksisteerib, kui teavet antakse konkreetse isiku kohta. Teave käib isiku „kohta“, kui see on kõnealuse isikuga „seotud”.¹⁴ Seejuures ei võeta arvesse vastutava töötleja või kolmanda isiku eesmärki ega kõnealuse teabe mõju andmesubjektile. Samuti võib teave olla teatud isikuga seotud tulenevalt „eesmärgist”. „Eesmärk” on olemas, kui konkreetse juhtumi asjaolusid arvesse võttes võidakse andmeid kasutada üksikisiku hindamise, teatud viisil kohtlemise või tema seisundi või käitumise mõjutamise kavatsusel.¹⁵ Kolmanda komponendi kohaselt toimub konkreetse isikuga seostamine „tulemuse” olemasolul. Andmeid võib pidada üksikisikuga seotuks, kui nende kasutamine võib konkreetse juhtumi kõiki asjaolusid arvesse võttes mõjutada isiku õigusi ja huve – seda hoolimata „sisu” või „eesmärgi” olemasolust. Seevastu ei pea võimalik mõju olema suur. Piisab teabest, mis võib mõjutada isiku kohtlemist või hindamist.¹⁶

¹¹ Maksukorralduse seadus. – RT I 2002, 26, 150 ... RT I, 23.12.2014, 20.

¹² MKS § 27 lg 1 p 4 sätestab, et maksuhaldur võib maksukohustuslase nõusoleku ja teadmiseta avaldada igatühele maksuvõlgade suuruse ja tekkimise aja.

¹³ P. Schaar jt. Arvamus 4/2007 isikuandmete mõiste kohta. *Sine loco*, 20.06.2007, lk 6-8. Kättesaadav arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_et.pdf (23.03.2015).

¹⁴ Seotuse hindamisel tuleb arvesse võtta kõiki asjaolusid.

¹⁵ P. Schaar jt. Viidatud töö, lk 9-10.

¹⁶ P. Schaar jt. Viidatud töö, lk 11.

Kolmas element – „tuvastatud või tuvastatav” – keskendub tingimustele, mille alusel tuleks isikut käsitleda „tuvastatavana” ning vahenditele, mida vastutav töötleja või keegi muu võib tõenäoliselt kasutada selle isiku tuvastamiseks.¹⁷ Neljas element on „füüsiline isik”. Selle kriteeriumi mõttest lähtuvalt puudutavad isikuandmed elavaid inimesi.¹⁸ Kõik neli elementi on omavahel tihedalt seotud ja üksteisest sõltuvad ning määratlevad koos, kas andmeid tuleks käsitleda isikuandmetena.¹⁹

1.2. Füüsilise isiku võlgade kohta käivad andmed avaliku teabena

AvTS § 3 lg 1 sätestab, et avalik teave on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt võib eelpool toodud lõikes nimetatud teabele juurdepääsu piirata seaduses sätestatud korras. Eelpool toodust järeldub, et avalik teave ei pruugi olla avalik tähenduses, et teave tuleks avaldada, s.o üldsusele või konkreetsele soovijale teatavaks teha. Avaliku teabe avalikkus tuleneb nimetatu kogumisest avalikke ülesandeid täites.²⁰ Andmed lapse elatise võlgniku kohta paigutuvad avaliku teabe mõiste alla põhjusel, et viimased on saadud avalike ülesannete täitmise käigus.²¹ AvTS § 3 lg 2 tähenduses piirab IKS juurdepääsu füüsilise isiku võlgade kohta käivatele andmetele.

IKS eesmärk on reguleerida eelkõige üksikisikute õiguste kaitse meetmeid ning nendega seotud erandeid ja piiranguid. Avalikes huvides isikuandmeid sisaldava teabe avalikustamist avalike ülesannete täitjate poolt reguleerib eelkõige AvTS.²² KTS § 2 lg 1 sätestab, et kohtutäitur peab avalik-õiguslikku ametit enda nimel ja vastutusel vaba elukutsena. AvTS § 35 lg 1 p 16 sätestab, et teabevaldaja on kohustatud tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks isiku kohta seoses maksustamisega kogutud teabe, välja arvatud teabe maksuvõlgnevuste kohta. Siiski on teabevaldajal nimetatud paragrahvist tulenevalt kohustus piirata teabele juurdepääsu juhul, kui see kahjustaks avalikku huvi.²³ Mainitud seadusest tuleneb, et kohtutäitur ei ole kohustatud tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks teavet võlgniku maksuvõlgnevuse kohta. Täpsemad nõuded viimase avalikustamise kohta puuduvad.

¹⁷ P. Schaar jt. Viidatud töö, lk 25.

¹⁸ P. Schaar jt. Viidatud töö, lk 6.

¹⁹ P. Schaar jt. Viidatud töö, lk 21.

²⁰ I. Pilving. Viidatud töö, lk 76.

²¹ I. Pilving. Viidatud töö, lk 78.

²² IKS eelnõu seletuskiri. 1026 SE, p 3.2, § 1.

²³ AvTS eelnõu seletuskiri. 462 SE I, p 5.

AvTS eelnõu seletuskirja töögrupp analüüsinud võimalike vastuolusid eelnõu ja IKS vahel jõudis järeldusele, et IKS-is sätestatud regulatsioon ei ole piisav (viimast muudeti rakendussätete abil), mistõttu on juurdepääs eraelulistele andmetele reguleeritav eelkõige AvTS-ga. Mainitud eelnõu rakendamise eeldatava positiivse mõjuna on välja toodud eraeluliste isikuandmete parem kaitse.²⁴ Sarnaselt tuleb IKS eelnõu seletuskirja kohaselt isikuandmete töötlemise nõuete sisustamisel piiripealsetel juhtudel alati eelistada tõlgendust, mis kaitseb tugevamini eraelu puutumatus, mitte ei sea esiplaanile võimalikke avalikke huve.²⁵ Eelpool toodust tulenevalt on seadusandja eelistanud eraeluliste isikuandmete paremat kaitset. Seetõttu tuleb võimalike vastuolude esinemise korral kohaldada isiku maksuvõlgnevuse teabele võlgniku õigusi paremini kaitsevaid nõudeid.

1.3. Füüsilise isiku võlgade kohta käivad andmed kui faktiväited

IKS-i järgi jagunevad isikuandmed tavalisteks ja delikaatseteks isikuandmeteks²⁶. Andmed võlgade kohta käsitletakse nn tavaliste isikuandmetena.²⁷ Viimaste avalikustamise näol on tegemist faktiväite avalikustamisega. Seda põhjusel, et isiku kohta mis tahes andmeid sisaldavat lauset käsitletakse kohtupraktikas faktiväitena.²⁸ Riigikohtu erikogu 1. detsembri 1997. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-99-97 asuti seisukohale, et faktiväide on põhimõtteliselt kontrollitav, selle tõesus ja väärus on kohtumenetluses tõendatav. Tulenevalt faktiväite esitamise kontekstist ja viisist võib eelpool toodu võimaldada väärtushinnangut.²⁹

---

²⁴ AvTS eelnõu seletuskiri, p 5.

²⁵ IKS eelnõu seletuskiri, p 3.2, § 1.

²⁶ IKS § 4 lg 2 sätestab, et delikaatsed isikuandmed on:

- 1) poliitilisi vaateid, usulisi ja maailmavaatelisi veendumusi kirjeldavad andmed, välja arvatud andmed seadusega ettenähtud korras registreeritud eraõiguslike juriidiliste isikute liikmeks olemise kohta;
- 2) etnilist päritolu ja rassilist kuuluvust kirjeldavad andmed;
- 3) andmed tervises seisundi või puude kohta;
- 4) andmed pärilikkuse informatsiooni kohta;
- 5) biomeetrilised andmed (eelkõige sõrmejälje-, peopesajälje- ja silmaiirisekujutus ning geenandmed);
- 6) andmed seksuaalelu kohta;
- 7) andmed ametiühingu liikmelisuse kohta;
- 8) andmed süüteo toimepanemise või selle ohvriks langemise kohta enne avalikku kohtuistungit või õigusrikkumise asjas otsuse langetamist või asja menetluse lõpetamist.

²⁷ Mis on isikuandmed? Andmekaitse Inspeksioon, 14.02.2013.

²⁸ RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04, p 10.

²⁹ RKHko 12.06.2012, 3-3-1-3-12, p 42.

Väärtusotsustus väljendub isikule antud hinnangus, mis oma sisu või vormi tõttu võib olla konkreetsetes kultuurikeskkonnas halvustava tähendusega. Teisiti öeldes on väärtusotsustus hinnang või arvamus faktide pinnalt.³⁰ Väärtushinnangut on võimalik põhjendada, kuid selle sisu tõesust või väärust ei ole võimalik tõendada.³¹

Au teotavate faktiväidete ning väärtusotsustuste eristamine on oluline vastavate asjaolude avaldamise õigusvastasuse kontrollimisel.³² Au teotava faktiväite ja au teotava väärtushinnangu avaldamise õigusvastasuse tunnused on erinevad. Au teotava faktiväite õigusvastasus tuleneb eelkõige avaldatud faktiväite tõele mittevastavusest ning avaldaja hoolikusest faktide kontrollimisel (VÕS § 1047 lg-d 2 ja 3). Seevastu au teotava väärtushinnangu õigusvastasus viimase ebakohasusest, avaldamise asjaoludest ning erihuvide kaalumise (VÕS § 1046 lg-d 1 ja 2). Seega on tõendatavate asjaolude ring nendel kahel juhul kvalitatiivselt erinev.³³ Hindamaks, kas faktiväide või väärtushinnang riivab isiku head nime, tuleb muu hulgas arvestada seda, kas väidetavalt au teotavad andmed või hinnangud olid suunatud konkreetset isiku vastu või isikute grupi vastu.³⁴

---

³⁰ S. Luide. Au tsiviilõiguslik kaitse ja selle erisused au teotamisel Interneti kaudu. Magistritöö. *Sine loco*, 2003, lk 26.

³¹ RKEKo 05.12.1997, 3-2-1-99-97.

³² P. Varul jt. Võlaõigusseadus III. 8. ja 10. osa (§-d 619-916 ja 1005-1067). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2009, § 1046 p 3.3.

³³ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05, p 16.

³⁴ RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04, p 11.

2. FÜÜSILISE ISIKU VÕLGADE KOHTA KÄIVATE ANDMETE AVALIKUSTAMINE

2.1. Füüsilise isiku võlgade avalikustamise põhimõtted

Isikuandmete töötlemise põhimõtted on toodud IKS §-is 6. Esimene on seaduslikkuse põhimõte, mille kohaselt võib isikuandmeid koguda vaid ausal ja seaduslikul teel (IKS § 6 p 1). Isikuandmeid tuleb töödelda õiglaselt ja seaduslikult.³⁵ Isikuandmete töötlemisega ei tohi ülemääraselt ega seadusliku aluseta piirata andmesubjektide õigust eraelu puutumatusele.³⁶ Andmesubjektil peab andmete töötlemise õigluse huvides olema võimalik saada töötlemisest teada.³⁷ Juhul, kui andmeid kogutakse tema enda käest, tuleb teda täpselt ja täies ulatuses teavitada andmete kogumise asjaoludest.³⁸

Eesmärgikohasuse põhimõte sätestab informatsiooni kogumise määratletud ja õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ning keelu avalikustada isikuandmeid viisil, mis ei ole andmetöötlemise eesmärkidega kooskõlas (IKS § 6 p 2). Lisaks peab andmetöötlemise eesmärk olema kindlaks määratud enne andmete kogumist ja sama eesmärgiga peab seonduma järgnev andmete töötlemine. Üldiselt tuleb igal uuel eesmärgil töötlemiseks saada andmesubjekti selgelt väljendatud nõusolek. Isikuandmete eesmärgikohase töötlemisega ei peeta siiski vastuolus olevaks andmete töötlemist teadusuuringu või statistika vajadusteks (eelnõu § 16, direktiivi artikli 6 lõike 1 punkt b ja preambuli punkt 29).³⁹ Samuti seondub töötlemise eesmärgikohasuse põhimõttega kohustus töödelda andmesubjekti tuvastamist võimaldavaid isikuandmeid üksnes niikaua, kui see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega.⁴⁰

Minimaalsuse printsiibist johtuvalt võib infot võlgade olemasolu ja suuruse kohta koguda vaid ulatuses, mis on vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks (IKS § 6 p 3). Nimetatud põhimõttest tulenevalt võib isikuandmeid koguda üksnes ulatuses, mis on vältimatult vajalik andmetöötlemise eesmärgi saavutamiseks. Viimane seondub IKS § 11 p-s 5 toodud andmete kvaliteedi põhimõttega.⁴¹ Kasutuse piiramise printsiibi kohaselt võib isikuandmeid muudel eesmärkidel kasutada üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal (IKS § 6 p 4). Olemasolev printsiip väljendab andmete töötlemise eesmärgikohasuse põhimõtte teist

---

³⁵ Direktiivi art 6 lg 1 p a ning preambuli p 28.

³⁶ IKS eelnõu seletuskiri, p 3.2 § 6.

³⁷ Direktiivi preambuli p 38.

³⁸ IKS eelnõu seletuskiri, p 3.2 § 6.

³⁹ IKS eelnõu seletuskiri, p 3.3, § 16, direktiivi art 6 lg 1 p b ja preambuli p 29.

⁴⁰ IKS seletuskiri, p 3.2 § 6.

⁴¹ IKS seletuskiri, p 3.2 § 6.

poolt, võimaldades enne andmete kogumist määratletud töötlemiseesmärkidest hiljem kõrvale kalduda üldjuhul vaid andmesubjekti nõusolekul. Siiski ei välista kasutuse piiramise põhimõte kogutud andmete täiendavat töötlemist teadusuuringu või statistika vajadusteks.⁴²

Andmete kvaliteedi põhimõte sätestab, et isikuandmed peavad olema ajakohased, täielikud ning vajalikud seatud andmetöötluse eesmärgi saavutamiseks (IKS § 6 p 5). Toodud põhimõttest lähtuvalt tuleb isikuandmete töötlemise korral teha nimetatud protsessi korrektselt. Põhjendamatu on isikuandmete töötlemisega sekkumine isiku privaatsfääri, kui kogutud andmete ebapiisavuse või nende ebatäpsuse või mitteaajakohasuse tõttu jääks töötlemise eesmärk saavutamata. Siiski piirab käsitletav põhimõte isikuandmete kogumist suuremas ulatuses, kui on vältimatult vajalik andmetöötluse eesmärgi saavutamiseks.⁴³ Samuti sisaldab andmete kvaliteedi põhimõte kohustust töödelda andmesubjekti tuvastamist võimaldavaid isikuandmeid üksnes juhul, kui see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega. Viimasel juhul on erandi tegemine lubatav teaduse ja statistika huvides.⁴⁴

Turvalisuse tagamiseks tuleb isikuandmete kaitseks rakendada turvameetmeid, et kaitsta neid tahtmatu või volitamata töötlemise, avalikuks tuleku või hävimise eest (IKS § 6 p 6). Turvalisuse põhimõtte kohaselt tuleb andmesubjekti õiguste ja vabaduste kaitsmise eesmärgist lähtuvalt nii andmetöötlussüsteemi kavandamise kui ka andmete töötlemise ajal rakendada vajalikke tehnilisi ja korralduslikke meetmeid. Viimane aitab tagada andmete turvalisuse ning välistada andmete omavolilise töötlemise võimalust. Märkimist väärib, et turvameetmete piisavus on dünaamiline näitaja, mis muutub ajas tulenevalt tehnika tasemest ja meetmete rakenduskuludest. Teisiti öeldes tuleb andmete töötlemisel tagada igal ajal selline turvalisuse tase, mis on võimalik saavutada parimate mõistlike kulutustega kättesaadavat tehnoloogiat kasutades. Turvameetmete piisavuse hindamisel tuleb arvestada konkreetse töötlemisviisiga seotud riske ning kaitstavate andmete laadi. Seevastu ei või andmekaitse järelevalveasutus nõuda isikuandmete töötlejalt ebaproportsionaalsete turvameetmete rakendamist.⁴⁵

Individuaalse osaluse printsiibi kohaselt tuleb andmesubjekti teavitada tema kohta kogutavatest andmetest, talle tuleb võimaldada juurdepääs tema kohta käivatele andmetele ja tal on õigus nõuda ebatäpsete või eksitavate andmete parandamist (IKS § 6 p 7). Andmete töötlemise

---

⁴² IKS seletuskiri, p 3.2 § 6.

⁴³ IKS seletuskiri, p 3.2 § 6, direktiivi art 6 lg 1 p-d c-d.

⁴⁴ IKS seletuskiri, p 3.2 § 6.

⁴⁵ IKS seletuskiri, p 3.2 § 6, direktiivi art 17 lg 1 ja preambuli p 46.

õigluse huvides peab andmesubjektidele olema tagatud võimalus saada teada oma andmete töötlemisest, töötlejatest ja töötlemise eesmärkidest ning otsustada enda kohta käivate andmete töötlemiseks nõusoleku andmise või mitteandmise üle. Lisaks peab andmesubjektil olema võimalik esitada vastuväiteid tema andmete töötlemisele ning nõuda oma isikuandmete parandamist andmete ebatäpsuse või mittetäielikkuse korral.⁴⁶ Käesolevas peatükis nimetatud põhimõtteid on isikuandmete töötleja võlgniku võlgade avalikustamise korral kohustatud järgima. Isikuandmete töötleja on IKS § 7 lg 1 tähenduses füüsiline või juriidiline isik, välismaa äriühingu filiaal või riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, kes töötleb või kelle ülesandel töödeldakse isikuandmeid.

2.2. Füüsilise isiku võlgade avalikustamise õiguslik alus

2.2.1. Füüsilise isiku võlgade avalikustamine viimase nõusolekul

Võlgade avalikustamine on IKS § 5 lg-st 1 tulenevalt isikuandmetega tehtav toiming ehk isikuandmete töötlemine. Avalikustamine hõlmab igasuguste andmete määratlemata isikute ringile kättesaadavaks tegemise, sõltumata kasutatud vahenditest ja viisidest. Seejuures on andmetele juurdepääsu võimaldamine laiem mõiste kui andmete avalikustamine.⁴⁷ Mainitud seaduse mõtte kohaselt on töötlemise õigusliku alusena käsitletavad andmesubjekti endapoolne võlgade avalikustamine, võlgniku antud nõusolek või seaduslik alus nõusoleku puudumise korral. Isikuandmete avalikustamisel IKS reeglite täitmise tagamise eesmärk on mh kaitsta isikut seadusvastase andmete avalikustamisega mittevaralise kahju tekitamise eest VÕS § 1045 lg 3 mõttes.⁴⁸

Võlgniku nõusolek võlgade avalikustamiseks kehtib üksnes juhul, kui nõusolek tugineb andmesubjekti vabal tahtel. Nõusolek peab olema kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis - vaikimist või tegevusetust nõusolekuks ei loeta. Võlgniku tahteavaldus võib olla osaline ja tingimuslik, kuid peab olema selgelt eristatav, kui nõusolek on antud koos teise tahteavaldusega. Selgelt peavad olema määratletud andmed, mille avaldamiseks luba antakse, avaldamise eesmärk ja andmesubjekti õigused tema isikuandmete edasise töötlemise osas.

---

⁴⁶ IKS seletuskiri, p 3.2 § 6, direktiivi art-d 10–14 ja preambuli p-d 38–43.

⁴⁷ IKS seletuskiri, p 3.2 § 5.

⁴⁸ RKTko 25.09.2013, 3-2-1-80-13, p 32.

Eelpool toodud nõue kehtib samuti isikute suhtes, kellele andmete edastamine on lubatud ning andmete kolmandatele isikutele edastamise tingimuste kohta (IKS § 12 lg-d 1-2).

Õigus oma võlgniku maksehäireandmeid edastada ei tähenda andmete avalikustamist piiramatule arvule tuvastamata isikutele, näiteks Internetis, ajalehes või ettevõtte teadetetahvil (MA § 2 lg 1). Ühel eesmärgil kogutud andmeid ei või uue nõusolekuta kasutada uuel eesmärgil. Vaidluse korral eeldatakse, et andmesubjekt ei ole oma isikuandmete töötlemiseks nõusolekut andnud (IKS § 12 lg 8). Viimase tõendamise kohustus on isikuandmete töötlejal (IKS § 12 lg 8). Seejuures võib võlgnik käsitletava tahteavalduse igal ajal tagasi võtta. Nõusoleku suhtes kohaldatakse täiendavalt tsiviilseadustiku üldosa seaduses tahteavalduse kohta sätestatud (IKS § 12 lg 7).

2.2.2. Füüsilise isiku võlgade avalikustamine viimase nõusolekuta

Isiku võlaandmeid võib andmesubjekti nõusolekuta avalikustada õigustatud huvi korral. See tähendab, et isikute krediitdivõimelisuse hindamise või muul samasugusel eesmärgil kolmandatele isikutele edastamiseks mõeldud isikuandmete avalikustamine on lubatud üksnes juhul, kui kolmandal isikul on isikuandmete töötlemiseks õigustatud huvi või isikuandmete edastaja on tuvastanud kolmanda isiku õigustatud huvi, kontrollinud edastatavate andmete õigsust ning registreerinud andmeedastuse (IKS § 11 lg 6). Sätestatud regulatsioon realiseerib finantsasutuste võimaluse hinnata paremini isikute finantsilist usaldusväärsust ehk krediitdivõimelisust. IKS seletuskirja põhjenduse kohaselt eksisteerib praktiline vajadus selleks, et finantsasutused ning äriettevõtted saaksid hinnata teise lepingupoolle usaldusväärsust lepinguliste suhete täitmisel.

Lepingupoolle usaldusväärsuse hindamisel on oluline kriteerium isiku käitumine viimase seniste lepinguliste kohustuste täitmisel. Nimelt kui isik on lepingulisi kohustusi rikkunud, võib see sundida tehingu teist poolt olema temaga lepinguliste suhete loomisel hoolikam. Sellest tulenevalt ei pruugi võlakohustusi rikkunud isik anda nõusolekut, et nimetatud rikkumiste kohta info kolmandate isikuteni jõuaks.⁴⁹ Seetõttu loetakse tehingukäibe usaldusväärsuse huvides teiste isikute kaitset halbade tehingute tegemise eest kaalukamaks kui võlgniku eraelu kaitset (MA § 1 lg 1).

---

⁴⁹ IKS seletuskiri, p 3.3, § 11.

MA juhise kohaselt on maksehäireandmete edastamine isiku nõusolekuta lubatud isikuga sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu täitmise tagamiseks ja edastamisel peavad olema täidetud järgmised tingimused:

- andmete edastaja on tuvastanud andmete saaja isiku ja õigustatud huvi;
- andmete edastaja on kontrollinud edastatavate andmete õigsust;
- andmete edastaja on registreerinud andmeedastuse⁵⁰;
- lepingu rikkumisest on möödunud rohkem kui 30 päeva;
- kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud vähem kui kolm aastat.

Viimane tähendab seda, et maksehäire võib maksehäireregistrisse edastada ja see võib seal üleval olla veel kolm aastat peale seda, kui võlanõue on täidetud (MA § 2 lg 2).

IKS § 11 lg 2 sätestab, et isikuandmeid võib ilma andmesubjekti nõusolekuta ajakirjanduslikul eesmärgil töödelda ja avalikustada meedias, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi ning see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Andmete avalikustamine ei tohi ülemääraselt kahjustada andmesubjekti õigusi. Ülekaaluka avaliku huvi tähenduses tuleb mõista eeskätt seda, et nõusolekuta ei või meedias kajastada sellist isikut või isikuga seotud sündmust, kelle või mille vastu puudub avalik huvi. Viimane on eelkõige avaliku elu tegelaste ja nendega seotud sündmuste vastu, kelle suhtes on kõrgendatud avalikkuse tähelepanu. Isikuandmeid avalikustamine andmesubjekti nõusolekuta peab olema kooskõlas heade kommete ja ajakirjanduseetika põhimõtetega. Viimased tulenevad peamiselt Eesti Ajalehtede Liidu koostatud Eesti ajakirjanduseetika koodeksist⁵¹ ning üldiselt nimetatud valdkonnas omaksvõetud rahvusvahelistest printsiipidest.⁵²

Isikuandmete avalikustamine meedias kajastamise teel ei tohi rikkuda ülemääraselt andmesubjekti õigusi. Sellest tulenevalt peab igal üksikjuhtumil ja igasuguste andmete puhul meediaväljaande toimetuse eraldi hindama, kas avalik huvi üldsust huvitavate isikuandmete avalikustamiseks on niivõrd oluline, et edestab andmesubjekti ja teiste isikute õiguste kaitse vajaduse. MA juhise § 3 p-st 2 lähtuvalt ei ole maksehäireandmete teistele isikutele edastamine lubatud juhul, kui see kahjustab ülemääraselt võlgnikku. Eelnevast tuleneb, et töödelda võib vaid lepingulise kohustuse rikkumist käsitlevaid andmeid. Teisiti öeldes ei laiene käsitletav õigusnorm isikuandmetele, mis ei ole lepingulise kohustuse rikkumise seisukohalt olulised.⁵³

---

⁵⁰ Andmete edastaja peaks säilitama teavet kellele ja mida ta edastas.

⁵¹ Eesti ajakirjanduseetika koodeks. Eesti Ajalehtede Liit, 29.01.1998. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.eall.ee/eetikakoodeks.html> (23.03.2015).

⁵² IKS seletuskiri, p 3.3, § 11.

⁵³ IKS seletuskiri, p 3.3, § 11.

Näiteks ei või edastada andmeid, mis mainitud seisukohast on ebaolulised või asjassepuutumatud (MA § 3 p 2).

Maksehäireandmete teistele isikutele edastamine ei ole lubatud, kui kohustuse rikkumisest on möödunud vähem kui 30 päeva. Seda põhjendab asjaolu, et lühike viivitus võib tuleneda objektiivsetest või mõjuvatest põhjustest. Olukorras, kus isik lepingurikkumise kohe heastab, on võimalik tagajärg, et teda võib kolme aasta jooksul lugeda ebausaldusväärseks lepingupooleks, liiga ränk (MA § 3 p 3). Samuti on maksehäireandmete teistele isikutele edastamine lubamatu situatsioonis, kus lepingu rikkumise lõppemisest ehk võlgnevuse likvideerimisest on möödunud rohkem kui kolm aastat (MA § 3 p 4). Seda toetab samuti IKS § 11 lg 7, mis kohustab nimetatud olukorras andmete töötlemise ja edastamise lõpetama. IKS seletuskirjas toodud põhjenduse kohaselt ei ole lepingulise kohustuse rikkumine võlgnikku püsivalt negatiivsest seisukohast iseloomustav fakt, mistõttu ei tohi vaidlusaluseid isikuandmeid töödelda ja edastada igavesti.⁵⁴

Seadus seab õigustatud huvi nõude nii maksehäireandmete edastajale kui ka andmete saajale. Maksehäireandmete edastaja peab tuvastama andmesaaja õigustatud huvi. Andmete saaja soovist võib küsida andmeid üksnes õigustatud huvi korral (MA § 5 lg 1). Õigustatud huvi maksehäireandmete saamiseks on isikul, kes väldib selle teadmise abil tehingu tegemist sellise isikuga, kes võib jääda oma kohustuste täitmisega hätta või olla ebaaus (MA § 5 lg 2). See tähendab, et andmeid võib edastada vaid juhul, kui isikuandmete töötlejal ja kolmandal isikul on selleks põhjendatud huvi, mis on eeskätt soov vältida ebausaldusväärse isikuga lepingu sõlmimist.⁵⁵ Õigustatud huvi ei saa olla uudishimu ega ebatõenäoline viide tulevikutehinguile. Õigustatud huvi peab tulenema andmete saaja usutavast ja konkreetsest seosest maksehäiretega inimesega – kas võimaliku laenupakkumise, võimaliku eluaseme üürileandmise, võimaliku äripartneri valimise või millegi muu konkreetse kaudu (MA § 5 lg 3).

Kui eelkontroll maksehäireandmete saamise õigustatud huvi tuvastamiseks on nõrk, tuleb nimetatut tasakaalustada kogumise teiste meetmetega, mis on loetletud alljärgnevalt:

- andmete saaja isiku usaldusväärne tuvastamine;
- arusaadav selgitus andmete saajale, mille kohaselt peab viimasel andmetega tutvumiseks olema õigustatud huvi;

---

⁵⁴ IKS seletuskiri, p 3.3, § 11.

⁵⁵ IKS seletuskiri, p 3.3, § 11.

- andmete saajale võimaluse andmine õigustatud huvi olemasolu põhjendamiseks konkreetse isiku suhtes;
- andmete saajale selgesõnalise lepingulise kohustuse seadmine kasutada saadud andmeid üksnes eesmärgikohaselt, teisiti öeldes on selle punkti all mõeldud võlgniku krediitvõimelisuse hindamist;
- andmete saaja hoiatamine võlaõiguslikust vastutusest⁵⁶ ning väärtustustusest;
- maksehäiretega inimese võimalus hõlpsalt teada saada, kes ja milleks on tema andmeid vaadanud.

Eelkontroll on nõrk näiteks olukorras, kus andmete saajalt ei nõuta täiendavaid dokumentaalseid tõendeid võlaõiguslikku suhtesse astumise reaalse kavatsuse kohta (MA § 11).

2.3. Füüsilise isiku võlgniku andmete avalikustamise õiguslik alus võlgade avalikustamise õiguspärasus võlaõigusseaduse järgi

VÕS § 1046 lg 1 sätestab, et isiku au teotamine, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine, eraelu puutumatuse või muu isikliku õiguse rikkumine on õigusvastane, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb arvestada rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel. Tsiviilõigussuhetes loetakse õigusvastaseks ebakohane, st põhjendamatu või ebasünnis väärtushinnang. Ebakohasena võib käsitleda vulgaarset, inimväärikust alandavat, inimest mõnitava tähendusega või ähvardust sisaldavat hinnangut. Väärtushinnang on põhjendamatu, kui hinnang on kujundatud ebaõigete faktide alusel, asjaolusid selgitamata või ilmselgelt meelevaldselt, arvestamata asjaolusid või nende puudumist. Seevastu on faktiväitega maine kahjustamine õigusvastane, kui faktiväide ei vasta tõele.⁵⁷ Kui isiku au on teotatud väärtushinnanguga, ei saa isik nõuda au teotavate andmete ümberlükkamist põhjusel, et selline informatsioon ei sisalda andmeid.⁵⁸

Selleks, et isiku au teotamine oleks õigusvastane, on vaja, et isiku kohta avaldatud andmed oleks au teotava sisuga.⁵⁹ Au väljendab inimese kui isiksuse ühiskondlikku tunnustust, sellest tulenevat lugupidamist ja austust, mida inimesele osutab ümbritsev keskkond, st inimühiskonna

⁵⁶ Seda nii maksehäireandmete edastaja ees kui ka maksehäiretega inimese ees.

⁵⁷ RKHKo 12.06.2012, 3-3-1-3-12, p 42.

⁵⁸ RKEKo 05.12.1997, 3-2-1-99-97.

⁵⁹ S. Luide. Viidatud töö, lk 38.

avalik arvamus.⁶⁰ Selleks, et tegemist oleks au teotamisega, peavad andmed kahjustama hinnangut, mis on isikule antud teiste ühiskonnaliikmete poolt ehk au objektiivses mõttes, mitte isiku enesehinnangut ehk au subjektiivses mõttes. Seega ei kaitse seadus mitte au üldiselt, vaid konkreetse isiku reputatsiooni. Seadus ei reguleeri au kui hüve, vaid kaitseb seda põhjusel, et seadusega ei saa reguleerida ühiskonna suhtumist selle liikmesse – saab vaid tagada, et mainitud suhtumist ei kahjustataks ebaõiglaselt. Siin väljendub ühtlasi au kaitse regulatsiooni preventiivne aspekt.⁶¹

Isiku au teotamine VÕS kohaselt on võimalik väärtushinnangu, muu hulgas nii ebakohase väärtushinnangu (VÕS § 1046 lg 1) kui ka tegelikkusele mittevastava asjaolu õigusvastase avaldamisega.⁶² VÕS § 1047 lg 2 sätestab, et teise isiku au teotava või teisele isikule majanduslikult kahjuliku asjaolu avaldamine loetakse õigusvastaseks, kui avaldaja ei tõenda, et avaldatud asjaolu vastab tegelikkusele. Seejuures on viimases sättes kasutatud "asjaolu avaldamine" samatähenduslik senises kohtupraktikas kasutatud mõistega "faktiväite avaldamine". Seetõttu saab isiku au teotada kas ebaõigete faktiväidetega või isikut halvustavate väärtusotsustustega ehk -hinnangutega.⁶³ Eesti kohtud on seisukohal, et õigusvastane ei ole au riivamine õigete faktiväidete esitamisega.⁶⁴ Kui avaldatud andmed on õiged, ei saa neid käsitleda au teotavatena isegi juhul, kui andmed on sisult au teotava iseloomuga.⁶⁵ Kui nimetatud andmed kahjustavad isiku mainet ühiskonna silmis, on tegemist ühiskonna objektiivse hinnanguga konkreetse isiku suhtes.⁶⁶ Näiteks jättis Tallinna Ringkonnakohus rahuldamata hagi, millega isik taotles au kaitset õigete andmete avaldamise eest põhjusel, et isik „ise on pannud toime moraalitud õigusvastased teod, kuna oma tegevusega ründas ise teiste isikute au ja väärikut“.⁶⁷ Seevastu võib isiku võlgade kohta andmete avaldamine olla õigusvastane juhul, kui need andmed ei ole au teotavad.

VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 annavad aluse kohaldada deliktiõiguslikku vastutust, kui au ei teotatud, kuid kahjustati isiku väärikut kui isiklikku õigust.⁶⁸ VÕS § 1045 lg 1 p 4 sätestab, et

---

⁶⁰ TlnRnKo 23.12.1999, II-2/1345 1999.

⁶¹ S. Luide. Viidatud töö, lk 8.

⁶² RKTKo 31.05.2006, 3-2-1-161-05, p 10.

⁶³ S. Luide. Viidatud töö, lk 26.

⁶⁴ TrtRnK o 23.12.1999, II-2-239/99.

⁶⁵ RKTKo 21.12.2010, 3-2-1-67-10, p 18: „Kollegium rõhutab, et tegelikkusele vastava faktiväite, isegi kui see kahjustab isiku mainet, avaldamine ei ole iseenesest õigusvastane. Seda seisukohta toetab mh VÕS § 1047 lg 2, mille kohaselt teise isiku au teotava või teisele isikule majanduslikult kahjuliku asjaolu avaldamine loetakse õigusvastaseks, kui avaldaja ei tõenda, et avaldatud asjaolu vastab tegelikkusele.“

⁶⁶ S. Luide. Viidatud töö, lk 46-47.

⁶⁷ TlnRnKo 20.06.2000, II-2-674 2000.

⁶⁸ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1046, p 3.3.

kahju tekitamine on õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanu isikliku õiguse rikkumisega. Nimetatud paragrahvi esimese lõigu punktides 1-5 defineeritakse õigusvastasust kahju tekitaja teo või tegevusetuse tagajärje kaudu. Mainitud punktides on loetletud teatav hulk nn absoluutseid õigushüvesid, mille kahjustamine on eelduslikult alati keelatud. Seetõttu kehtib nn tagajärje õigusvastasuse eeldus, mille kohaselt on tegu või tegevusetus, mis toob kaasa eelpool toodud punktides sätestatud õigushüve kahjustamise, õigusvastane.⁶⁹ Nimetatud eeldus tugineb põhimõttele, mille kohaselt peab igaüks teise isiku õigushüvedega arvestama ning hoiduma viimaste kahjustamisest. Mainitud eeldus kehtib tegude suhtes, mis suunatud kahjustavad teise isiku õigushüve või mille puhul on õigushüve kahjustamine kahju tekitaja tegevuse vahetu tagajärg.⁷⁰

Isikliku õiguse rikkumise õigusvastasust reguleerib täiendavalt VÕS § 1046.⁷¹ Viimane sätestab muu hulgas, et eraelu puutumatuse või muu isikliku õiguse rikkumine on õigusvastane, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb arvestada rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel. VÕS § 1046 lg-st 2 tuleneb, et isikliku õiguse rikkumine ei ole õigusvastane, kui rikkumine on õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb sellisel juhul lähtuda erinevate kaitstud hüvede ja huvide võrdlevast hindamisest. Esimese lõike teisest lausest tulenevalt eeldab isikliku õiguse rikkumise õigusvastasuse tuvastamine väärtusotsustuse tegemist. Viimase käigus tuleb arvestada rikkumise liiki, põhjust, ajendit ning suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel.⁷²

Rikkumise taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse kaalumise kohustus on seotud VÕS § 1046 lg-s 2 sisalduva põhimõttega, mille kohaselt võib isiklike õiguste rikkumist õigustada rikkuja motiiv tagada seeläbi teiste seadustega kaitstud hüvede, kolmandate isikute või avalikkuse huvide järgimine. Selline isiklike õiguste rikkumist õigustav motiiv võib esineda eraelu puutumatuse rikkumise korral ning olla peamiselt seotud sõna- ja ajakirjandusvabaduse põhimõtte või avalikkuse õigusega saada teavet kindla isiku tegevuse, sh eraelu kohta.⁷³ Seejuures on IKS-is sätestatud nõuded isikuandmete avalikustamise kohta käsitletavat

---

⁶⁹ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1045, p 3.1.1.

⁷⁰ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1045, p 3.1.2, aa.

⁷¹ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1045, p 3.5.

⁷² P. Varul jt. Viidatud töö, § 1046, p 3.1.

⁷³ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1046, p 3.2.

erisätetena, mis täpsustavad VÕS-is sisalduvaid põhimõtteid.⁷⁴ Füüsilise isiku võlgade kohta käivate andmete töötlemise kontekstis õigustaks viimaste avaldamist võlgniku nõusoleku puudumise korral sõna- ja ajakirjandusvabaduse põhimõtte või avalikkuse õigus saada teavet konkreetse võlgniku tegevuse ja eraelu kohta.

Kui isiku võlgade kohta andmete avaldamine on eraelu puutumatuse riive, saab õigusvastasust hinnata VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja lg 3 järgi. VÕS § 1045 lg 1 p 7 sätestab, et kahju tekitamine on õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati seadusest tulenevat kohustust rikkuva käitumisega. VÕS § 1045 lg 3 kohaselt ei ole seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega kahju tekitamine õigusvastane, kui kahju tekitaja poolt rikutud sätte eesmärk ei olnud kannatanu kaitsmine sellise kahju tekkimise eest. Esimese lõike seitsmes punkt reguleerib delikti, mis seisneb seadusest tuleneva kohustuse rikkumises. Nimetatud õigusnormi tähenduses tuleb mõista mis tahes õigusnormi, millest tuleneb kahju tekitanud isikule kohustus käituda teatud viisil, st teha teatud tegu või hoiduda teatava teo tegemisest.⁷⁵ Käesoleval juhul on selleks IKS § 11 lg-s 2 sätestatud nõuded isikuandmete avalikustamiseks andmesubjekti nõusolekuta.

VÕS § 1045 lg 3 kohaselt on kannatanu suhtes toime pandud õigusvastase teoga tegemist üksnes sellise õigusnormi rikkumise korral, mille eesmärk on kaitsta kannatanut talle tekitatud kahju eest. Seetõttu nimetatakse eelpool toodud õigusnorme teoorias kaitsenormideks.⁷⁶ Kaitsenormi rikkumisel kannatanu poolt subjektiivses küljes tahtluse tõendamisel ei saa rikkuja ennast süü puudumisega⁷⁷ vabandada.⁷⁸ Isiklike õiguste rikkumisega põhjustatud mittevartalise kahju hüvitamise nõude on võimalik esitada VÕS § 134 lg-le 2 tuginedes.⁷⁹ Viimasest johtuvalt tuleb isikult vabaduse võtmisest, isikule kehavigastuse tekitamisest, tema tervise kahjustamisest või muu isikuõiguse rikkumisest, sealhulgas isiku au teotamisest, tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral kahjustatud isikule mittevartalise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma.

---

⁷⁴ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1046, p 3.4.

⁷⁵ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1045, p 3.8.

⁷⁶ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1045, p 3.8.

⁷⁷ VÕS § 1050. Süü vastutuse alusena

(1) Kahju tekitaja ei vastuta kahju tekitamise eest, kui ta tõendab, et ei ole kahju tekitamises süüdi, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti.

(2) Käesoleva peatüki tähenduses arvestatakse isiku süü hindamisel muu hulgas tema olukorda, vanust, haridust, teadmisi, võimeid ja muid isiklike omadusi.

(3) Kui kahju hüvitamise eest vastutab mitu isikut, kellest üks või mitu on vastavalt seadusele kohustatud hüvitama õigusvastaselt tekitatud kahju, sõltumata oma süüst, tuleb kahju hüvitamise eest vastutavate isikute käitumise süülisust ja süü vormi võtta arvesse hüvitamiskohustuse jagunemisel kahju hüvitamise eest vastutavate isikute omavahelises suhtes.

⁷⁸ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1045, p 3.8.

⁷⁹ P. Varul jt. Viidatud töö, § 1045, p 3.5.

2.4. Lapse elatise võlgniku andmete avalikustamise õiguslik alus

KTS § 11 lg 4 sätestab, et kui täitemenetluses on lapse elatisnõue olnud sissenõutav üle 60 päeva, avaldab kohtutäitur sissenõudja nõusolekul võlgniku nime, isikukoodi või selle puudumisel sünniaja ning võlasumma suuruse koja veebilehel. Kohtutäitur kustutab võlgniku andmed koja veebilehelt kümne tööpäeva jooksul elatisnõude täitmisest arvates. 1. jaanuaril 2010. aastal jõustunud KTS eelnõu seletuskirja kohaselt on võlglaste nimekirja avaldamine õigustatud lapse huvide kaitsmise eesmärgil. Mainitud regulatsioon aitab eelduslikult kaasa lapse elatise nõuete kiiremale täitmisele.⁸⁰ Justiitsministeerium on kindel, et elatisvõlgnike nimekiri on vajalik meede.⁸¹

Justiitsministeeriumi selgituste kohaselt on KTS § 11 lg 4 kehtestamise eesmärk motiveerida lapse elatise võlgnikke võlga tasuma. Lapse elatise võlgnike nimekirja avalikustamine peaks ühelt poolt tekitama võlgnikus tunde, et tema käitumine ei ole ühiskonnas aktsepteeritav ning seeläbi motiveerima võlgnikku võlga kiiremini tasuma. Teiselt poolt peaks lapse elatise võlgnike avalikustamine olema preventiivne meede nende isikute suhtes, kes ei soovi nimekirja sattuda ja saaksid võlgnevuse õigeaegselt likvideerida või võlgnevusel üldse mitte tekkida lasta. Justiitsministeerium asus seisukohale, et lapse elatise võlgnike nimekirja avalikustamine aitab tähtsustada nii ühiskonna kui ka võlgniku jaoks elatise maksmise kohustust võrreldes võimalike muude rahaliste kohustustega. Lisaks aitab nimetatud regulatsioon tekitada võlgnikus motivatsiooni täita lapsele elatise maksmise kohustus enne võimalikke muid rahalisi kohustusi.⁸²

Elatisevõlgnike nimekirja hakati avaldama Justiitsministeeriumi kodulehel. 2010. aasta sügisel paigutati nimekiri ümber Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kodulehele.⁸³ Võlgnike andmete avaldamine viimatinimetatud kodulehel toimub sissenõudja nõusolekul. Justiitsministeeriumi hinnangul on seega võlgniku nimekirjas avaldamine igal üksikjuhtumil lapse huvidest lähtudes tehtud ühe lapsevanema kaalutusotsus, mis lapsevanema hinnangul on

---

⁸⁰ KTS eelnõu seletuskiri. 462 SE III, § 11.

⁸¹ M. Tamm. Kolinud elatisvõlgnike nimekirja andmed on aegunud. – Postimees 05.12.2010.

⁸² I. Teder ja K. Michal. Justiitsministeerium, 21.07.2011, lk 2. Kättesaadav arvutivõrgus: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/õiguskantsleri_margukiri_elatisvolglaste_nimekirjade_avalikustamine.pdf (23.03.2015).

⁸³ Elatise võlgnike nimekiri. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, 2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kpkoda.ee/content/elatise-v%C3%B5lgnike-nimekiri/elatise-v%C3%B5lgnike-nimekiri-0> (23.03.2015).

vajalik lapsele elatise kättesaamiseks.⁸⁴ Andmete avaldamise ja nende õigeaegse kustutamise eest vastutab täitemenetlust läbi viiv kohtutäitur. Kui täitemenetlus on peatatud või täitmine on pikendatud või ajatatud, ei ole elatisnõue sissenõutav.⁸⁵

Justiitsministeeriumi hinnangul ei too elatisvõlgnike avalikustamine riske kaasa. Seda ennekõike seetõttu, et vastavad andmed on asjaomastel isikutel juba olemas. Nimetatud selgitus ei põhjenda käesoleva töö autori hinnangul seda, miks elatisvõlgnike avalikustamine riske kaasa ei too. Lisaks avaldas eelpool toodud ministeerium arvamust, et elatisvõlgnike nimede avalikustamine võib olla inimese jaoks hoopis positiivne, kuna potentsiaalne tulevane tööandja võib valida töötajaks just nimekirja kantud võlgniku ning seeläbi aidata kaasa lapsele elatise maksmisele.⁸⁶ Vastupidist mõju lepingu sõlmimisele on eeldanud Eesti Linnade Liit põhjusel, et elatisvõlgnike nimekirja avaldamisel saaksid inimesed „kursis olla, kas on mõistlik inimesega mingit lepingut sõlmida või mitte.“⁸⁷

KTS § 11 lg 4 sätestab, et kui täitemenetluses on lapse elatisnõue olnud sissenõutav üle 60 päeva, avaldab kohtutäitur sissenõudja nõusolekul võlgniku nime, isikukoodi või selle puudumisel sünniaja ning võlasumma suuruse kohta veebilehel. Kohtutäitur kustutab võlgniku andmed kohta veebilehelt kümne tööpäeva jooksul elatisnõude täitmisest arvates. KTS § 11 lg 4 alusel elatisvõlgniku kohta käivate andmete avaldamise näol on tegemist isikuandmete avaldamisega andmesubjekti nõusolekuta. IKS § 11 lg 2 sätestab, et isikuandmeid võib ilma andmesubjekti nõusolekuta ajakirjanduslikul eesmärgil töödelda ja avalikustada meedias, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi ning see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Andmete avalikustamine ei tohi ülemääraselt kahjustada andmesubjekti õigusi. IKS eelnõu seletuskirja kohaselt tuleb ülekaaluka avaliku huvi tähenduses mõista, et nõusolekuta ei või meedias kajastada isikut või isikuga seotud sündmust, kelle või mille vastu avalik huvi puudub. Viimane on eelkõige avaliku elu tegelaste ja nendega seotud sündmuste vastu, kelle suhtes on kõrgendatud avalikkuse tähelepanu.⁸⁸ Seetõttu ei ole KTS § 11 lg 4 kooskõlas IKS § 11 lg-ga 2 olukorras, kus avaldatakse elatisvõlgniku isikuandmed olenemata avaliku huvi puudumisest tema suhtes.

Lisaks peab isikuandmete avalikustamine andmesubjekti nõusolekuta olema kooskõlas heade

---

⁸⁴ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 2.

⁸⁵ KTS eelnõu seletuskiri. 462 SE III, § 11.

⁸⁶ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 7.

⁸⁷ TMS ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirja 763 SE III kooskõlastustabel, lisa nr 2.

⁸⁸ IKS seletuskiri, p 3.3, § 11.

kommete ja ajakirjanduseetika põhimõtetega. Viimased tulenevad peamiselt Eesti Ajalehtede Liidu koostatud Eesti ajakirjanduseetika koodeksist ning üldiselt nimetatud valdkonnas omaksvõetud rahvusvahelistest printsiipidest.⁸⁹ Eesti ajakirjanduseetika koodeksi p 4.8 kohaselt avaldades materjale õigusrikkumistest, peab kaaluma, kas asjaosaliste identifitseerimine on tingimata vajalik ja milliseid kannatusi võib see asjaosalistele põhjustada. Nimetatud koodeksi p-st 4.9 lähtuvalt avaldatakse inimese eraelu puutumatust rikkuvaid materjale vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele. Viimati toodud printsiibi tähenduses ei hinda käesoleva töö autor avalikkuse huvi teada informatsiooni elatisvõlgnike kohta võrdluses viimase (ja lapse) õigusega privaatsusele. Toodud punktidest järeldeb kaalumise vajadus igakordsel isikuandmete avaldamisel, mis KTS § 11 lg 4 regulatsioonis puudub.

Eelpool toodust nähtub, et KTS § 11 lg 4 ei ole kooskõlas IKS § 11 lg-ga 2. Seda põhjusel, et viimane on rakendatav vaid juhul, kui koos esinevad nimetatud kolm tingimust: avalikustamiseks on ülekaalukas avalik huvi, see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega ning andmesubjekti ei kahjustata ülemäära.⁹⁰ KTS eelnõu seletuskirjast ei tulene, et KTS § 11 lg 4 näol on tegemist erandiga IKS § 11 lg 2 suhtes. Samuti on IKS § 6 lg-s sätestatud eesmärgikohasuse põhimõttest tulenevalt küsitav elatisvõlgnike kohta käivate andmete avaldamise kooskõla andmete kogumise eesmärgi määratletusega. Seevastu tuleb IKS eelnõu seletuskirja kohaselt isikuandmete töötlemise nõuete sisustamisel piiripealsetel juhtudel alati eelistada tõlgendust, mis kaitseb tugevamini eraelu puutumatust, mitte ei sea esiplaanile võimalikke avalikke huve (käsitletud käesoleva töö alapeatükis 1.2).⁹¹ Seetõttu on KTS § 11 lg 4 rakendamisel IKS § 11 lg-s 2 toodud tingimuste mitteamestamise korral tegemist võlgnikku kahjustava tõlgenduse eelistamisega, mis on vastuolus seadusandja tahtega.

---

⁸⁹ IKS seletuskiri, p 3.3, § 11.

⁹⁰ RKTKo 18.02.2015, 3-2-1-159-14, p 14.

⁹¹ IKS seletuskiri, p 3.3, § 11.

3. LAPSE ELATISE NÕUDEST TULENEVATE VÕLGADE AVALIKUSTAMISE ÕIGUSLIKU ALUSE KOOSKÕLA EESTI VABARIIGI PÕHISEADUSEGA

3.1. Lapse elatise nõudest tuleneva võlgade avalikustamisega riivatav põhiõigus

PS § 26 sätestab, et igal on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. Nimetatud õigusnorm kaitseb igaühe perekonna- ja eraelu puutumatust. Seda paragrahvi on sisustatud kui seadusandjale põhiseadusega pandud ülesannet kaitsta seaduse jõuga isiklikku ja perekonnaelu.⁹²

Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi EIK) on rõhutanud, et eraelu mõiste ammendava definitsiooni andmine ei ole võimalik.⁹³ Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioonis nr 428 (1970) määratletakse eraelu kui õigust elada omaenda elu minimaalse sekkumisega. Sellele lisati resolutsiooniga nr 1165 (1998) õigus kontrollida enda kohta käivat informatsiooni.⁹⁴ Eraelu ei piirdu EIK praktika järgi üksnes isiku sisemise sfääriga, vaid see hõlmab õiguse luua ja arendada suhteid teiste inimeste ja välismaailmaga, eeskätt omaenda isiksuse arendamiseks,⁹⁵ kuid lisaks võimude poolt isiku kohta käiva informatsiooni kogumise ja talletamise.⁹⁶ Eelnevast tulenevalt ohustavad eraelu puutumatust isikuandmete kogumine, säilitamine ja avalikustamine.⁹⁷ Seega hõlmab eraelu puutumatus õigust isikuandmete kaitsele.⁹⁸

Lisaks kohustab PS § 26 esimene lause riiki kaitsma üksikisiku perekonna- ja eraelu kolmandate isikute rünnete eest. Riigi selline kohustus tuleneb PS § 13 lg 1 esimeses lauses „Igaühel on õigus riigi ja seaduse kaitsele” sätestatud üldisest kaitseõigusest. Tegemist on

⁹² L. Hanni. Põhiseaduse Assamblee kahekümnenda istungi stenogramm. Tallinn, 13.12.1991. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=172509&pai=20> (23.03.2015).

⁹³ EIKo 16.12.1992, 13710/88, *Niemietz vs Saksamaa*.

⁹⁴ "In view of the new communication technologies which make it possible to store and use personal data, the right to control one's own data should be added to this definition." Right to privacy. Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioon nr 1165 (1998). Kättesaadav arvutivõrgus: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta98/eres1165.htm> (23.03.2015).

⁹⁵ EIKo 06.09.1978, 5029/71, *Klass jt vs Saksamaa*; EIKo 26.03.1987, 9248/81, *Leander vs Rootsi*; EIKo 25.09.2001, 44787/98, *P.G. ja J.H. vs Ühendatud Kuningriigid*.

⁹⁶ EIKo 04.05.2000, 28341/95, *Rotaru vs Rumeenia*.

⁹⁷ RKHKo 12.06.2012, 3-3-1-3-12, p 19.

⁹⁸ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 4.

õigusega riigi positiivsele tegevusele. Põhimõtteliselt on kõik, mida PS § 26 tõrjeõigusena kaitseb riigi eest, kaitstav samuti kolmandate isikute rünnete eest. Seevastu ei pruugi kaitse olla sama tugev põhjusel, et ühe isiku kaitse on sageli teise isiku õiguste riive. Kaitseõiguse riive seisneb kaitse tagamata jätmises. Teiselt poolt on kaitseõiguse teostamisel seadusandjal avar mänguruum, kuna mingi hüve kaitsmiseks on enamasti rohkem kui üks võimalus.⁹⁹ EIK on leidnud, et kuigi Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni¹⁰⁰ (lühendatult EIÕK) art 8 eesmärk on kaitsta isikuid avaliku võimu omavolilise sekkumise eest, ei tähenda see üksnes riigi kohustust hoiduda sellisest rikkumisest – niisuguse eelkõige negatiivse kohustuse kõrval võivad selles loomupäraselt sisalduda positiivsed kohustused era- või perekonnaelu tegelikuks austamiseks.¹⁰¹

PS § 19 kohaselt on igaühel õigus vabale eneseteostusele. Igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust. PS § 19 lõikest 1 tuleneva enesemääramisõiguse üks osa on informatsiooniline enesemääramisõigus. Viimase põhiline tähendus on iga isiku võimalus ise otsustada, kas ja millises ulatuses tema enda kohta käivaid andmeid kogutakse ja salvestatakse.¹⁰² PS §-s 26 sätestatud eraelu puutumatuse nõue kaitseb isikuid liigse andmetöötluse eest, kuid PS § 19 lg 1 alusel tuleb isikut kaitsta väliste negatiivsete mõjutuste eest juhtudel, mis jäävad eraelu kaitseala sfäärist välja. Kokkuvõtlikult võib märkida, et kui mõni eraeluga seotud valdkond ei ole kaetud PS § 26 kaitsealaga, siis kuulub see PS § 19 lg 1 kaitsealasse.¹⁰³

Piiri tõmbamine sõltub sellest, milline tähendus anda PS § 26 esimese lause mõistele „eraelu”. Võttes eeskujuks EIK poolt EIÕK art-le 8 antud tõlgenduse, muutub PS § 26 kaitseala ulatuse tõttu sisuliselt konkureerivaks üldiseks vabaduspõhiõiguseks, hõlmates kogu isiku füüsilise ja vaimse puutumatuse.¹⁰⁴ Seevastu kui tõlgendada eraelu semantilisest argumendist lähtuvalt kitsamalt isiku erasfääri kaitsegarantiina, tekiks vajadus lisaks üldise isiksuspõhiõiguse järele. PS süstemaatikat arvestades on välja toodud kolmas tõlgendus, kus PS § 19 lg 1 on üldine vabaduspõhiõigus ja PS § 26 avara kaitsealaga eraelu garantii, mis hõlmab samuti siin käsitletud üldise isiksuspõhiõiguse kaitsevaldkonnad. Riigikohus ei ole seni võtnud seisukohta, millist

⁹⁹ Ü. Madise jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012, § 26 p 5.2. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/> (23.03.2015).

¹⁰⁰ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57.

¹⁰¹ EIKo 13.06.1979, 6833/74, *Marckx vs Belgia*.

¹⁰² Ü. Madise jt. Viidatud töö, § 19 p 3.1.2.1.

¹⁰³ Ü. Madise jt. Viidatud töö, § 19 p 3.1.2 ja § 26 p 4.

¹⁰⁴ TlnRnKo 12.04.2005, 2-3/297/05; RKPJKo 24.12.2002, 3-4-1-10-02, p 23.

tõlgendust eelistada. Arvestades eraelu mõiste laia tõlgenduse levikuga¹⁰⁵ võib süstemaatilise selguse huvides olla eelistatav viimane variant.¹⁰⁶

Eraelu kaitse üks oluline valdkond on isikuandmete kaitse. Riigikohus on märkinud, et eraelu puutumatus riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.¹⁰⁷ Eesti Vabariigi endine õiguskantsler I. Teder on avaldanud arvamust, et elatisvõlgnike nimede avalikustamine riivab sõltuvalt juhtumist elatisvõlgnike õigust eraelule või informatsioonilisele enesemääramisele. Samuti võib elatisvõlgniku nime avalikustamine kaasa tuua lapse era- ja perekonnaelu õiguse riive.¹⁰⁸ IKS sätestab põhiõiguste ja –vabaduste kaitseks meetmed, mille rakendamisel on isikuandmete avaldamine õiguspärane, ning erandid, mille esinemisel kaaluvad muud huvid üles isiku eraelu kaitse ning riive lubatavuse.¹⁰⁹

3.2. Lapsele elatise nõudest tuleneva võla avalikustamise kui eraelu puutumatus põhiõiguse riive põhiseaduspärasus

3.2.1. Riive formaalne põhiseaduspärasus

Põhiõiguste ja –vabaduste rikkumisega ei ole tegemist juhul, kui piiramiseks on põhiseaduslikud ja seaduslikud alused ning nimetatuid on järgitud koos olemasolevate õiguste ja vabaduste piiramise põhimõtete ja reeglitega. Toodud juhul on tegemist õigustatud riivega. Teisiti öeldes on õiguste ja vabaduste kasutamisse sekkunud, kuid rikkumist ei esine. Ainult lubamatu põhiõiguste ja –vabaduste riive on põhiõiguste ja vabaduste rikkumine.¹¹⁰ Põhiõiguse piiramine on lubatav olukorras, kus on täidetud teatud formaalsed nõuded ning piirang on vajalik demokraatlikus ühiskonnas.¹¹¹ Elatisvõlgnike nimede avalikustamise regulatsioon vastab formaalse põhiseaduspärasuse tingimustele põhjustel, et analüüsitud piirang on seatud seadusega ning kehtestatud Riigikogu poolt menetluskorda järgides seadusega. Seetõttu ei käsitle magistr töö autor piirangu formaalset õiguspärasust sügavuti.

¹⁰⁵ RKPJKo 25.06.2009, 3-4-1-3-09, p 16: „Esemeliselt kaitseb PS § 26 kõiki eraelu valdkondi, mis ei ole kaitstud eriõigustega“.

¹⁰⁶ Ü. Madise jt. Viidatud töö, § 19 p 3.1.2 ja § 26 p 4.

¹⁰⁷ RKHKo 12.06.2012, 3-3-1-3-12, p 19.

¹⁰⁸ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 4.

¹⁰⁹ M. Männiko. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011, lk 80.

¹¹⁰ R. Maruste. Konstitutsionalism ja põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004, lk 245.

¹¹¹ T. Annus. Riigiõigus. Tallinn: Juura 2006, lk 241.

Põhiõiguse olemust võib mõjutada põhiõiguse selline piiramine, mis ei jäta põhiõiguse nn tuumast midagi alles. Selle nn absoluutseteooria kohaselt peab pärast kõiki piiranguid midagi põhiõigusest nn alles jääma. Lisaks on EIK väljendanud seisukohta¹¹², mille kohaselt ei tohi piirang olla niivõrd kaugeleulatuv, et mõjutab õiguse tuuma.¹¹³ Käesoleval juhul ei ole töö autori arvamusest lähtuvalt analüüsitava elatise regulatsiooniga põhiõigus moonutatud, mistõttu ei käsitleta mainitud piirangut.

3.2.2. Riive materiaalne põhiseaduspärasus

3.2.2.1. Proportsionaalsuse testi üldisloomustus ja riive legitiimsus

Põhiõiguse riive põhiseadusele vastavust ehk riive proportsionaalsust hinnatakse Riigikohtu praktika järgi lähtuvalt neljast kriteeriumist:

- piiranguga taotletava eesmärgi lubatavus;
- vahendite (ehk piirangu) sobivus taotletava eesmärgi saavutamiseks;
- vahendite vajalikkus taotletava eesmärgi saavutamiseks;
- vahendite mõõdukus taotletava eesmärgi saavutamisel.¹¹⁴

Proportsionaalsuse põhimõtte tuleneb PS § 11 teisest lausest, mille kohaselt õiguste ja vabaduste piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse põhimõttele vastavust kontrollib kohus pärast seda, kui on tuvastatud riive eesmärgi legitiimsus, järjestikku kolmel astmel – kõigepealt abinõu sobivust, siis vajalikkust ja vajadusel ka proportsionaalsust kitsamas tähenduses ehk mõõdukust.¹¹⁵ Seejuures mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda mõjuvamad peavad olema riivet õigustavad põhjused.¹¹⁶ Proportsionaalsuse põhimõtte ehk ülemäärasuse keeld seob kogu riigivõimu, sellega „peab arvestama mitte üksnes õiguse kohaldaja, vaid ka seadusandja”.¹¹⁷ See on üks õigusriigi keskne põhimõtte ja selle aluseks on idee, et riik tohib isiku vabadussfääri üldistes huvides piirata üksnes niivõrd, kuivõrd see on möödapääsmatu.¹¹⁸

¹¹² Näiteks kaasuses *F vs Switzerland* keelati ajutiselt abiellumine pärast kolmandat lahutust. EIK leidis, et sellega on mõjutatud artiklis 12 kaitstud abiellumisõiguse olemust (very essence). EIKo 18.12.1987, 11329/85, *F vs Switzerland*.

¹¹³ T. Annus. Viidatud töö, lk 249.

¹¹⁴ RKPJKo 05.03.2001, 3-4-1-2-01, p-d 15-16.

¹¹⁵ RKÜKo 03.01.2008, nr 3-3-1-101-06, p 27.

¹¹⁶ RKPJKo 05.03.2001, nr 3-4-1-2-01, p 17.

¹¹⁷ RKPJKo 28.04.2000, 3-4-1-6-00, p 13.

¹¹⁸ Ü. Madise jt. Viidatud töö, § 11 p 3.

Piiranguga taotletava eesmärgi lubatavuse hindamisel tuleb kohtul hinnata vaidlusaluste õigusnormide eesmärki.¹¹⁹ Kohtuliku normikontrolli teostamisel tuleb kohtul kasutada kõiki tõlgendusmeetodeid, sealhulgas teleoloogilist.¹²⁰ Üldjuhul on Riigikohus seaduse eesmärki ise aktiivselt otsinud või teinud oletusi seaduse võimaliku eesmärgi kohta.¹²¹ Samuti on Riigikohus toetunud õiguskantsleri poolt väljatoodud põhjendustele¹²² ning tuginenud seaduse seletuskirjale.¹²³ Eelmine õiguskantsler I. Teder on märgukirjas toleaeagasele justiitsminister K. Michalile analüüsinud elatisvõlgnike nimede avalikustamise legitiimset eesmärki lähtudes PS §-ist 26 kui kõrgema kaitsestandardiga põhiõiguse riivist. Tederi hinnangul on eraelu puutumatus riive lubatavad eesmärgid sõnastatud PS §-s 26: riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. Käsitletaval juhul riivatakse eraelu puutumatust põhjusel, et aidata paremini täita vanema kohustust lapse eest hoolitseda.¹²⁴

PS § 27 lg 3 alusel on vanematel kohustus hoolitseda oma laste eest. PS § 27 ls 3 sätestab, et vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Nimetatud kohustuse täitmiseks on vanemalt võimalik teatud juhtudel nõuda elatisraha. Olukorras, kus vanem lapsele elatisraha ei maksa, võib rääkida PS § 27 lg-st 3 tuleneva kohustuse täitmise rikkumisest. Viimane ei sõltu sellest, kas elatis on kohtu poolt välja mõistetud. Selleks, et paremini tagada laste eest hoolitsemise kohustuse täitmist ning seeläbi paremini kaitsta lapse õigusi juhul, kui on tekkinud võlgnevusi elatisnõude täitmisel, on seadusandja pidanud vajalikuks lisaks elatise maksmise kohustusega isiku vara sundtäitmisele allutamisele avalikustada teatud tingimustel elatisvõlgnike nimekiri. Nimetatud meetodi kaudu täidab

---

¹¹⁹ T. Annus. Viidatud töö, lk 245.

¹²⁰ RKHKo 17.03.2003, 3-3-1-11-03, p 31.

¹²¹ RKPJKo 03.04.2002, 3-4-1-2-02, p 18.

¹²² Näiteks on öeldud RKPJKo 21.01.2004, 3-4-1-7-03 p-s 38: „Riigikohus ei oska oletada, millistel eesmärkidel Riigikogu ebavõrdset kohtlemist õigustatuks pidas, ja seetõttu hindab kolleegium õiguskantsleri esitatud võimalikke põhjendusi.“

¹²³ RKPJKo 11.10.2001, 3-4-1-7-01, p 19.

¹²⁴ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 5.

seaduseandja PS §-st 27 tulenevat positiivse tegutsemise kohustust¹²⁵ – olles loonud alused ja korra, kuidas tagada põhiõiguste kandjate omavaheliste põhikohustuste täitmine.¹²⁶

1. jaanuaril 2008 jõustunud elatisabi seadus¹²⁷ (edaspidi ElatisAS) näeb lapsele, kelle vanem ei täida ülalpidamiskohustust, ette elatisabi saamise 90 päeva ulatuses kohtumenetluse alustamise korral ning riigi makstud elatisabi sissenõudmise lapse ülalpidamiseks elatist maksma kohustatud vanemalt. ElatisAS § 3 lg 1 p-de 1 ja 2 kohaselt makstakse elatisabi lapse elatisnõude maksekäsu kiirmenetluse korral kohtu makseettepaneku määruse alusel või vanemat elatist maksma kohustava hagi tagamise abinõu rakendamise määruse alusel. Sama paragrahvi teine lõige sätestab, et elatisabi makstakse 90 päeva eest arvates käesoleva paragrahvi esimeses lõikes nimetatud makseettepaneku määruse või hagi tagamise määruse tegemisest.

Elatisabi maksmise eesmärk on tagada lapse ülalpidamise olukorras, kus üks vanematest oma ülalpidamiskohustust ei täida ja elatise nõudmiseks tarvitusele võetud abinõud ei ole soovitud tulemusi andnud. Samuti aitab võlgnike nimekirja avaldamine eelduslikult kaasa lapse elatise nõuete kiiremale täitmisele.¹²⁸ Seaduse teine oluline eesmärk on ärgitada vanemaid senisest aktiivsemalt elatisnõudega kohtusse pöörduma. KTS eelnõu seletuskirja koostajate hinnangul peaks elatisabi saamise lootuses lapsele elatise tagamiseks kohtusse pöörduma lisaks need vanemad, kes seda siiani mingil põhjusel ei ole teinud. Samuti peaks eelnõu senisest paremini aitama teadvustada lapse ülalpidamiskohustuse olulisust. Eelpool mainitud seisukohaga nõustub Justiitsministeerium, kelle hinnangul on elatisvõlgnike nimede avaldamise eesmärk motiveerida elatisvõlgnikke võlga tasuma.¹²⁹

Eelpool toodule tuginedes tõdeb I. Teder, et PS §-st 26 tulenevat õigust eraelu puutumatusele riivatakse käsitletaval juhul selleks, et aidata paremini täita vanema kohustust lapse eest

---

¹²⁵ Sh langeb taolise normistiku loomise kaudu ära või vähemasti väheneb isiku, s.o lapse nõudeõigus riigi vastu PS § 28 lg 2 alusel. Analoogselt RKHKo 21.01.2004, 3-4-1-7-03, p 18: „PS-ist tuleneb seega, et puudustkannatava isiku nõudeõigus riigi vastu PS § 28 lg 2 alusel langeb täiesti või osaliselt ära, kui tal on perekonnaliikmed, kes on võimelised oma puudustkannatava perekonnaliikme eest hoolitsema.“; RKHKo 12.05.2011, 3-3-1-12-11, p 18: „Küll on kolleegiumi arvates PS § 28 lg-st 2 koosmõjus § 13 lg 1 esimese lausega, §-ga 14 ja § 27 lg-tega 4 ja 5 teatud tingimustel tuletatav lapse õigus riigi abile juhuks, kui tema vanemat otsitakse kriminaalasjas taga seoses lapsele elatise mittemaksmisega ning sellest tulenevalt õigus sellele, et kehtestataks vastavasisuline õiguslik regulatsioon. PS-i rikkumine võib seisneda selles, et riik on jätnud kehtestamata sätted, mis annavad õiguse riigi abile puuduse korral nendeks juhtudeks, kui riik pole kriminaalmenetluse käigus suutnud tagada, et vanem täidaks kohustust ülal pidada oma last.“

¹²⁶ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 5.

¹²⁷ Elatisabi seadus. – RT I 2007, 25, 130 ... RT I, 06.12.2012, 6.

¹²⁸ KTS eelnõu seletuskiri, § 11.

¹²⁹ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 2.

hoolitseda. Seega on nimetatud piirangu legitiimne eesmärk teise inimese ehk lapse õiguste ja huvide kaitse.¹³⁰ MTÜ Lastekaitse Liit on seisukohal, et lapse elatise nõude võlgnike nimekiri on äärmuslik abinõu, kuid lapse elukvaliteedi huvides on oluline, et vanem oma ülalpidamiskohustust täidaks.¹³¹ Eelpool toodut toetab ÜRO lapse õiguste konventsiooni art 2 lg 2, mis sätestab, et osalisriigid võtavad tarvitusele kõik vastavad abinõud, et tagada lapse kaitse igasuguste diskrimineerimis- ja karistusvormide eest tema vanemate, seaduslike hooldajate või perekonnaliikmete seisundi, tegevuse, vaadete või nende tõekspidamiste pärast. Selle konventsiooni art 3 lg 1 näeb ette, et igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandetasutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid.¹³² Käesoleva magistritöö autor nõustub Indrek Tederi käsitlesega piiranguga taotletava eesmärgi lubatavuse osas seoses lapse elatise nõudest tulenevate võlgade avalikustamisega.

3.2.2.2. Riivet sätestava abinõu sobivus

Sobiv on abinõu, mis soodustab riive legitiimse eesmärgi saavutamist. Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta piirangu eesmärgi saavutamist.¹³³ Teisiti öeldes tähendab vahendi sobivus seda, et valitud vahendi abil peab olema taotletava eesmärgi saavutamine võimalik. Siiski on nimetatud kriteeriumil väike roll põhjusel, et üldjuhul on vähemalt mingil määral võimalik eesmärki antud vahenditega täita.¹³⁴ Sobivuse nõude sisu on kaitsta isikut avaliku võimu tarbetu sekkumise eest.¹³⁵ Käesoleva magistritöö kontekstis tuleb abinõu sobivuse kaalumisel hinnata, kas elatisvõlgnike nimede avalikustamine võib aidata kaasa elatisnõuete täitmisele.¹³⁶

---

¹³⁰ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 6.

¹³¹ M. Hallimäe. Ülalpidamiskohustuse täitmine on lapse elukvaliteedi huvides. Lastekaitse Liit, 02.02.2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.lastekaitseliit.ee/2010/02/ulalpidamiskohustuse-taitmine-on-lapse-elukvaliteedi-huvides/> (23.03.2015).

¹³² Lapse õiguste konventsioon. – RT II 1996, 16, 56.

¹³³ RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02, p 15.

¹³⁴ T. Annus. Viidatud töö, lk 246.

¹³⁵ RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02, p 15.

¹³⁶ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 7.

Lähtudes kohtus väljamõistetud elatise mittemaksmise põhjustest võib eristada järgnevaid olukordi:

- elatist mittemaksval isikul on vara, millele on võimalik täitemenetluses sissenõuet pöörata;
- elatist mittemaksev isik hoidub kuritahtlikult oma kohustusest kõrvale, takistades mh täitemenetluse läbiviimist, millega paneb toime karistusseadustiku¹³⁷ (edaspidi KarS) §-s 169 sätestatud kuriteo;
- elatist mittemaksval isikul puudub vara, kuid ta ei hoidu kuritahtlikult lapse ülalpidamiskohustusest kõrvale.

I. Tederi hinnangul ei ole põhimõtteliselt välistatud, et elatisvõlgnike nimede avaldamisega kaasnev ühiskondlik hukkamõist võib tagada teatud juhtudel nõuete täitmise. Justiitsministeerium on samuti seisukohal, et elatisvõlgnike nimede avalikustamine võib kaasa aidata elatisnõuete täitmisele ning teatud juhtudel isegi ennetada võlgnevuse teket. Näiteks võib võlgniku potentsiaalne tulevane tööandja valida töötajaks just nimekirja, mis on hõlmatud näiteks Google'i otsingumootoriga, kantud võlgniku aidades seeläbi kaasa lapsele elatise maksmisele. Seetõttu võib justiitsministeeriumi hinnangul elatisvõlgnike nimede avalikustamine olla inimese jaoks positiivne. Viimase seisukohaga ei nõustu Indrek Teder, kelle arvamuse kohaselt võidakse töölekandideerija lugeda juba eos ebausaldusväärseks. Seega omab nimetatud kontekstis elatisvõlgniku avalikustamine pigem vastupidist efekti soovituga ega pruugi soodustada eesmärgi ehk elatisnõude täitmise saavutamist.¹³⁸ Töö autori hinnangul on lapse elatise võlgnike nimekirja avalikustamine vahendi sobivuse kriteeriumi kohaselt õigustatud võlgnike puhul, kellel eksisteerib vara, millele on võimalik täitemenetluses sissenõuet pöörata ning lapsele elatise maksmise kohustusest kuritahtlikult kõrvale hoidvate isikute puhul. Seda põhjusel, et elatisvõlgnike nimekirja avaldamise näol ei ole välistatud taotletava eesmärgi saavutamise võimalikkus ning analüüsitav regulatsioon võib kaasa aidata elatisnõuete täitmisele.

KarS § 169 sätestab lapse ülalpidamise kohustuse rikkumise järgnevalt: vanema teadva kõrvalehoidumise eest oma nooremale kui kaheksateistaastasele lapsele või täisealiseks saanud, kuid abi vajavale töövõimetule lapsele kohtu poolt väljamõistetud igakuise elatusraha maksmisest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Riigikohus on märkinud kolm juhtu, kus elatise maksmata jätmist võib käsitleda kuritahtliku

¹³⁷ Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 23.12.2014, 16.

¹³⁸ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 7.

kõrvalehoidumisena KarS § 169 mõttes. Esimene neist on olukord, kus kohustatud isik ei maksa lapsele tähtaegselt elatist, vaatamata sellele, et tal on selleks piisavalt vara ja ei ole mõjuvaid põhjuseid, mis takistaksid soorituse tegemist. Mõjuv põhjus käesoleval juhul võib olla näiteks kohustatud isiku raske haigus. Seejuures tuleb varana, mille arvelt isik peab täitma lapsele elatise maksmise kohustust, käsitada isiku kogu vara, arvestades täitemenetluse seadustiku¹³⁹ (edaspidi TMS) §-st 132¹⁴⁰ ja perekonnaseaduse¹⁴¹ (edaspidi PKS) §-st 102¹⁴² tulenevaid erandeid.¹⁴³

Teine kuritahtliku kõrvalehoidumisena käsitletav olukord eksisteerib juhul, kui kohustatud isik maksab kohtuotsusega välja mõistetud elatist väiksemas ulatuses kui tema varaline seisund seda võimaldaks. Kolmanda situatsiooni kohaselt ei tee kohustatud isik mõistlikke jõupingutusi oma varalise seisundi parandamiseks määrani, mis võimaldaks tal elatise maksmise kohustust võimalikult suures ulatuses täita. Seda näiteks situatsioonides, kus isik ei otsi piisava intensiivsusega tööd või muud legaalset sissetulekuallikat ning ei müü elatise maksmiseks vajaliku raha saamiseks talle kuuluvat vara, mis pole tarvilik tema enda ülalpidamiseks PKS §-st 102 tulenevas ulatuses. Lisaks eelmärgitule eeldab elatise mittemaksmise kuritahtlikkus kõigil juhtudel seda, et kohustatud isik rikuks elatise maksmise kohustust süstemaatiliselt või pikema aja vältel.¹⁴⁴

¹³⁹ Täitemenetluse seadustik. – RT I 2005, 27, 198 ... RT I, 31.12.2014, 14.

¹⁴⁰ TMS § 132 lg 1 kohaselt ei arestita sissetulekut, kui see ei ületa ühe kuu eest ettenähtud palga alammäära suurst või vastavat osa nädala või päeva sissetulekust. TMS § 132 lg 11 sätestab, et kui sissenõude pööramine võlgniku muule varale ei ole viinud või eeldatavalt ei vii lapse elatisnõude täielikule rahuldamisele, võib arestida kuni pool käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud sissetulekust. Kui lapse elatisnõude täitmiseks võlgniku sissetulekust arestitav summa jääb alla poole käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud summast, võib arestida kuni ühe kolmandiku võlgniku sissetulekust. TMS § 132 lg 2 tulenevalt kui võlgnik peab seadusest tulenevalt ülal teist isikut või maksab talle elatist, suureneb mittearestitav summa iga ülalpeetava kohta ühe kolmandiku võrra palga alammääraast kuus, välja arvatud juhul, kui sundtäidetakse lapse elatisnõuet. TMS § 132 lg 1 mõistes võib mittearestitavat summat ületavast sissetuleku osast kuni viiele palga alammäära suurusele summale vastavast osast arestida kaks kolmandikku, seda ületavast sissetulekust kogu sissetuleku, tingimusel, et arestitav summa ei ületa kahte kolmandikku kogu sissetulekust. Sätet ei kohaldata, kui sundtäitmisel on elatise nõue.

¹⁴¹ Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395 ... RT I, 29.06.2014, 104.

¹⁴² PKS § 102 lg 1 mõttes vabaneb isik ülalpidamiskohustusest selles ulatuses, milles ta ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades võimeline andma teisele isikule ülalpidamist, kahjustamata enese tavalist ülalpidamist. PKS § 102 lg-st 2 johtuvalt ei vabane vanemad eelmise lõike kohaselt oma alaealise lapse ülalpidamise kohustusest. Kui vanem on lõikes 1 nimetatud olukorras, peab ta kasutama tema käsutada olevaid vahendeid enda ja lapse ülalpidamiseks ühetaoliselt. Kohus võib mõjuval põhjusel siiski vähendada elatist alla käesoleva seaduse § 101 lg-s 1 sätestatud määra. Mõjuvaks põhjuseks võib olla muu hulgas vanema töövõimetus või olukord, kus vanemal on teine laps, kes elatise väljamõistmisel käesoleva seaduse § 101 lg-s 1 sätestatud määras osutuks varaliselt vähem kindlustatuks kui elatist saav laps. KarS § 169 järgi esitatud süüdistust arutav kohus on elatise mittemaksmise kuritahtlikkust hinnates õigustatud lähtuma PKS §-s 102 sätestatud "enese tavalise ülalpidamise" ja "enda ning lapse ühetaolise ülalpidamise" kriteeriumitest muuhulgas juhul, kui tsiviilasjas ei ole kohus selle sätte alusel elatise vähendamist otsustanud.

¹⁴³ RKKKo 27.09.2012, 3-1-1-84-12, p 8.

¹⁴⁴ RKKKo 27.09.2012, 3-1-1-84-12, p 8.

Elatise maksmise kohustuse süstemaatilist ja pikemaajalist rikkumist käsitletakse kuritahtliku kõrvalehoidumise, kui süüdlasel on tegelik võimalus mainitud kohustust täita. Kuritahtlik kõrvalehoidumine väljendub tavaliselt näiteks süüdlase alusetus keeldumises tööle asuda, tegelikult saadava töötasu varjamises, elu- või töökoha pidevas muutmises eesmärgil vältida täitelehe alusel alimentide kinnipidamist jne.¹⁴⁵ Pikemaajaline maksmata jätmine võib seisneda ulatuslikus võlgnevuses mingi pikema aja jooksul järjest, samuti näiteks kui aastate jooksul on elatist makstud üksnes mõnel kuul.¹⁴⁶ Ebaolulised hilinemised elatise maksmisega ei ole käsitatavad elatise maksmisest kuritahtliku kõrvalehoidumisena KarS § 169 tähenduses.¹⁴⁷

Otsustus, kas konkreetsel juhul on vanem lapsele elatist maksmata jättes elatise maksmisest KarS § 169 tähenduses kuritahtlikult kõrvale hoidunud, tähendab õigusliku hinnangu andmist elatise maksmata jätmise faktilistele asjaoludele. Teisisõnu eeldab isiku süüdistunnistamine käsitletava paragrahvi järgi muu hulgas seda, et oleksid tuvastatud sellised faktilised asjaolud, mis võimaldavad subsumeerida süüdistatava käitumise KarS §-s 169 ette nähtud koosseisulise tunnuse, analüüsitava juhul kuritahtliku kõrvalehoidumise, alla.¹⁴⁸ Karistuse mõistmisel käesoleva süüteost tuleb üldaluste kõrval arvestada lisaks ülalpidamise kohustuse täitmise võimalikkust.¹⁴⁹ Näiteks ei kuulu isik karistamisele juhul, kui on tõendatud, et tal ei ole vara, mille arvelt lapsele elatist maksta.¹⁵⁰

Seevastu juhtudel, kui isikul ei ole vara, mida täitmisele pöörata või sellest ei piisa elatisnõude täitmiseks, ning isik ei hoia kuritahtlikult kõrvale lapse ülalpidamise kohustuse täitmisest, tõusetub küsimus, kas niisugusel juhul võlgniku nime avalikustamisega kaasnev avalik hukkamõist soodustab eesmärgi ehk elatisnõude täitmise saavutamist.¹⁵¹ Mittesobivaks loetakse abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist. Antud juhul ei ole välistatud, et elatisvõlgnike nimede avalikustamine ei aita üldse eesmärgile lähemale. Praeguses olukorras on võimalik, et avalikustamisega kaasnev negatiivne mõju ajendab isikuid leidma aktiivsemalt lahendusi – näiteks pöörduma kohtu poole elatise vähendamiseks, s.o muutunud oludele vastavaks, olema aktiivsem uue töökoha või sissetuleku otsimisel või legaliseerima oma senised ebaseaduslikud sissetulekud. Seega tuleb nimede avalikustamine lugeda sobivaks.¹⁵²

¹⁴⁵ I. Rebane. Eesti NSV kriminaalkodeks: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Eesti Raamat 1965, § 121 p 3 b.

¹⁴⁶ P. Pikamäe, J. Sootak. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009, p 3.3.

¹⁴⁷ RKKKo 27.09.2012, 3-1-1-84-12, p 8.

¹⁴⁸ RKKKo 27.09.2012, 3-1-1-84-12, p 8-9.

¹⁴⁹ I. Rebane. Eesti NSV kriminaalkodeks: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Eesti Raamat 1980, § 121 p 6.

¹⁵⁰ RKKKo 11.10.2011, 3-1-1-92-01, p 5.1.

¹⁵¹ Näiteks motiveerima töötuks jäänud võlgnikku leidma uus töökoht.

¹⁵² I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 7.

Käesoleva töö autor nõustub eelpool toodud mõttekäiguga.

3.2.2.3. Riivet sätestava abinõu vajalikkus

Vahendi vajalikkusest tulenevalt peab valitud vahend olema põhiõigusi kõige vähem piirav nende vahendite hulgast, mis taotletavat eesmärki võimaldavad samaväärselt saavutada. Teisiti öeldes peab vahend olema võimalikult nn pehme.¹⁵³ Eristamaks vajalikkust PS § 11¹⁵⁴ teise lause tähenduses kui vajalikkust demokraatlikus ühiskonnas ning vajalikkust proportsionaalsuse põhimõtte teise astme tähenduses, nimetatakse viimast vajalikkuseks kitsamas tähenduses.¹⁵⁵ Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Arvestada tuleb ka seda, kuivõrd koormavad erinevad abinõud kolmandaid isikuid, samuti erinevusi riigi kulutustes.¹⁵⁶

Avaliku võimu abinõu on vajalik kitsamas tähenduses, kui puudub teine sobiv ja vähemalt sama mõjus, kuid põhiõigusi vähem kitsendav abinõu. Viimane eeldab, et leebem vahend on eesmärgi saavutamiseks kahtlusetu sama kohane ega rõhu lisaks kolmandaid isikuid ega üldsust. Seda põhjusel, et riigilt ei saa nõuda alternatiivset vahendit, mille tagajärg oleks talumatult kõrge finantskoormus. Pareto-optimaalsuse põhimõttest tulenevalt on abinõu mittevajalik ainult juhul, kui on olemas teine abinõu, mille rakendamisel läheb vähemalt ühel asjaosalisel (abinõu adressaadil) paremini, kuid mitte kellelgi halvemini. Vajalikkuse tuvastamisel lähtutakse seadusandja perspektiivist seaduse vastuvõtmise hetkel. Alternatiivsete lahenduste leidmiseks tuleb vaadata õigusakti loomeprotsessis välja pakutud alternatiivlahendusi, teiste maade praktikat ning kui muu ei aita, siis pakkuda kohtu poolt välja võimalikke lahendusvariante.¹⁵⁷

Lapse elatise võlgnike nimede avalikustamise peamine eesmärk on tagada elatise nõuete täitmine. Justiitsministeeriumi hinnangul tagab elatise nõuete täitmise elatisvõlgnike motiveerimine.¹⁵⁸ Seevastu on seadusandja on loonud õiguslikud vahendid selleks, et võlgnikult täitedokumentide alusel sissenõudja kasuks võlga kätte saada – TMS regulatsioon,

¹⁵³ T. Annus. Viidatud töö, lk 246.

¹⁵⁴ PS § 11 sätestab, et õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas PS-iga. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust.

¹⁵⁵ Ü. Madise. Viidatud töö, § 11 p 3.

¹⁵⁶ RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02, p 15.

¹⁵⁷ Ü. Madise. Viidatud töö, § 11 p 3.2.

¹⁵⁸ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 2.

millele allub elatise võlgade täitmine. Lisaks on seadusandja näinud ette mitmeid täiendavaid abinõusid, mida saab erinevalt teistest nõuetest elatisevõla sissenõudmisel täitemenetluses rakendada.¹⁵⁹ Näiteks sätestab TMS § 132 lg 1¹, et kui sissenõude pööramine võlgniku muule varale ei ole viinud või eeldatavalt ei vii lapse elatisnõude täielikule rahuldamisele, võib arestida kuni pool TMS § 132 lg 1 sissetulekust. Kui lapse elatisnõude täitmiseks võlgniku sissetulekust arestitav summa jääb alla poole käesoleva TMS § 132 lg-s 1¹⁶⁰ nimetatud summast, võib arestida kuni ühe kolmandiku võlgniku sissetulekust.¹⁶¹

Endise õiguskantsleri I. Tederi hinnangul on seadusandja pidanud täitemenetlust sobivaimaks lapse elatise kättesaamise viisiks vabatahtliku mittemaksmise korral, kuna riigi poolt elatisabi maksmise eeldus on kohtumenetluse alustamine elatise sissenõudmiseks elatist mittemaksvalt vanemalt ning elatise väljamõistmisele järgneb üldjuhul täitemenetlus.¹⁶² ElatisAS eelnõu seletuskirjast nähtuvalt õnnestub elatise nõuete täitemenetluses sissenõudmine 60% juhtudest.¹⁶³ Indrek Tederi arvamuse kohaselt on elatise nõuete allutamine täitemenetlusele ja elatisvõlgnike nimekirja avaldamine suunatud sama eesmärgi saavutamisele. Seetõttu saab võlgnike nimekirja avalikustamist vaadata kui täiendavat abinõu, mis on mõeldud tõhustama lapse huvides elatise sissenõudmist.¹⁶⁴ Kui täitemenetluse raames riivatakse peamiselt võlgniku PS §-st 32¹⁶⁵ tulenevat omandipõhiõigust, siis elatisvõlgnike puhul kohaldatakse lisaks PS §-st

---

¹⁵⁹ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 8.

¹⁶⁰ TMS § 132 lg 1 kohaselt ei arestita sissetulekut, kui see ei ületa ühe kuu eest ettenähtud palga alammäära suurst või vastavat osa nädala või päeva sissetulekust.

¹⁶¹ Lisaks asub lapse elatisnõude alusel tekkinud arestipandiõigus sõltumata arestimise ajast muudest arestipandiõigustest eespool. Lapse elatisnõude alusel tekkinud arestipandiõigustel on sama järjekoh. (TMS § 65 lg 4) Kui rahalise nõude on arestinud mitu kohtutäiturit mitme sissenõudja kasuks, maksab võlgniku suhtes kohustatud kolmas isik, sealhulgas krediitiasutus, raha kohtutäituritele arestimisaktide saabumise järjekorras. Sõltumata saabumise hetkest loetakse lapse elatisnõude alusel koostatud arestimisakt esimesena saabunuks. (TMS § 119 lg 1).

¹⁶² I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 8.

¹⁶³ ElatisAS eelnõu seletuskirja p-s 3 esitatud andmete kohaselt „/.../ näitavad Eesti perede kohta tehtud statistilised analüüsid, et valdav osa üksikvanema lastest ei saa teiselt vanemalt elatist. /.../ Seaduse sihtgrupiks on lahutatud ja vallalised vanemad, seega kokku 34 400 üksikvanemat ja nende kasvatada olevat umbes 47 500 last, kes oleksid õigustatud elatist saama. Tegelikult saavad seadusega ettenähtud elatist ligikaudu 10 600 last, elatis jääb maksmata ligikaudu 36 900 lapsele. 2006. aasta alguse seisuga oli täiturite menetluses kokku ligikaudu 10 700 elatistega seotud toimikut, neist 3 900 puhul oli elatisenõude sissenõudmisega probleeme – elatise tasumisel oli tekkinud võlgnevus. Seega ligikaudu kaks kolmandikku, so 64% elatistest laekus sujuvalt.“

¹⁶⁴ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 7-8.

¹⁶⁵ PS § 32 mõistes on igäühe omand puutumatu ja võrdselt kaitstud. Omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides õiglase ja kohese hüvituse eest. Igäühel, kelle vara on tema nõusolekuta võõrandatud, on õigus pöörduda kohtusse ning vaidlustada vara võõrandamine, hüvitus või selle suurus.

Igäühel on õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. Kitsendused sätestab seadus. Omandit ei tohi kasutada üldiste huvide vastaselt.

Seadus võib üldistes huvides sätestada vara liigid, mida tohivad Eestis omandada ainult Eesti kodanikud, mõnda liiki juriidilised isikud, kohalikud omavalitsused või Eesti riik.

Pärimisõigus on tagatud.

26 tuleneva eraelu puutumatuse ning §-st 19 tuleneva informatsioonilise enesemääramise õiguse piiranguid põhjusel, et viimaste nimed¹⁶⁶ võidakse avalikustada.¹⁶⁷

Käesoleval juhul on küsitav, miks elatise võlgnevuste sissenõudmist ei ole võimalik saavutada täitemenetluse raames, mis on avalikustamisvõimaluse puudumisel võlgnike põhiõigusi ja -vabadusi nõ vähem riivav. Näiteks ei pruugi lapse põhiõigused ja –vabadused saada rikutud üksnes seetõttu, et lapse elatist ei maksta, vaid õigusi võib rikkuda tööandja, kes lapsevanemale õigeaegselt töötasu ei maksa. Samuti ei ole KTS eelnõu seletuskirjas välja toodud, kas ning kuivõrd on kaalutud, miks ei ole täitemenetlus piisav lapse elatise nõuete täitmiseks ning kas täitemenetlusele lisaks on vajadus võlgnike nimede avalikustamise järele.¹⁶⁸ Praktikas on probleeme seoses ülalpidamiskohustuse mittetäitmise ning elatise kättesaamisega, kuid võlgnike nimede avalikustamise regulatsiooni loomisel ei nähtu analüüsi täitemenetluse tänase regulatsiooni vajakajäämist ning regulatsiooni tõhustamise võimaluste kohta.¹⁶⁹

KarS § 169 sätestab, et vanema teadva kõrvalehoidumise eest oma nooremale kui kaheksateistaastasele lapsele või täisealiseks saanud, kuid abi vajavale töövõimetule lapsele kohtu poolt väljamõistetud igakuise elatusraha maksmisest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Elatise mittemaksja võib realiseerida KarS § 169 mõttes toodud kuriteo objektiivse külje tegevusetusega. Nimelt on perekonnaõiguse järgi alaealise lapse ülalpidamiskohustus pandud vanemale, kes seda kohustust täites peab ise jälgima, et laps oleks nõuetekohaselt ülal peetud. Viimasest tulenevalt peab vanem ülalpidamiskohustuse täitmiseks ise aktiivselt tegutsema.¹⁷⁰

Eelnevas lõigus toodu mõttes erineb lapse elatise võlgnevuse maksmisest kuritahtlik kõrvalehoidumine KarS § 169 mõistes KarS § 329¹⁷¹ alusel karistatavast karistuse kandmisest kõrvalehoidumisest, mida Riigikohus sisustab aktiivse kõrvalehoidumisena põhjusel, et loobumine kohtuotsuse vabatahtlikust täitmisest ei täida iseenesest veel kuriteokoosseisu

¹⁶⁶ TsMS § 462 alusel võib kohtuotsuse arvutivõrgus avalikustamisel avaldada vaid isikute initsiaalid.

¹⁶⁷ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 7.

¹⁶⁸ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 8.

¹⁶⁹ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 9.

¹⁷⁰ RKKKo 11.10.2001, 3-1-1-92-01, p 5.1 Kuigi viidatud Riigikohtu lahend on tehtud enne KarS-i jõustumist ja nn vana PKS-i järgi, on samad põhimõtted rakendatavad kehtivate seaduste puhul.

¹⁷¹ KarS § 329 kohaselt täitmisele pööratud vangistusest või kinnipidamiskohast lahkuda lubatud kinnipeetava poolt karistuse kandmise jätkamisest, samuti kuriteo eest mõistetud ja täitmisele pööratud käesoleva seadustiku §-des 49, 49¹, 50, 51, 52 või 52² sätestatud lisakaristuse täitmisest teadliku kõrvalehoidmise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

objektiivset tunnust, kuna süüdimõistetu võib selle jätta sundtäitmise hooleks.¹⁷² Seevastu kohtu poolt välja mõistetud elatise maksmist ei tohi vanem lapse huvidest lähtuvalt jätta üksnes sundtäitmise hooleks, mistõttu karistusõiguslik vastutus on võimalik nõ paralleelselt täitemenetlusega. Vaatamata sellele, et tsiviilkohtumenetluses on võimalik elatist tagasiulatuvalt kuni ühe aasta eest enne elatisehagi kohtule esitamist välja mõista¹⁷³, on karistusõiguslik vastutus kuritahtliku kõrvalehoidumise eest seotud kohtu väljamõistetud elatise mittemaksmisega, mistõttu enne täitemenetluse alustamist ei ole kuriteokoosseisu täitmine ilmselt võimalik.¹⁷⁴

Elatisevõla tekkimise põhjuseid uurides on võimalik eristada, kas võlgnevus on tekkinud kuritahtlikust kõrvalehoidumisest või mitte. Kohtupraktikas loetakse kuritahtlikuks ülalpidamiskohustuse rikkumiseks seda, kui elatisraha ei maksta pikema aja jooksul või tegutsedes aktiivselt. Esimese alternatiivi hulka kuuluvad nii ulatuslik võlgnevus pika aja eest kui ka aastate jooksul elatise maksmine vaid mõnel kuul. Teine variant hõlmab näiteks enda ja oma vara asukoha varjamist ja sagedast elukoha vahetamist eesmärgiga takistada elatise sissenõudmist. Olukord, kus isikul puudub vara, kuid ta ei hoidu kuritahtlikult lapse ülalpidamiskohustuse täitmisest kõrvale, on näiteks töötus või sissetuleku vähenemine seoses palgakärbetega majandussurutise ajal ning isik ei ole algatanud uut kohtumenetlust elatissumma vähendamiseks.¹⁷⁵

KarS § 169 alusel süüdimõistmisega kuuluvad kuritahtlikult elatise maksmisest kõrvalehoiduvate vanemate nimed avalikustamisele. Kriminaalmenetluse seadustiku¹⁷⁶ (lühendatult KrMS) § 408¹ lg 2 ls 1 kohaselt avalikustatakse avaldatud kohtulahendis süüdistatava nimi ja isikukood, isikukoodi puudumisel sünniaeg. Seetõttu on küsitav võimaliku

---

¹⁷² RKKKo 30.10.2003, 3-1-1-127-03, p 8: „Pärast rahalise karistuse täitmisele pööramiseks on selle faktiliseks täitmiseks kaks õiguslikult võrdväärset varianti: süüdimõistetu tasub rahasumma ise või selle tasumise – või ka rahalise karistuse asendamise KarS §-des 70-71 sätestatud korras - tagab kohtutäitur. Seega on KarS §-s 329 kirjeldatud teine kuriteokoosseis toime pandav ainult tegevusega. Kuriteokoosseisu objektiivne tunnus on täidetud vaid juhul, kui süüdlane mitte ainult ei tasu vabatahtlikult rahalise karistuse summat, vaid ka takistab aktiivselt karistuse sundtäitmist (peidab vara, võõrandab selle fiktiivselt jms). Selline tegevus võib toimuda ka enne sundtäitemenetluse alustamist.“

¹⁷³ RKTko 17.05.2011, 3-2-1-33-11, p 24: „Kui isik ei täida ülalpidamiskohustust, mõistab kohus PKS (1995) § 70 lg 1 järgi elatise välja alates elatisehagi esitamisest. Kohus võib hageja nõudel mõista elatise PKS (1995) § 70 lg 2 järgi välja tagasiulatuvalt kuni ühe aasta eest enne elatisehagi kohtule esitamist. Samasugune on regulatsioon sisuliselt ka kehtiva PKS-i järgi. Seda kinnitab PKS § 108, mille järgi võib õigustatud isik nõuda ülalpidamiskohustuse täitmist ja kohustuse täitmata jätmise tõttu tekkinud kahju hüvitamist tagasiulatuvalt kuni ühe aasta eest enne elatisehagi kohtule esitamist.“

¹⁷⁴ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 9.

¹⁷⁵ RKKKo 11.10.2001, 3-1-1-92-01, p 5.1; RKKKo 19.06.2003, 3-1-1-95-03, p 7.

¹⁷⁶ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I 2003, 27, 166 ... RT I, 30.12.2014, 9.

dubleeriva¹⁷⁷ avalikustamise vajalikkus.¹⁷⁸ Üks pooltargument on asjaolu, et elatise maksmisest kuritahtliku kõrvalehoidumise kui kuriteo eest karistamise peamine eesmärk ei ole elatise kättesaamine - omab karistusähvardus ja süüdimõistetute nimede avalikkus sarnaselt elatisvõlgnike nimekirja avalikustamise eesmärgiga samuti preventiivset mõju elatise maksmisest kõrvalehoidumise ärahoidmiseks nii enne potentsiaalset rikkumist kui ka pärast rikkumist tulevikku silmas pidades. Viimane on siiski vähetõenäoline põhjusel, et kui kuritahtliku kõrvalehoidumise eest ettenähtud karistusähvardus ei taga kõigil juhtudel elatise maksmist, siis ei pruugi samuti mainitud mõju omada võlgniku nime kandmine nimekirja.¹⁷⁹ Käesoleva magistritöö autor ei näe elatisvõlgnike nimede täiendaval avalikustamisel KOJA kodulehel lisaväärtust võrdluses kehtiva KarS §-s 169 sisalduva regulatsiooniga elatise maksmisest kuritahtlikult kõrvalehoiduvate isikute suhtes.

Elatist mittemaksvate isikute, kes ei hoidu elatise maksmisest kuritahtlikult kõrvale KarS § 169 mõttes, puhul on alljärgnevalt vaadeldud, millised on seadusest tulenevad elatisvõlgnike nimekirja lisamise eeldused ja milline on nende seos täitemenetluses võlgniku olukorraga arvestamisel. Lisaks sissenõudja nõusolekule on elatisvõlgnike nimekirja kandmise seaduslik eeldus asjaolu, et võlasumma on sissenõutav olnud üle 60 päeva (KTS § 11 lg 4 ls 1). Elatise nõue ei ole sissenõutav, kui täitemenetlus on peatatud või täitmine on pikendatud või ajatatud.¹⁸⁰ TMS §-ist 45 lähtuvalt võib kohus võlgniku avalduse alusel täitemenetluse peatada või täitmist pikendada või ajatada, kui menetluse jätkamine on võlgniku suhtes ebaõiglane. Seejuures tuleb arvestada sissenõudja huvisid ning muid asjaolusid, muu hulgas võlgniku perekondlikku ja majanduslikku olukorda. Siinkohal tuleb märkida, et elatise väljamõistmise menetluses, mis eelneb täitemenetlusele, on võlgnikule tagatud ärakuulamisõigus ning kohus

---

¹⁷⁷ Kui võrrelda KarS § 169 alusel süüdi mõistetute arvu elatisvõlgnike nimekirjas (20.07.2011 seisuga) olevate isikute arvuga, siis süüdimõistetute arv (174–341) on nimekirja kantute arvuga (342) sarnane. Nimelt on Justiitsministeeriumi veebilehel avalikustatud statistika järgi KarS § 169 alusel registreeritud kuritegude arv järgmine: 2003 – 6; 2004 – 174; 2005 – 384; 2006 – 248; 2007 – 288; 2008 – 287; 2009 – 341. Registreeritud kuriteod Eestis 2003-2014. Justiitsministeerium, 01.02.2014. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/registreeritud-kuriteod-eestis-2003-2014-excel> (23.03.2015). Kriminaalpoliitika uuringud 12. Kuritegevus Eestis 2009. Justiitsministeerium: Tallinn 2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-eestis-2009> (23.03.2015).

¹⁷⁸ Siiski on süüdimõistetud elatisvõlgniku nime kohtuotsuse avalikustamine ja täiturite kodulehel avaldatav nimekiri mõneti erinevad - esimene avalikustatakse sõltumata teise lapsevanema nõusolekust.

¹⁷⁹ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 10.

¹⁸⁰ KTS eelnõu seletuskiri, § 11.

peab elatise suuruse määramisel arvestama¹⁸¹ muuhulgas võlgniku olukorraga.¹⁸²

Elatisenõude vabatahtliku täitmise tähtaja ning 60- päevase sissenõutavuse eeltingimusega on antud võlgnikule võimalus võtta tarvitusele vajalikud abinõud elatise maksmiseks vahendite hankimiseks (nt töö otsimine, vara realiseerimine, laenu võtmine) ning samuti on selle aja jooksul võimalik muutunud asjaolude valguses taotleda täitemenetluse peatamist. Viimane peatab omakorda 60-päevase sissenõutavuse aja arvestuse. Samuti peab kohtutäitur selle aja jooksul lähtudes viivitamatuse¹⁸³ põhimõttest astuma samme sissenõutavaks muutunud elatisesummade kättesaamiseks. Nii saab juba sissenõutavuse 60-päevase tähtaja jooksul teavet võlgniku majandusliku olukorra ning võimaliku täitemenetlusest kõrvalehoidumise ning selle takistamise kohta. Vara olemasolu korral täidab täitemenetlus korrektse elluviimise korral oma eesmärgi ja laps saab elatise kätte ning küsimus elatisvõlgnike nimekirja kandmisest langeb ära.¹⁸⁴

Seevastu tekib küsimus elatisvõlgniku nimekirja kandmise vajalikkusest olukorras, kus võlgnikul on vara olemas, kuid kohtutäitur ei suuda sissenõutavaks muutunud summat nimetatud tähtaja jooksul võlgnikust mittesõltuvatel põhjustel realiseerida.¹⁸⁵ Näiteks puudub kohtutäituril kohustus peatada täitemenetlus kohtutäituri otsuse alusel võlgniku raskesti

¹⁸¹ PKS § 76 lg 1 sätestab, et kohus võib vabastada lahutatud abikaasa ülalpidamiskohustusest, piirata kohustust ajaliselt või vähendada elatise suurust, kui elatise maksmine oleks äärmiselt ebaõiglane, arvestades muu hulgas õigustatud isiku hooldada või kasvatada jäetud ühise lapse huve, kui:

- 1) abielu on kestnud lühikest aega;
- 2) õigustatud isik on süüdi kuriteos ülalpidamist andma kohustatud isiku enda või tema lähikondse vastu;
- 3) ülalpidamisvajadus on tekkinud õigustatud isiku ebamõistliku käitumise tõttu;
- 4) õigustatud isik on enne abielu lahutamist pikema aja jooksul jämedalt rikkunud oma kohustust perekonna ülalpidamisele kaasa aidata;
- 5) selleks on muu kaalukas põhjus.

Sama paragrahvi teise lõike kohaselt võib kohus kohus vabastada endise abikaasa ülalpidamiskohustusest niivõrd, kui võrd see abikaasa ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades suuteline andma ülalpidamist saama õigustatud abikaasale ülalpidamist ilma enese tavalist ülalpidamist kahjustamata.

PKS § 102. Kohustatud isiku varalise seisundi arvestamine (1) Isik vabaneb ülalpidamiskohustusest selles ulatuses, milles ta ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades võimeline andma teisele isikule ülalpidamist, kahjustamata enese tavalist ülalpidamist.

(2) Vanemad ei vabane lõike 1 kohaselt oma alaealise lapse ülalpidamise kohustusest. Kui vanem on lõikes 1 nimetatud olukorras, peab ta kasutama tema käsutada olevaid vahendeid enda ja lapse ülalpidamiseks ühetaoliselt. Kohus võib mõjuval põhjusel siiski vähendada elatist alla käesoleva seaduse § 101 lõikes 1 sätestatud määra. Mõjuvaks põhjuseks võib olla muu hulgas vanema töövõimetus või olukord, kus vanemal on teine laps, kes elatise väljamõistmisel käesoleva seaduse § 101 lõikes 1 sätestatud määras osutuks varaliselt vähem kindlustatuks kui elatist saav laps.

¹⁸² Õigusliku regulatsiooni võrdlevat käsitlust seoses võlgniku varalise olukorra arvestamisega enne ja pärast 01.07.2010 (uue PKS jõustumise aeg) on käsitletud RKTKo 17.05.2011, 3-2-1-33-11, p-des 20 ja 23.

¹⁸³ TMS § 8 kohaselt on kohtutäitur kohustatud viivitamata tarvitusele võtma kõik seadusega lubatud abinõud täitedokumendi täitmiseks, koguma täitemenetluseks vajalikku teavet ning selgitama täitemenetluse osalistele nende õigusi ja kohustusi.

¹⁸⁴ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 11-12.

¹⁸⁵ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 12.

haigestumise või talle statsionaarse tervishoiuteenuse osutamise puhul, samuti võlgniku aja-, asendus- või reservteenistuses viibimise puhul.¹⁸⁶ TMS § 46 lg 2 p-d 2-3 sätestavad, et kohtutäitur võib täitemenetluse peatada: võlgniku raskesti haigestumise või talle statsionaarse tervishoiuteenuse osutamise puhul ning võlgniku aja-, asendus- või reservteenistuses viibimise puhul. Indrek Teder on omaltpoolt tõstatanud analüüsitava olukorras küsimuse, kuivõrd täitemenetlust täiendav toime lapse elatise võlgnike nimekirja näol saab puudutada vaid tulevikus sissenõutavaks muutuvaid summasid.¹⁸⁷

Vara puudumisel on võlgnikule enne käsitletavasse nimekirja kandmist jäetud arvestatav aeg aktiivseks lahenduse otsimiseks. Endise õiguskantsleri arvamuse kohaselt ei kaalu võimalikud raskused senise elukorralduse muutmisel vähemalt üldjuhul üle lapse õigust saada elatist. Seda toetab asjaolu, et elatise summa määramisel on võlgniku olukorraga arvestatud. Perioodilise rahalise hüvitisena väljamõistetud elatise puhul ületavad konkreetsete summad 60-päevase sissenõutavuse piiri erineval ajahetkel, mistõttu peaks Indrek Tederi hinnangul nimekirja sattumise ärahoidmiseks võetavad sammud puudutama väiksemaid summasid, kuid olema see-eest regulaarsed.¹⁸⁸

Täitemenetluse peatamiseks kohtu poole põhjendatud juhul pöördumise korral ei pruugi kohtulahend jõuda võlgnikuni enne elatise nõude 60-päevase sissenõutava oleku tähtaega. Seda põhjusel, et seadusest ei tulene nimetatud juhtumiks alust kohtutäituri otsusele tuginedes täitemenetluse peatamiseks. Eelpool toodut arvesse võttes, on võlgnikku ebaõiglaselt olukorda jätvate eluliste asjaolude esinemise korral on teoreetiliselt võimalik, et elatisvõlgnike nimekirja kandmise ärahoidmine ei sõltu võlgniku enda tegevusest täitemenetluse ajal. Viimane ei mõjuta ülalpidamiskohustuse varasema täitmata jätmise taunitavust, kuid siiski ei ole see asjassepuutuv elatisvõlgnike nimekirja kandmise ärahoidmisel. Seda põhjusel, et 60-päevase sissenõutavuse tingimust kui võlgnikule antavat lisaaega tuleb kohaldada võrdselt kõigi täitemenetlusse jõudnud elatisvõlgnike suhtes.¹⁸⁹

---

¹⁸⁶ Saksamaa Põhiseaduskohus on kaalunud sissenõudja omandiõiguse kaitset ja võlgniku õigust elule ja tervise kaitsele ning leidnud, et elu ja tervis on olulisemad. Kohus ei võtnud küll lõplikku seisukohta, et taotletavat toimingut (antud juhul väljatõstmist) ei tohi läbi viia, aga kohustas esimesi arvestama põhiõiguste mõju ja riigi kaitsekohustusi ning hindama põhjalikult tõendeid. Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts. Bd. 51. Tübingen: Mohr 1980, lk 214 jj.

¹⁸⁷ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 12.

¹⁸⁸ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 12.

¹⁸⁹ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 12.

Kolmest eelnevast lõigust johtuvalt eksisteerivad kaks olukorda, kus objektiivsetel põhjustel on elatis maksmata ning isik ei ole kuritahtlikult kõrvale hoidunud. Nii situatsioonis, kus võlgnikule kuuluvat vara ei suuda kohtutäitur sissenõutavaks muutunud tähtaja jooksul võlgnikust mittesõltuvatel põhjustel realiseerida, kui ka situatsioonis, kus võlgnikul ei ole realiseeritavat vara, peaks täitemenetlus kui alternatiivmeede olema vajalikkuse kriteeriumi silmas pidades kohasem meede kui isikute nimede ja võlgnevuse avalikustamine.¹⁹⁰ Käesoleval juhul ei aita elatise võlglaste nimekirja avaldamine kaasa elatisabi maksmise eesmärgile – tagada lapse ülalpidamise olukorras, kus üks vanematest oma ülalpidamiskohustust ei täida.¹⁹¹ Samuti ei ole analüüsitud, kas peale võlglaste nimekirja avaldamise oleks võimalik toimivat lahendust leida isikute õigusi vähem koormaval viisil. Euroopa Kohus on öelnud, et olukorras, kus piirangu eesmärgi oleks võimalik saavutada inimese õigusi vähem piiravate meetmetega ning kus õiguslooja ei ole veenvalt põhjendanud inimese õigusi rohkem piirava meetme vajalikkust, on ulatuslikum piirang vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega.¹⁹² Viimast toetab õiguskirjanduses väljendatud seisukoht, mille kohaselt tuleks seadusandjal avaliku häbimärgistamise asemel leida teisi viise eesmärgi saavutamiseks.¹⁹³

Vajalikkuse komponendi käsitlemise kokkuvõtteks võib järeldada, et kui isikul on vara, millele sissenõuet pöörata, puudub vajadus isiku andmete avalikustamiseks. Seega ei ole võlgnike nimede avalikustamine kui täitemenetluse täiendav abinõu vajalik olukorras, kus elatise võlgnevuse saab kõrvaldada täitemenetluse kaudu. Isikute, kes süüdimõistvast kohtuotsusest lähtuvalt hoiavad kohtuotsusega väljamõistetud elatise maksmisest kõrvale kuritahtlikult, nimed avalikustatakse kohtuotsuses. Küsitav on võlgniku nime avalikustamine olukorras, kus lapse elatise maksmisest mittekuritahtlikul kõrvalehoidujal vara puudub. Indrek Teder on

---

¹⁹⁰ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 12.

¹⁹¹ ElatisAS eelnõu seletuskiri, p 3.

¹⁹² Euroopa Kohus on sedastanud: "Institutsioonid (õigusloojad) oleks niisiis pidanud erinevate huvide tasakaalustatud kaalumise raames uurima, kas isikuandmete avaldamine piiratult, nagu osutatud /.../ (viidatud kohtuotsuse) punktis 81, ei oleks olnud põhikohtuasjas kõne all oleva liidu regulatsiooni eesmärgi saavutamiseks piisav. Eelkõige ei ole ilmne, et niisugune piiramine – mis säästaks toetusesaajaid nende eraellu sekkumisest – ei võimalda kodanikul saada EAGF-i ja EAFRD toetustest piisavalt tõepärast pilti ja saavutada kõnesoleva regulatsiooni eesmärgi /.../ Eeltoodust nähtuvalt ei ole ilmne, et institutsioonid oleksid tasakaalustatult kaalunud ühelt poolt määruse nr 1290/2005 artikli 44a ja määruse nr 259/2008 eesmärgi ning teiselt poolt harta artiklitega 7 ja 8 tunnustatud füüsiliste isikute õigusi. Võttes arvesse asjaolu, et isikuandmete kaitse erandite ja piirangute puhul tuleb piirduda rangelt vajalikuga (eespool viidatud kohtuotsus Satakunnan Markkinapörssi ja Satamedia, punkt 56) ning et mõeldavad on kõnesolevat füüsiliste isikute põhiõigust vähem riivavad meetmed, mis siiski aitaksid saavutada liidu regulatsiooni eesmärgi, tuleb tõdeda, et nähes ette kohustuse avaldada kõigi EAGF-ist ja EAFRD-st toetust saanud füüsiliste isikute nimed ja täpsed toetusesummad, on nõukogu ja komisjon ületanud piire, mida nõuab proportsionaalsuse põhimõtte järgimine." Eko 09.11.2010, liidetud kohtuasjad C 92/09 ja C 93/09, *Volker jt vs Hessen*.

¹⁹³ "Kui aga seadusandja peaks ühel hetkel tõdema, et praegu ettenähtud karistused on tõesti liiga leebed, siis tuleks esmalt kaaluda olemasolevate karistusmäärade kergitamist, mitte leiutada juurde uusi lisakaristusi ehk meelde tuletada hästi unustatud vanu, keskaegseid sanktsioneerimisvõtteid, sest mis see häbiposti panemine muud on." I. Pilving. Viidatud töö, lk 83.

seisukohal, et nimede avalikustamise vajalikkust ei ole võimalik jaatada, kuivõrd seadusandja ei ole kaasnevaid mõjusid analüüsinud ega põhjendanud. Siinkohal on esimene nimetanud avalikustamist „mõneti juhuslikuks“ tulenevalt selle sõltuvusest teise lapsevanema nõusolekust.¹⁹⁴ Näiteks on lapse parimate huvide esindamine kaheldav olukorras, kus üks vanem keeldub lapsele elatise maksmisest seetõttu, et teine vanem ei luba esimesel lapsega kohtuda.¹⁹⁵ Töö autori hinnangul ei ole nimede avalikustamine ühelgi eelnevalt toodud situatsiooni puhul vajalik.

3.2.2.4. Riivet sätestava abinõu mõõdukus

Abinõu mõõdukuse üle otsustamisel tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust.¹⁹⁶ Vahendi mõõdukuse mõistes peab taotletava põhiõiguse tähtsus vastama põhiõiguse piiramise intensiivsusele ehk olema proportsionaalne kaitstava põhiõiguse tähtsusega. Sellest tulenevalt nõuab mõõdukuse kriteeriumi rakendamine erinevate väärtuste kaalumist. Ühelt poolt tuleb hinnata väärtust, mis peitub taotletava eesmärgi taga. Teiselt poolt tuleb arvestada väärtust, mis on piiratava põhiõiguse taga.¹⁹⁷ Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.¹⁹⁸ Lisaks sisaldab Riigikohtu hinnangul proportsionaalsuse tingimus erinevate väärtuste kaalumisele nõuet, et seadusega sätestatud kriteeriume oleks põhimõtteliselt võimalik nii õiguslikult kui ka faktiliselt täita. Seega kui seadusest tulenevat nõuet ei ole faktiliselt võimalik täita, siis ei ole nõue proportsionaalne.¹⁹⁹

Märkida tuleb, et piirangu mõõdukuse hindamine on tihti seatud väärtushinnanguga, mis täielikult ei allu ratsionaalsele argumentatsioonile. Määravaks võib saada hindaja subjektiivne arvamus, mitte objektiivne vastuolo PS-iga. Väärtushinnangu iseloomu tõttu tõusetub küsimus, kas kohtutel on õigus võtta vastu käsitletavaid väärtusotsuseid. Kui tegemist on subjektiivse otsusega, ei ole õigustatud kohtu subjektiivse hinnangu asetamine seadusandja subjektiivse hinnangu asemele. Seda põhjusel, et subjektiivsed otsused on poliitilised otsused, mida peab langetama rahva poolt otse valitud seadusandja. Sellest tulenevalt peab kohus seaduste

¹⁹⁴ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 12-13.

¹⁹⁵ H. Pevkur. Rooside sõda – kaotajaks jääb laps. – Justiitsministeerium, 28.01.2014. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/et/rooside-soda-kaotajaks-jaab-laps> (23.03.2015).

¹⁹⁶ RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02, p 15.

¹⁹⁷ T. Annus. Viidatud töö, lk 246.

¹⁹⁸ RKPJKo 17.07.2009, 3-4-1-6-09, p 21.

¹⁹⁹ RKÜKo 25.02.2004, 3-3-1-60-03 p 30.

kooskõla PS-iga hindamisel olema küllaltki tagasihoidlik.²⁰⁰ Märkimist väärib, et Riigikohus on mõnel korral võtnud seisukoha, et sobiva, kuid mittevajaliku abinõu puhul puudub vajadus kontrollida viimase mõõdukust.²⁰¹ PS-i kommenteeritud väljaandes on öeldud vastupidiselt - mittevajalikuks osutunud abinõu ei ole reeglina mõõdukas, kuid argumentatsioon, mis tugineb üksnes mittevajalikkusele, ei põhjenda põhiseadusvastasust ammendavalt.²⁰² Sellest tulenevalt järgneb analüüs abinõu mõõdukusest.

Elatisevõlgniku õiguste riive ulatuse ja intensiivsuse hindamisel sõltub võlgnike nimekirjas avaldamise tagajärg avalikust arvamusest ja juhusest.²⁰³ Riigikohtunik V. Kõve on meedia puhul täheldanud, et õiguse silmis üldjuhul ühesuguse kaaluga võlasuhteid hinnatakse ühiskonnas eri vaatevinklist – osadele võlgnikele tuntakse nende mures kaasa, teisi peetakse kui lausa mitte kurjategijateks, siis vähemasti teiste kulul elavateks parasiitideks.²⁰⁴ Elatisevõlgnikud kuuluvad viimasesse gruppi.²⁰⁵ Meedias valitud teemade kajastamise korral oht on läheneda neile ühekülgselt ja lihtsustatult, mis omakorda toob kaasa nn mustvalget lahterdamist. Lisaks soodustab meedia mõjutusel poliitikutel pealt näha populaarseid, kuid sisult ebaõigeid ja halbade tagajärgedega või oluliste negatiivsete kõrvalmõjudega otsuste tegemist.²⁰⁶

Kindlasti eksisteerib võlgnikke, kes hoiavad kohustuste täitmisest kõrvale, kuid nende järgi ei saa teha üldistusi.²⁰⁷ Häbiposti panek toob kaasa erineva kohtlemise ja paljudel juhtudel olukorra, kus karistuse järele ei vasta süü raskusele. Samuti ei pruugi näiteks võlgade puhul süüd esineda. Vastupidist arvamust on väljendanud justiitsministeeriumi asekancler Marko Aavik, kelle sõnul on eetiline lastele elatise raha maksmisest kõrvale hiilivate vanemate nimekirja avaldamine.²⁰⁸ Käesoleva töö autor nõustub õiguskirjanduses väljendatud

²⁰⁰ T. Annus. Viidatud töö, lk 248.

²⁰¹ RKÜKo 17.03.2003, 3-1-3-10-02, p 30; RKÜKo 03.01.2008, 3-3-1-101-06, p 27; vrd RKÜKo 25.01.2007, 3-1-1-92-06, p 30; RKÜKo 17.06.2004, 3-2-1-143-03, p 20.

²⁰² Ü. Madise. Viidatud töö, § 11 p 3.2.

²⁰³ "Mõne isiku puhul ei järgne mingit hukkamõistu, teise (nt avaliku elu tegelase) teole võib aga järgneda poliitikute, ajakirjanduse ja Interneti-kommentaatorite hüsteeriline raevupuhang." I. Pilving. Viidatud töö, lk 83.

²⁰⁴ Samuti on riigikohtunik V. Kõve kirjeldanud suhtumist elatisevõlgnikusse suhtumisena „orgaanilisse pahategijasse“. V. Kõve. „Head“ ja „halvad“ võlgnikud ja võlausaldajad. Juridica 2014/VI, lk 301.

²⁰⁵ „Teisalt ilmub jälle mitte sugugi vähem artikleid, mille sisu on kutsuda üles võlgnikku karistama, võtma temalt kõik mis võimalik, parastada tema kallal ja tunda kaasa õnnetule võlausaldajale. Sellised võlgnikud on näiteks meedias nimetuse saanud puuküümnikud ja elatisevõlgnikud. Just viimaste kohta on minu arvates esitatud kohati lausa pööraseid mõtteid, mida kõike nendega ette võtta võiks. See saigi artikli otseseks ajendiks.“ V. Kõve. Viidatud töö, lk 299.

²⁰⁶ V. Kõve. Viidatud töö, lk 299.

²⁰⁷ V. Kõve. Viidatud töö, lk 301.

²⁰⁸ E. Ninn. Ministeerium: alimendivõlglaste avalikustamise kahju hindab teine lapsevanem. – Postimees 01.02.2010.

arvamusega, mille kohaselt ei sobi maine kahjustamine õigusriigis karistusmeetmeks.²⁰⁹

Elatisevõlgniku kujutamine olemuslikult halvana on ebaõiglane teadmata, mis põhjusel kohustusi ei täideta. Eestis puudub usaldusväärne statistika väitmaks, et enamik võlgnikest hoiab tahtlikult oma laste ülalpidamisest kõrvale. Riigikohtu kohtunik V. Kõve arvamuse kohaselt on suure osa puhul tegemist pelgalt vaesusega, s.t inimestel ei olegi raha, et oma kohustusi täita.²¹⁰ Tartu pankrotihaldur ja kohtutäitur Oksana Kutšmei on samuti nentunud, et enamik²¹¹ võlgnikest ei ole pahatahtlikud või kõrvalehoidjad, vaid maksejõuetud.²¹² Eelnevale tuginedes võib elatisevõlgniku nime avaldamine kujutada intensiivset riivet olukorras, kus võla tasumine ei ole objektiivsetel põhjustel võimalik.²¹³ Nimetatud olukorras ei aita taoline stigmatiseerimine kaasa eesmärgi saavutamisele, vastupidi - halbade maksukommetega isikuks tembeldamine võib raskendada töö leidmist või ettevõtlusega alustamist või jätkamist ehk võla tasumiseks vajalike vahendite hankimist.²¹⁴ Samuti õigustab riive jaatamist asjaolu, et KTS § 11 lg 4 ei pane kohtutäiturile kohustust hinnata võlgnevuse põhjusi, vaid seob võlgniku nime ja võlgnevuse suuruse avaldamise üksnes sissenõutavuse tähtajaga ning sissenõudja nõusolekuga.²¹⁵

Eesmärgi tähtsuse hindamise puhul kaalutakse väärtust, mis peitub taotletava eesmärgi taga ning väärtust, mis on piiratava põhiõiguse taga.²¹⁶ Piiratud põhiõigus tuleneb PS §-ist 26, mis sätestab õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusel. Käesoleva töö piiratud mahu tõttu ei analüüsi autor piiratava põhiõiguse tähtsust, vaid keskendub taotletava eesmärgi väärtuse hindamisele. Nimelt on elatisevõlgnike nimede avalikustamise eesmärk tagada lapse ülalpidamiskohustuse täitmine tema vanema poolt ning seeläbi soodustada lapse õiguste täitmist. Justiitsministeeriumi hinnangul tagab elatise nõuete täitmise elatisevõlgnike motiveerimine.²¹⁷ Mainitud asutuse põhjenduse kohaselt on elatisevõlgnike nimekirja avaldamise eesmärk õiguserikkumise lõpetamisele ehk võla tasumisele sundimine.

---

²⁰⁹ I. Pilving. Viidatud töö, lk 83.

²¹⁰ V. Kõve. Viidatud töö, lk 300.

²¹¹ Sõna „enamik“ sisusamisel tuleb märkida, et Tartu pankrotihaldur ja kohtutäitur Oksana Kutšmei asendaja Vladimir Kutšmei poolt 2014. aasta oktoobri alguse seisuga tehtud analüüsist nähtub, et võlgnikest, kelle suhtes on nimetatud büroos algatatud täitemenetlus, 53.02 % ei ole ülalpeetavaid. V. Kutšmei. Kohtutäituri analüüs: suur osa võlgnikke on peaaegu varatud. – Eesti Päevaleht 05.12.2014.

²¹² M. Suviste. Täitur: osa võlglasti on lihtsalt maksejõuetud. – Õhtuleht 25.01.2014.

²¹³ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 14.

²¹⁴ I. Pilving. Viidatud töö, lk 83.

²¹⁵ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 14.

²¹⁶ T. Annus. Viidatud töö, lk 246.

²¹⁷ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 2.

Kindlasti esineb olukordi, kus võlaregistrist pääsemise nimel püüab võlgnik kiiremini oma kohustust täita.²¹⁸ Viimane on võimalik, kui võlgnikul eksisteerib vara, millele on eelduslikult võimalik täitemenetluses sissenõuet pöörata. Seetõttu ei leia käesoleva töö autor, et antud näite puhul isiku võlgnevuse kohta andmete avaldamine viimase motiveerimise eesmärgil on õigustatud. Lisaks on võimalus võtta lapse ülalpidamiskohustusest teadvalt kõrvalehoiduv vanem vastutusele KarS § 169 alusel, milles ühe alternatiivina sätestatud vabadusekaotus on võlgnikule tõenäoliselt piisavalt motiveeriv meede.

Teiseks eksisteerib olukordi, kus elatist mittemaksval isikul puudub vara, kuid ta ei hoidu kuritahtlikult lapse ülalpidamiskohustuse täitmisest kõrvale. Nimetatud olukorras ei motiveeri elatisvõlgniku kohta käivate andmete avaldamine viimast võlga tasuma. Pigem võib võlgniku stigmatiseerimine mõjuda vastupidiselt – halbade maksukommetega isikuks tembeldamine võib raskendada töö leidmist või ettevõtlusega alustamist või jätkamist, teisiti öeldes võla tasumiseks vajalike vahendite hankimist. Kui maksujõulisel võlgnikul on võimalus nn häbiposti ignoreerida, siis raskes olukorras isik ei saa midagi oma kohustuse täitmiseks ette võtta.²¹⁹

Käesoleva töö autor analüüsib lisaks võimalikke eesmärke seoses preventiivse mõju avaldamisega potentsiaalsetele õiguserikkujatele ning teiste ühiskonnaliikmete hoiatamisega kohustusi rikkuvate isikute eest. Avaliku häbistamise sobivus eripreventiivse mõju saavutamiseks on äärmiselt kaheldav. Isikule, keda ühiskond on võlgnikuks tembeldanud, jääb mainitud silt külge pikaks ajaks, sõltumata sellest, kas isik edaspidi paneb samalaadseid õigusrikkumisi toime. Vastupidiselt võivad häbistamise järelmid pigem kahendada motivatsiooni käituda edaspidi korrektselt põhjusel, et korrektse käitumisega mainet taastada ei ole võimalik.²²⁰ Käesoleva töö autor nõustub õiguskirjanduses toodud seisukohaga, mille kohaselt on elatisvõlgnike avaliku häbistamise sobivus eripreventiivse mõju saavutamiseks kaheldav.

Justiitsministeeriumi endine pressiesindaja Diana Kõmmus on avaldanud arvamust, mille kohaselt on võlgnike avaldamisest kasu põhjusel, et tänu nimekirjale ning sellega kaasnevale meediatähelepanule on elatise mittemaksmise küsimus avalikkuses tõusetunud. Samuti on eelpool toodud tähelepanu pannud inimesi loodetavasti rohkem käsitletava probleemi üle

---

²¹⁸ I. Pilving. Viidatud töö, lk 83.

²¹⁹ I. Pilving. Viidatud töö, lk 83.

²²⁰ J. Sootak. Karistusõiguse alused. Tallinn: Juura 2003, lk 153 jj.

mõtlema.²²¹ Seetõttu võiks häbistamisega ähvardamine mõjuda üldpreventiivselt juhul, kui isik kaalub enne lapsele elatise maksmise toimingu sooritamist võimalust, et toimingu tegemata jätmisel võidakse esimese kohta käivad andmed võidakse Internetis avalikustada. Käesoleva töö autor leiab, et samalaadse üldpreventiivse mõju annavad nii täitemenetluse raames tehtavad toimingud kui ka KarS §-s 169 sätestatud sanktsioon.

Lisaks ei õigusta elatisvõlgnike nimekirja avalikustamist teiste isikute huvid ning vajadus nn hoiatada ühiskonnaliikmeid võlgu olevate isikutega tehingute tegemise eest. Kahtlemata aitab informatsioon võlgnike kohta tsiviilkäibes osalejatel mingil määral hoiduda riskantsete partneritega lepingute sõlmimisest.²²² Seevastu tuleb tsiviilkäibes potentsiaalsetel võlausaldajatel oma riske maandada selleks ettenähtud meetmetega, näiteks sobivate lepingutingimuste, krediititaotleja sissetuleku kontrollimise või tagatiste kindlustuse teel. Riigipoolne üldsuse hoiatamine ja sotsiaalne surve on lubatavad olukorras, kus leebemad vahendid eesmärgi saavutamiseks puuduvad – näiteks ohtliku kauba avastamise korral, kahjulike harjumustega võitlemiseks, ettevõtjate keskkonnateadlikkuse suurendamiseks.²²³ Loetletud tsiviilkäibes ettenähtud meetmete kasutamist inimeste vääriskuse ja maine kahjustamisele eelistab samuti käesoleva töö autor.

KTS eelnõu seletuskirja kohaselt on elatisvõlgnike nimekirja avaldamine õigustatud lapse huvide kaitsmise eesmärgil, kuna eelduslikult aitab mainitud regulatsioon kaasa lapse elatise nõuete kiiremale täitmisele.²²⁴ Seevastu ei pruugi elatisvõlgnikust vanema nime avalikustamine olla alati lapse parimates huvides – andmed lapse vanema elatisvõla kohta sisaldavad andmeid lapse eraelu kohta. Lapse õiguste konventsiooni artikkel 16 sätestab, et mitte ühegi lapse eraellu, perekonnaellu, kodusse ega kirjavahetusse ei või meelevaldselt ega ebaseaduslikult sekkuda, samuti ei tohi ebaseaduslikult rünnata tema au ja head mainet. Mainitud konventsiooni artikkel 41 p b kohaselt ei mõjuta ükski konventsioonis sisalduv säte mis tahes tingimusi, mis kaitsevad paremini lapse õigusi ja mis võivad sisalduda osalisriigi seaduses.

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi hinnangul on alaealise eraelu kõrgendatud kaitse all ja avalikkuse huvi ei õigusta üldjuhul lapse privaatsust kahjustavate andmete avaldamist.²²⁵ Eesti Vabariigi

---

²²¹ M. Tamm. Viidatud töö.

²²² Seega on võlainfo avaldamine iseenesest kooskõlas infovabaduse eesmärkidega aidata eraisikutel võimalusel avalikule teabele tuginedes oma huvidest lähtudes õigemaid otsuseid langetada.

²²³ I. Pilving. Viidatud töö, lk 84.

²²⁴ KTS eelnõu seletuskiri, § 11.

²²⁵ RKTko 26.06.2013, 3-2-1-18-13, p 17.

lastekaitse seadus²²⁶ (edaspidi LaKS) § 13 lg-st 2 tulenevalt ei tohi kahjustada lapse õigust meelevaldse või ebaseadusliku sekkumisega, riivates lapse au, väarikust, kiindumusi ja head mainet. Sotsiaalministeeriumi lastekaitse seaduse õigusliku analüüsi kohaselt on LaKS § 13 lg-s 2 sätestatud eraelu kahjustamise lubamatus sisuliselt kaetud PS §-ga 11, mis sätestab õiguste ja vabaduste piiramise juhud. PS § 11 tulenevalt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas PS-iga. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust.²²⁷ LaKS § 13 lg-t 2 analüüsides on Riigikohus sedastanud, et lapse privaatsust kahjustavaid andmeid ei tohi avaldada ühe vanema nõusolekul, kui teine vanem sellele selgesõnaliselt vastu vaidleb.

Kolleegiumi põhjenduste kohaselt on tulenevalt PKS § 120 lg-st 1²²⁸ hooldusõiguslik vanem lapse seaduslik esindaja ning ühist hooldusõigust omavatel vanematel on ühine esindusõigus. PKS § 120 lg 7 mõistes eeldatakse teise vanema nõusolekut juhul, kui vanem esindab last iseseisvalt. Käsitletavas kaasuses lükati teise vanema nõusoleku eeldus ümber põhjusel, et teine vanem keelas isikuandmeid sisaldava informatsiooni avaldamise esimesele teadaolevalt.²²⁹ KTS § 11 lg 4 sätestab andmete avaldamiseks ühe vanem nõusoleku olemasolu, kusjuures nimetatud sätte eesmärgi kohaselt ei soovi teine vanem andmete avaldamist. Seetõttu on käesoleva töö autori arvamuse kohaselt KTS § 11 lg 4 vastuolus LaKS § 13 lg-ga 2 olukorras, kus mõlemal vanemal on lapse suhtes ühine hooldusõigus. Lisaks tõusetub küsimus lapse nõusoleku vajalikkusest olukorras, kus alaealise arengutase viimast võimaldab.

Ülalpidamiskohustust mittetäitva lapse vanema nime avalikustamine võib tekitada lapsel samuti nn häbimärgistamise tunde. Sõltuvalt lapse vanusest, elukohast ja vanema tuntusest võib teave võlgnevuse olemasolust ja suurusel levida koolis olles aluseks koolikiusamisel ja tekitades lapsel süütunnet.²³⁰ Lapse õiguste konventsiooni artikli 3 lg 1 kohaselt tuleb igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeasutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt seada esikohale lapse huvid. Nimetatud

---

²²⁶ Eesti Vabariigi lastekaitse seadus. – RT 1992, 28, 370 ... RT I, 13.12.2013, 12.

²²⁷ Lastekaitse seaduse õiguslik analüüs. Sotsiaalministeerium, 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:cMKxzntGxNkJ:vana.sm.ee/nc/tegevus/lapsed-ja-pere/lastekaitse-korraldus.html%3Fcid%3D1444%26did%3D7920%26sechash%3D5f5e62e4+&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee> (23.03.2015).

²²⁸ PKS § 120 lg 1 sätestab, et hooldusõiguslik vanem on lapse seaduslik esindaja. Ühist hooldusõigust omavatel vanematel on ühine esindusõigus. Hooldusõiguslikud vanemad võivad kokku leppida ühise esindusõiguse teostamise korraldamises.

²²⁹ RKTko 26.06.2013, 3-2-1-18-13, p 17.

²³⁰ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 14.

artikkel kohustab muu hulgas seadusandlikke organe rakendama lapse parimate huvide printsiipi süstemaatiliselt kaaludes, kuidas nende otsused ja meetmed mõjutavad laste õigusi ja huve. Sealhulgas tuleb arvestada kavandatava või olemasoleva õigusega, mis ei ole otseselt lastega seotud, kuid mõjutab lapsi kaudselt.²³¹ Lisaks sätestab lapse õiguste konventsiooni artikkel 2 lg 2 sätestab, et osalisriigid võtavad tarvitusele kõik vastavad abinõud, et tagada lapse kaitse igasuguste diskrimineerimis- ja karistusvormide eest tema vanemate, seaduslike hooldajate või perekonnaliikmete seisundi, tegevuse, vaadete või nende tõekspidamiste pärast.²³² Viimase kohaselt tuleb võtta tarvitusele kohased meetmed kaitsmaks last diskrimineerimise eest tulenevalt viimase vanema õigusvastasest käitumisest.²³³

Võimalik probleem on samuti lapse ja ülalpidamiskohustust mittetäitva vanema suhte kahjustumise tulenevalt viimase nime avalikustamisest.²³⁴ Justiitsministeerium ei ole kaalunud ja hinnanud elatisraha maksmisest kõrvalehoidvate vanemate avaliku nimekirja mõjusid lapse psühholoogilisele ja materiaalsele heaolule lähtudes lapse õiguste kahjustamise aspektist.²³⁵ Seevastu peab abinõude, mis võivad kaasa tuua laste õiguste riive, kehtestamisel olema erilisel tähelepanelik. Seda toetab lapse õiguste konventsioon, mille preambuli kohaselt peavad konventsiooni liikmesriigid silmas, et „laps vajab oma füüsilise ja vaimse ebaküpsuse tõttu erilist kaitset ja hoolt“. Lapse Huvikaitse Koja arvamuse²³⁶ kohaselt kahjustab lapse huve oma

---

²³¹ „Article 3 (1): the best interests of the child as a primary consideration in all actions concerning children. The article refers to actions undertaken by “public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies”. The principle requires active measures throughout Government, parliament and the judiciary. Every legislative, administrative and judicial body or institution is required to apply the best interests principle by systematically considering how children’s rights and interests are or will be affected by their decisions and actions - by, for example, a proposed or existing law or policy or administrative action or court decision, including those which are not directly concerned with children, but indirectly affect children.“ Committee on the Rights of the Child (CRC). General comment no. 5 (2003): General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child. 2003, CRC/GC/2003/5. *Sine loco*, 27.11.2003, lk 4. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.refworld.org/docid/4538834f11.html> (23.03.2015).

²³² „For example, the Committee highlights, in particular, the need for data collection to be disaggregated to enable discrimination or potential discrimination to be identified. /.../ A general comment by the Human Rights Committee has underlined the importance of taking special measures in order to diminish or eliminate conditions that cause discrimination“. Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 5, 2003, CRC/GC/2003/5, lk 4.

²³³ „For example, are “all appropriate measures” taken to protect children from discrimination or punishment when their parents are subject to action on the grounds of criminal behaviour /.../?“ R. Hodgkin, P. Newell. Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child: Fully Revised Third Edition. *Sine loco*: UNICEF 2007, lk 30-31. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.unicef.org/publications/index_43110.html (23.03.2015).

²³⁴ MTÜ Perede ja Laste Nõuandekeskuse juhataja Marika Ratniku sõnul ei ole kindlasti lapse huvides asjaolu, et avalikustatud nimekirja tõttu võib kolmas isik lapselt küsida: „Kas sinu isa on ka siis teile nii palju raha võlgu?“ E. Henno (koost). MTÜd: rongaisade häbiposti panek võib kahjustada nende laste huve. – Postimees 01.02.2010.

²³⁵ M. Ameljušenko. Avaliku lapse elatusrahavõlglaste nimekirja mõjust lapsele. Arst.ee, 03.02.2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.arst.ee/et/Uudised-ja-artiklid/35750/avaliku-lapse-elatusrahavõlglaste-nimekirja-mojust-lapsele> (23.03.2015).

²³⁶ Lapse Huvikaitse Koja liikmed: Perede ja Laste Nõuandekeskus, MTÜ Hea Algus, Pelgulinna Lastekaitse Keskus, UNICEF Eesti Fond, Eesti Kasuperede Liit, Eesti Laste ja Noorte Hoolekandeesutuste Ühendus, Eesti

isa või ema nime lugemine nn avalikust häbipostist.²³⁷ Käesoleva töö autor nõustub Indrek Tederi järeldusega, et kuni ei ole põhjalikult uuritud elatisvõlgnike nimekirja avaldamise mõjusid, ei ole võimalik kinnitada KTS § 11 lg 4 kooskõla PS-iga.²³⁸

Lastevanemate Liit, Rakvere Lastekaitse Ühing, Viljandi Lastekaitse Klubi, Nõmme Lastekaitse Liit, Ühendus Isade Eest, Eesti Lasterikaste Perede Liit, Caritas Eesti ja SOS Lasteküla Eesti Ühing.

²³⁷ Lapse Huvikaitse Koda on arvamisel, et taoline meede võib tekitada lapsele ebamugavustunnet ja häbi ning muuta lapse haavatavaks eakaaslaste seas. Viimasest tulenevalt ei tunne laps end igapäevases suhtluskeskkonnas turvaliselt. Vanematevahelistes emotsionaalsetes vaidlustes osalemine elatise küsimuses ei ole lapse huvides ning lapse afišeermine meedias mainitud teemade puhul on lubamatu. Lapse Huvikaitse Koda on küll seisukohal, et lahuselav vanem peab täitma lapse ülalpidamiskohustust, kuid kahtleb kasutuselevõetud meetme efektiivsuses eesmärgi saavutamiseks. Mainitud asutus leiab, et teemakohase diskussiooniga on vaja jätkata spetsialistide ringis lähtudes lapse psühhosotsiaalsetest ja materiaalsetest huvidest.

²³⁸ I. Teder an K. Michal. Viidatud töö, lk 15.

4. LAPSE ELATISE NÕUDEST TULENEVATE VÕLGADE KOHTA KÄIVATE ANDMETE AVALIKUSTAMISE ÕIGUSLIKU ALUSE VAIDLUSTAMINE

4.1. Lapse elatise võlgniku andmete avaldamise vaidlustamise võimalused

4.1.1. Kohtutäituri tegevuse peale kaebuse esitamine

Kohtutäituri tegevuse vaidlustamine saab tulla kõne alla diskretsiooni piiridest väljumise korral eeldusel, et kohtutäituril on KTS § 11 lg 4 puhul diskretsiooniõigus. Imperatiivse sätte puhul tuleks abinõu rakendada igal juhul olenemata sellest, kas avaldamine aitab kaasa lapse elatise nõude täitmisele. Sellisel juhul on võimalik olukord, kus avaldatakse võlgniku andmed, kui viimasel puudub reaalne võimalus võlga tasuda. Kaalutlusotsus oleks enam kooskõlas PS-ga põhjusel, et siis toimuks andmete avaldamine olukorras, kus muud abinõud tulemust ei anna ning eksisteerib võimalus, et avalikustamine aitab kaasa nõude täitmisele.

Kohtutäituri tegevuse peale kaebamise kord on reguleeritud TMS §-ides 217-219. Kohtutäituri otsuse või tegevuse peale täitedokumendi täitmisel või täitetoimingute tegemisest keeldumisel võib täitemenetluse osaline esitada kohtutäiturile kaebuse²³⁹ kümne päeva jooksul alates päevast, kui kaebuse esitaja sai teada või pidi teada saada otsuse või toimingute tegemisest, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti (TMS § 217 lg 1). Kaebamise õigus on menetlusosalisel: sissenõudjal, võlgnikul ja muudel isikutel, kelle õigusi menetlus puudutab (TMS § 5). Kui menetlusosaline lasi mööda seaduses sätestatud menetlustähtaja, ennistab kohus tähtaja menetlusosalise avalduse alusel, kui menetlusosaline ei saanud tähtaega järgida mõjuval põhjusel ja tähtaja möödalaskmine ei võimalda enam menetlustoimingut teha või põhjustab talle muu negatiivse tagajärje (tsiviilkohtumenetluse seadustiku²⁴⁰, edaspidi TsMS, § 67 lg 1).²⁴¹

Kaebuse kohtutäituri tegevuse peale vaatab kohtutäitur läbi menetlusosaliste osavõtul 15 päeva jooksul ja teeb läbivaatamisest arvates kümne päeva jooksul otsuse (TMS § 217 lg 3). Kohtutäitur teatab menetlusosalistele kaebuse läbivaatamise aja. Menetlusosalise kaebuse

²³⁹ Koja kodulehel selgitatakse, kuidas esitada kaebust kohtutäituri tegevuse suhtes järgnevalt: kaebus esitatakse kirjalikult ja vabas vormis, kuid sellest peab nähtuma, a) kes kaebuse esitab, b) millises täiteasjas (menetluse number, võlgniku või sissenõudja andmed), c) millise toimingute peale kaebus esitatakse, d) mida kohtutäiturile seoses menetlustoimingute läbiviimisega (või sellest keeldumisega) ette heidetakse ning e) mida kaebusega taotletakse. Korduma Kippuvad Küsimused. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, *sine anno*. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kpkoda.ee/content/avaliku-poole-lingid/kkk> (23.03.2015).

²⁴⁰ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 31.12.2014, 5.

²⁴¹ TsMS § 67 lg 2 kohaselt võib tähtaja ennistamist taotleda 14 päeva jooksul, alates päevast, millal eelpool nimetatud takistus ära langes, aga mitte hiljem kui kuue kuu jooksul, alates möödalastud tähtaja lõppemisest.

läbivaatamisele ilmutata jäämine ei takista läbivaatamist (TMS § 217 lg 4). Kohtutäitur teeb kaebuse kohta motiveeritud otsuse ja toimetab selle menetlusosalistele kätte (TMS § 217 lg 5). Kaebuse kohta tehtud kohtutäituri otsuse peale võib menetlusosaline esitada otsuse kättetoimetamisest arvates kümne päeva jooksul kaebuse maakohtule, kelle tööpiirkonnas kohtutäituri büroo asub. Kohtutäituri otsuse või tegevuse peale ilma eelnevalt kohtutäiturile kaebust esitamata kohtule kaevata ei saa (TMS § 218 lg 1).

Toimingu vaidlustamisel otse kohtus jätab kohus kaebuse läbi vaatamata põhjusel, et ei ole järgitud kohustuslikku kohtueelse vaidluse lahendamise korda.²⁴² TsMS § 3 lg 3 kohaselt peab isik teatud juhtudel enne kohtusse pöördumist olema läbinud kohtueelse menetluse. Täitemenetluses on see kohtutäituri tegevuse peale kaebuse esitamine. Tegemist ei ole PS-is sätestatud üldise kohtusse pöördumise õiguse rikkumisega (PS § 15), kui kohtueelne menetlus ei kesta ülemäära kaua ja selle tulemuse vaidlustamine kohtus on tagatud.²⁴³ Riigikohus on kinnitanud, et õigus kohtusse pöörduda on olemas juhul, mil vormivigadega esitatud kaebus on sisuliselt läbi vaadatud, isegi kui see on toimunud menetlusreegleid rikkudes. Õiguse kohtule kaebus esitada annab samuti olukord, mil kohtutäitur üldse kaebust läbi ei vaata, kui kaebaja on teinud omalt poolt kõik temast oleneva, et kohtueelset menetlust läbida.²⁴⁴ Kohus vaatab kaebuse kohtutäituri otsuse peale läbi hagita menetluses kaebuse esitamisest alates 15 päeva jooksul. (TMS § 218 lg 2 ls 1).

Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus²⁴⁵ (edaspidi PSJKS) § 2 p 1 alt 1 alusel lahendab taotlusi kontrollida õigustloova akti vastavust PS-ile Riigikohus. Riigikohus kontrollib õigustloova akti PS-ile vastavust põhistatud taotluse, kohtuotsuse või -määruse alusel. Taotluse võivad Riigikohtule esitada Vabariigi President, õiguskantsler, kohaliku omavalitsuse volikogu ja Riigikogu (PSJKS § 4 lg-d 1-2). Kui esimese või teise astme kohus on kohtuasja lahendamisel jätnud kohaldamata mis tahes asjassepuutuva õigustloova akti tunnistades selle PS-iga vastuolus olevaks²⁴⁶, edastab kohus vastava otsuse või määruse Riigikohtule (PSJKS § 9 lg-d 1). Asjassepuutuvad ei pruugi olla kõik õigusnormid, millele menetlusosalised kohtumenetluse käigus viitavad.²⁴⁷ See tähendab, et säte, mille põhiseaduspärasust põhiseaduslikkuse

²⁴² RRTKm 02.02.2005, 3-2-1-157-04, p 10.

²⁴³ Ü. Madise. Viidatud töö, lk 139.

²⁴⁴ RRTKm 11.12.2009, 3-2-1-102-09, p 9.

²⁴⁵ Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus. – RT I 2002, 29, 174 ... RT I, 23.12.2013, 57.

²⁴⁶ PSJKS § 11 lg 3 sätestab, et kohtuotsus või -määrus tagastatakse läbivaatamatult, kui sellel puudub põhistus või kui kohus ei ole kohtuotsuse või -määruse resolutsioonis tunnistanud õigustloovat akti või selle sätet või õigustloova akti andmata jätmist PS-iga vastuolus olevaks.

²⁴⁷ RKPJKo 02.12.2002, 3-4-1-11-02, p 13.

järelevalve kohus kontrollib, peab olema kohtuasja lahendamiseks otsustava tähtsusega.²⁴⁸ Seadus on otsustava tähtsusega, kui kohus peaks asja lahendades seaduse PS-ile mittevastavuse korral otsustama teisiti kui seaduse PS-ile vastavuse korral.²⁴⁹

Eelpool toodule tuginedes ei näe PSJKS ette võimalust pöörduda Riigikohtusse individuaalkaebusega.²⁵⁰ Seetõttu ei ole elatisvõlgnikul võimalik esitada individuaalkaebus otse Riigikohtusse tuginedes elatisevõla avaldamise sätte põhiseadusvastasusele. Analoogset olukorda käsitleti Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 30. detsembri 2008. a. määruses nr 3-4-1-12-08, milles isik, kelle suhtes oli Tartu Maakohtus menetluses kriminaalasi, pöördus Riigikohtusse individuaalkaebusega. Nimetatud isik taotles muu hulgas õigustloova akti puudumise vastuolu PS-iga tuvastamist ning õiglase hüvitise määramist põhiõiguste rikkumisest tuleneva moraalse kahju eest. Kohus analüüsis esmalt PS §-ist 15 tulenevat õigust kohtu kaitsesele ning asus viimasest lähtuvalt seisukohale põhiõiguste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise osas. Seevastu on Riigikohtu praktika kohaselt individuaalkaebus lubatav juhul, kui kaebaja subjektiivseid õigusi on rikutud ja isikul ei ole ühtegi muud tõhusat võimalust kasutada PS §-ga 15 tagatud õigust kohtulikule kaitsesele.²⁵¹

PS § 15 sätestab, et igaühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Igaüks võib oma kohtuasja läbivaatamisel nõuda mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusvastaseks tunnistamist. Kohus järgib PS-i ja tunnistab põhiseadusvastaseks mis tahes seaduse, muu õigusakti või toimingut, mis rikub PS-is sätestatud õigusi ja vabadusi või on muul viisil PS-iga vastuolus. Viimati nimetatud lause kohaselt on kohtul kohustus järgida PS-i ja tunnistada põhiseadusvastaseks mis tahes seadus, muu õigusakt või toiming, mis on PS-iga vastuolus kas selles sätestatud õiguste või vabaduste rikkumise tõttu või muul viisil. Sellest tulenevalt peab iga kohus kohtuasja lahendamisel hindama kohaldatava õiguse PS-ile vastavust, kui selle kohta on tekkinud kahtlused. Lisaks peab kohus kohaldama kontrolli omal algatusel – mitte pelgalt menetlusosalise taotlusel.²⁵² Kohtul on kohustus see lahendada igas menetlusstaadiumis, mitte üksnes kohtuotsust tehes.²⁵³

²⁴⁸ RKÜKo 22.12.2000, 3-4-1-10-00, p 10.

²⁴⁹ RKÜKo 28.10.2002, 3-4-1-5-02, p 15.

²⁵⁰ A. Eendra (koost). Riigikohus. *Sine loco*: Ecoprint 2007, lk 14.

²⁵¹ RKPJKm 07.12.2009, 3-4-1-22-09, p 7; RKÜKo 17.03.2003, 3-1-3-10-02, p 17.

²⁵² RKÜKo 08.06.2009, 3-4-1-7-08, p 21.

²⁵³ RKPJKm 30.12.2008, 3-4-1-12-08, p 21.

PS § 152 ls 1 sätestab, et kohus jätab kohtuasja lahendamisel kohaldamata mis tahes seaduse või muu õigusakti, kui see on vastuolus PS-iga. Vastava kohtulahendi alusel käivitub põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus Riigikohtus (PSJKS § 4 lõige 3). Kui kriminaalasja menetlev kohus jätab taotluse rahuldamata, on isikul võimalik taotleda põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamist apellatsioonimenetluses ning lõpuks kassatsioonimenetluses. Analüüsitavas määruses leidis kohus, arvestades asjaolu, et taotleja suhtes on Tartu Maakohtus kriminaalmenetlus pooleli, et isiku taotlus ei ole lubatav ja Riigikohtul puudub alus nende sisuliseks läbivaatamiseks. PSJKS § 11 lg 2 sätestab, et taotlus tagastatakse läbivaatamatult selle esitajale, kui taotluse läbivaatamine ei kuulu Riigikohtu pädevusse.²⁵⁴ Riigikohtu hinnangul on taotluse esitanud isikul võimalik nõuda kahju hüvitamist halduskohtus riigivastutuse seaduses²⁵⁵ (edaspidi RVastS) sätestatud alustel ja korras.²⁵⁶ Eelpool toodule tuginedes ei ole elatisvõlgnikul võimalik esitada individuaalkaebus otse Riigikohtusse tuginedes elatisevõla avaldamise sätte põhiseadusvastasusele olukorras, kus tema suhtes on käimas menetlus alama aste kohtus. Elatisvõlgniku võimalikku õiguskaitsevahendit kahju hüvitamise näol käsitletakse alapeatükis 4.2.

4.1.2. Õiguskantsleri poole avaldusega pöördumine

Elatisevõlgnikul, kes leiab, et õigustloov akt on PS-iga vastuolus, on õigus pöörduda avaldusega õiguskantsleri poole vaidlustatava sätte PS-ile vastavuse kontrollimiseks. Avaldaja esitab avalduses põhjendused, milles isik näeb õigusakti vastuolu PS-iga (õiguskantsleri seaduse²⁵⁷, edaspidi ÕKS, § 15 lg 1).²⁵⁸ Kui õiguskantsler leiab, et õigustloov akt kas täielikult või osaliselt ei vasta PS-ile või seadusele, teeb ta akti vastu võtnud organile ettepaneku see akt või selle sätte 20 päeva jooksul PS-i ja seadusega kooskõlla viia (ÕKS § 17). Sarnane regulatsioon sisaldub PS § 142 esimeses lauses, mille kohaselt kui õiguskantsler leiab, et seadusandliku või täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse õigustloov akt on PS-i või seadusega vastuolus, teeb ta akti vastuvõtnud organile ettepaneku viia see kahekümne päeva jooksul PS-i või seadusega kooskõlla.

---

²⁵⁴ RKPJKm 30.12.2008, 3-4-1-12-08, p-d 24, 26-27.

²⁵⁵ Riigivastutuse seadus. – RT I 2001, 47, 260 ... RT I, 13.09.2011, 11.

²⁵⁶ RKPJKm 30.12.2008, 3-4-1-12-08, p 25.

²⁵⁷ Õiguskantsleri seadus. – RT I 1999, 29, 406 ... RT I, 22.12.2014, 8.

²⁵⁸ ÕKS § 15¹ lg 2 sätestab, et õiguskantsler võib jätta avalduse läbi vaatamata, kui esineb käesoleva seaduse § 25 lõikes 2 või lõike 3 punktides 1, 2, 4 ja 5 nimetatud asjaolu või kui menetlemiseks puudub oluline avalik huvi.

Õiguskantsleri ettepaneku esitamisel käivitub Riigikogus menetlus, mis on reguleeritud Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse²⁵⁹ (edaspidi RKKTS) 18. peatükis. RKKTS § 149 p 3 sätestab, et Riigikogule esitatavad ettepanekud, mida menetletakse käesolevas peatükis ettenähtud korras, on õiguskantsleri ettepanek viia seadus või Riigikogu otsus kooskõlla PS-i või seadusega. Ettepanek võetakse päevakorda Riigikogu juhatuse algatusel või Riigikogu esimehe ettepanekul esimesel võimalusel. Ettepaneku arutamine algab selle esitaja ettekandega. Analüüsitavas olukorras esitatud ettepaneku arutamisel esinevad ettekannetega lisaks põhiseaduskomisjoni esindaja ning arutatava seaduse või Riigikogu otsuse Riigikogu menetluses olnud eelnõu juhtivkomisjoni esindaja. Ettepaneku arutamisel avatakse läbirääkimised, mille käigus esinevad sõnavõttudega oma arvamust avaldada soovivad Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Pärast läbirääkimiste lõpetamist paneb istungi juhataja ettepaneku hääletamisele. Käsitletavas olukorras esitatud ettepaneku toetamiseks on nõutav poolthäälteenamus (RKKTS §-id 150-151). Mainitud kohtueelne menetlus tagab akti vastu võtnud või andnud organile võimaluse akt üle vaadata ja viia see PS-iga kooskõlla.²⁶⁰

Riigikogul on õigus toetada õiguskantsleri ettepanekut viia seadus PS-i või seadusega kooskõlla. Mainitud juhul teeb Riigikogu esimees ühele Riigikogu komisjonidest ülesandeks algatada eelnõu PS-i või seadusega vastuolus oleva seaduse aktidega kooskõlla viimiseks (RKKTS § 152). Kui õigustloova akti vastuvõtnud organ ei ole 20 päeva jooksul, arvates õiguskantsleri ettepaneku saamise päevast, akti või selle sätet PS-i või seadusega kooskõlla viinud, teeb õiguskantsler Riigikohtule ettepaneku tunnistada õigustloov akt või selle säte kehtetuks (ÕKS § 18 lg 1). Regulatsioon toetub PS §-ile 142, mille teisest lausest tulenevalt teeb õiguskantsler Riigikohtule ettepaneku tunnistada akt kehtetuks, kui akt ei ole kahekümne päeva jooksul PS-i või seadusega kooskõlla viidud.

PSJKS § 6 lg 1 p 1 alusel võib õiguskantsler esitada Riigikohtule taotluse tunnistada jõustunud seadusandliku või täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse organi õigustloov akt või selle säte kehtetuks. Taotlus peab olema põhistatud ning selles tuleb märkida PS-i sätteid või põhimõtteid, millele vaidlustatav õigustloov akt ei vasta. Kui taotlus ei vasta seaduse nõuetele, annab Riigikohus taotluse esitajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Kui taotluse esitaja ei ole määratud tähtjaks puudusi kõrvaldanud, tagastab Riigikohus taotluse läbivaatamatult (PSJKS § 8 lg 1, § 11 lg 1).

---

²⁵⁹ Riigikogu kodu- ja töökorra seadus. – RT I 2003, 24, 148 ... RT I, 06.03.2015, 33.

²⁶⁰ RKPJKo 24.12.2002, 3-4-1-10-02, p 19.

Riigikohus lahendab põhiseaduslikkuse järelevalve asju kas põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi või üldkogu istungil. Üldkogu lahendab põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi üleantud asja, kui kolleegium peab vajalikuks asja lahendamist üldkogus. Üldkogu lahendab Riigikohtu haldus-, tsiviil- või kriminaalkolleegiumi või erikogu üleantud asja, kui kolleegiumil või erikogul tekib põhjendatud kahtlus kohtuasja lahendamisel asjassepuutuva õigustloova akti PS-ile vastavuses (PSJKS § 3 lg-d 1, 3).²⁶¹ Menetlusosalised on vaidlustatud õigustloova akti vastuvõtnud või andnud organ, kohtuotsuse või -määruse alusel algatatud menetluses kohtuvaidluse menetlusosalised, õiguskantsler, valdkonna eest vastutav minister ja Vabariigi Valitsust esindav minister (PSJKS § 10 lg 1 p-d 1, 3, 5-7).

Üldjuhul vaadatakse asi läbi kirjalikus menetluses (PSJKS § 51 lg 1).²⁶² Õigustloova akti põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses küsib Riigikohus menetlusosalistelt arvamuse vaidlustatud akti põhiseaduslikkuse kohta (PSJKS § 10 lg 2 ls 1). Kohus lahendab asja mõistliku aja jooksul, kuid mitte pikema aja kui 4 kuu jooksul, arvates nõuetekohase taotluse saamisest (PSJKS § 13 lg 1). Asja lahendamisel võib Riigikohus tunnistada jõustunud õigustloova akti või selle sätte PS-iga vastuolus olevaks ja kehtetuks või jätta taotluse rahuldamata (PSJKS § 15 lg 1 p-d 2, 6). Seejuures ei lahenda Riigikohus õigusvaidlust, mis kuulub lahendamisele haldus-, tsiviil-, kriminaal- või haldusõiguserikkumise asjades kohaldatavate kohtumenetluse sätete järgi (PSJKS § 14 lg 2 ls 2).

4.2. Kahju hüvitamise nõue

HKMS § 4 lg 1 sätestab, et halduskohtu pädevuses on avalik-õiguslikus suhtes tekkinud vaidluste lahendamine, kui seadus ei näe ette teistsugust menetluskorda. Elatisvõlgniku ja kohtutäituri vahelist suhet käsitletakse antud juhul avalik-õigusliku suhtena. Seda põhjusel, et kui eraõiguslik isik võib ülesande täitmisel kasutada võimuvolitusi, kaasneb sellega ka avalik-õiguslik suhe adressaadi või puudutatud isikuga.²⁶³ Avaliku ülesande olemus ei muutu sellest,

²⁶¹ Asi võidakse anda üldkogule, kui:

- taotlus asja läbivaatamiseks on tulnud Riigikohtu teiselt kolleegiumilt;
- tegemist on olulise põhiseaduslikkuse küsimusega;
- selle arutamisel kolleegiumis on jäänud eriarvamusele vähemalt üks kohtunik;
- asja lahendamine üldkogus on vajalik varasema tõlgendus- või otsustamispraktika muutmiseks.

²⁶² Sama paragrahvi teise lõike kohaselt vaadatakse asi läbi suulises menetluses, kui seda peab vajalikuks asja läbivaatav kohtukoosseis. Suulise menetluse määrab kohus menetlusosalise soovil või oma algatusel.

²⁶³ K. Merusk, I. Pilving. Halduskohtumenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2013, § 4, B II, p 4.

et ülesannet täidab eraõiguslik isik.²⁶⁴ Eelnimetatud sätte teisest poolest tulenevalt kontrollitakse aktide põhiseaduspärasust põhiseaduslikkuse järelevalve korras.²⁶⁵ Seevastu kahju hüvitamiseks on kaebajal õigus pöörduda halduskohtusse hüvitamiskaebusega. HKMS § 44 lg 1 kohaselt võib kaebusega võib halduskohtusse pöörduda isik üksnes oma õiguse kaitseks.

HKMS § 37 lg 2 p 4 kohaselt võib kaebusega nõuda avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamist (hüvitamiskaebus). Nimetatud kaebuse nõue on hüvitise väljamõistmine kaebuses näidatud kahju eest. Sama haldusaktiga tekitatud mittevaraline kahju ja varaline kahju, samuti otsene varaline kahju ja saamata jäänud tulu on eri kahjud, mistõttu nende eest hüvitise nõudmisel on tegemist eri vaidlusesemetega. Seetõttu ei saa kohus mittevaralise kahju hüvitamiseks esitatud kaebuse läbivaatamisel mõista välja hüvitist varalise kahju eest.²⁶⁶ Seejuures kui näiteks kaebus haldusaktiga tekitatud otsese varalise kahju hüvitamiseks on jäetud rahuldamata, ei välista hüvitise nõudmist sama haldusakti tõttu saamata jäänud tulu eest, kui seda nõuet varem ei esitatud. Eri kahjuliikide hüvitamise nõudmine ühes kaebuses on käsitatav liitkaebusena.²⁶⁷

Hüvitamiskaebuse nõuet piiritleb lisaks kahjule kui nõude esemele hüvitise suurus, kui viimane on kaebuses märgitud. Seda põhjusel, et kohus ei mõista hüvitist välja taotletust suuremas summas.²⁶⁸ Seejuures ei ole kohtueelses menetluses esitatud kahjunõude suurendamine kohtumenetluses käsitletav täiendava nõude esitamisenä. TsMS § 376 lg 4 p 2 kohaselt ei peeta hageja põhinõude või kõrvalnõude suurendamist, vähendamist, laiendamist või kitsendamist hagi muutmiseks. Riigikohtu hinnangul on mainitud põhimõtte kohaldatav samuti halduskohtumenetluses.²⁶⁹ Seetõttu kui algses kaebuses ei taotletud kogu kahju hüvitamist, võib ülejäänud osas taotleda hüvitist uues kaebuses. Täiendava kahju ilmnemisel või kahju suurenemisel on tegemist uue kahjuga ja selle eest hüvitise nõudmisel uue nõudega.²⁷⁰ Ainuüksi kahju arvestamise meetoodika muutmine ei ole kaebuse nõude muutmine.²⁷¹

Hüvitamiskaebuse alus on haldusakt, toiming või muu avaliku võimu kandja tegevus, millega kaebuse väitel kahju tekitati. Sama kahjuga seoses esitatud hüvitamiskaebuse lubatavust ja

---

²⁶⁴ RKEKm 16.02.2010, 3-3-4-1-10, p 5.

²⁶⁵ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 4, C I, p 1.

²⁶⁶ Näiteks ravikulude ja mittevaralise kahju hüvitamist on käsitletud RKHKo 05.10.2006, 3-3-1-44-06, p 13.

²⁶⁷ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 41, B III, p 4.

²⁶⁸ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 41, B III, p 4.

²⁶⁹ RKHKm 17.03.2011, 3-3-1-97-10, p 13.

²⁷⁰ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 41, B III, p 4.

²⁷¹ M. Vutt. Hagi ese ja alus ning hagi muutmine kohtupraktikas. Juridica 2011/V, lk 333,339.

põhjendatust tuleb kontrollida iga aluse puhul eraldi.²⁷² Perspektiivikas kahjunõude alus on kahju tekitamisel katkematu põhjusliku seose käivitanud avaliku võimu tegevus. HKMS § 41 lg 1 sätestab, et kui seadusest tulenevad eeldused mittevahalise kahju eest hüvitise nõudmiseks on täidetud, kuid kohus jätab hüvitise seaduses sätestatud tingimustel välja mõistmata, võib kohus hüvitise väljamõistmise asemel teha kindlaks kahju põhjustanud haldusakti või toimingu õigusvastasuse. Sellest tulenevalt ei eelda hüvitamiskaebuse alus õiguste rikkumist.²⁷³ Seda toetab RVastS § 16 lg 1, mille mõistes võib isik nõuda õiguspärase, kuid tema põhiõigusi või -vabadusi erakordselt piirava haldusakti või halduse toiminguga tekitatud vahalise kahju hüvitamist õiglases ulatuses.

Hüvitamiskaebuse üldised eeldused tulenevad RVastS §-idest 7-16 ja HKMS § 41 lg-st 5.²⁷⁴ RVastS § 9 lg 1 sätestab muu hulgas, et füüsiline isik võib nõuda mittevahalise kahju rahalist hüvitamist eraelu puutumatus rikkumise korral. RVastS § 9 lg 2 kohaselt hüvitatakse mittevahaline kahju proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega ning arvestades süü vormi ja raskust. RVastS § 13 lg-st 1 tulenevalt arvestatakse hüvitise suuruse määramisel kahju tekkimise ettenägematust, objektiivseid takistusi kahju ärahoidmisel, õiguste rikkumise raskust, eraõiguses sätestatud piiranguid seoses kannatanu osaga kahju tekitamisel ning muid asjaolusid, millest tulenevalt kahju hüvitamine täies ulatuses oleks ebaõiglane. RVastS § 12 lg 3 sätestab, et füüsilisest või eraõiguslikust juriidilisest isikust avaliku võimu kandja poolt tekitatud kahju eest vastutab riik, kohaliku omavalitsuse üksus või muu avalik-õiguslik juriidiline isik, kes andis füüsilisele või eraõiguslikule juriidilisele isikule volitused avalike ülesannete täitmiseks, kui seadus ei sätesta teisiti. RVastS § 17 lg-st 2 johtuvalt esitatakse kahju tekitamisel käesoleva seaduse § 12 lg-s 3 sätestatud juhul taotlus haldusorganile, kes kahju tekitanud füüsilisele või eraõiguslikule juriidilisele isikule andis volitused avalike ülesannete täitmiseks. Kui volitused tulenevad vahetult seadusest, esitatakse taotlus füüsilise või eraõigusliku juriidilise isiku üle riiklikku järelevalvet teostavale haldusorganile. Kohtutäiturite puhul on eelnimetatud organisatsioon Justiitsministeerium, mistõttu vastutab toodud juhul riik.

HKMS § 46 lg 4 sätestab, et hüvitamiskaebuse või heastamiskaebuse võib esitada kolme aasta jooksul arvates päevast, kui kaebaja sai teada või pidi teada saada kahjust ja selle põhjustanud isikust või haldusakti või toimingu tagajärgedest, mille kõrvaldamist ta nõuab.²⁷⁵ Sõltumata

²⁷² Seoses väidetava kahju tekitamisega nii seadundaja kui kohtu poolt, RKHKm 12.12.2012, 3-3-1-59-12.

²⁷³ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 41, B III, p 4.

²⁷⁴ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 37, D III, p 4.

²⁷⁵ Kahju hüvitamise nõudega koos hakkab kaebetähtaeg kulgema lisaks edaspidi tekkida võiva ettenähtava kahju osas (RKHKm 12.12.2012, 3-3-1-59-12, p 17).

sellest ei saa hüvitamiskaebust ega heastamiskaebust esitada pärast kümne aasta möödumist kahju või tagajärjed tekitanud haldusakti või õigustloova akti andmisest, toimingu tegemisest või õigusemõistmisel tehtud lahendi teatavakstegemisest. Sarnaselt tuleneb RVastS § 17 lg-st 3, et taotlus või kaebus tuleb esitada kolme aasta jooksul, arvates päevast, millal kannatanu kahjust ja selle põhjustanud isikust teada sai või pidi teada saama, sõltumata teada saamisest kuid kümne aasta jooksul kahju tekitamisest või selle põhjustanud sündmusest arvates. Kaebetähtaja järgimine on kaebuse lubatav eeldus põhjusel, et esimese ületamine välistab kaebuse sisulise läbivaatamise.²⁷⁶ Kahju hüvitamise kaebuse tähtaegsuse hindamiseks on Riigikohus soovitanud järgmist metoodikat – kõigepealt tuleks välja selgitada see, milles seisneb kahju, mille hüvitamist taotletakse. Seejärel on võimalik selgitada, millise haldusakti või toiminguga kahju tekitati, millal hakkas kulgema kaebuse esitamise tähtaeg, ning otsustada, kas kaebus on tähtaegne või mitte.²⁷⁷ HKMS § 124 lg 2 kohaselt lõpetab kohus määrusega asja menetluse, kui kaebus on esitatud tähtaega rikkudes ja tähtaeg ei kuulu ennistamisele.

HKMS § 47 lg 1 kohaselt võib seadus näha mõnda liiki nõude lahendamiseks ette kohustusliku vaidemenetluse või muu kohustusliku kohtueelse menetluse. Sellisel juhul võib kaebuse esitada üksnes siis, kui isik on pidanud kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud korrast, ning üksnes ulatuses, milles tema nõuet ei ole selles korras tähtaegselt rahuldatud. Seetõttu on eelnevas lõigus toodud HKMS § 46 lg-s 4 sätestatud kahju hüvitamise üldtähtaeg. Seevastu kui isik esitab eelnevalt samasisulise taotluse haldusorganile ja viimane jätab selle rahuldamata, on tegemist kohtueelse menetluse läbimisega.²⁷⁸ HKMS § 47 lg 2 sätestab, et kui isik pidas kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud korrast, võib kaebuse selle nõudega esitada 30 päeva jooksul arvates päevast, kui isikule tehti teatavaks kohtueelset menetlust lõpetav lahend, kui seadus ei sätesta teisiti. Mainitud regulatsiooni kohaldatakse ainult olukorras, kus kahju on tekkinud ja haldusorganile on esitatud taotlus viimase hüvitamiseks.²⁷⁹ Sarnane regulatsioon sisaldub RvastS § 18 lg-s 2, mille kohaselt kui haldusorgan jätab kahju hüvitamise taotluse rahuldamata või tähtaegselt lahendamata või kui kannatanu ei nõustu hüvitise suuruse või viisiga, võib kannatanu 30 päeva jooksul esitada halduskohtule kaebuse hüvitise väljamõistmiseks.

---

²⁷⁶ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 46, B I.

²⁷⁷ RKHKm 25.06.2009, 3-3-1-39-09, p 9.

²⁷⁸ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 46, B V.

²⁷⁹ RKHKm 25.10.2007, 3-3-1-50-07, p 8.

HKMS § 47 lg 1 reguleerib kohtusse pöördumist olukorras, kui kohtueelne menetlus on ette nähtud kohustuslikuna.²⁸⁰ Käesoleva töö alaosas 4.1.1. on käsitletud kohtutäiturile viimase tegevuse peale kaebuse esitamist enne kohtusse pöördumist kohtueelse menetlusena TsMS § 3 lg 3 tähenduses. Seevastu halduskohtus on kohtueelse menetluse kohustuslikkusega tegemist juhul, kui seadusest tuleneb kohustuslikkus sõnaselgelt.²⁸¹ PS §-st 15²⁸² ega HKMS §-st 7²⁸³ ei tulene, et isik on kohustatud püüdma vaidlust lahendada kõigepealt kohtuväliselt ja alles siis pöörduma kohtusse. Halduskohtumenetluses võib kohtusse pöördumisele olla seatud selline piirang üksnes juhul, kui seaduses on sätestatud kaebuse lahendamiseks kohustuslik kohtueelne menetlus.²⁸⁴ Riigikohtu seisukohast tulenevalt peab selleks, et vaidluste lahendamise kohtueelne kord saaks endast kujutada kaebeõiguse piirangut, olema seaduses selgesõnaliselt sätestatud, et kaebusega halduskohtusse saab pöörduda alles peale kohustusliku kohtueelse menetluse läbimist.²⁸⁵

Kohustuslikku kohtueelset menetlust kehtestavaks regulatsiooniks ei ole ilmselt võimalik pidada näiteks sotsiaalhoolekande seaduse²⁸⁶ (edaspidi SHS) § 11¹⁴ põhjusel, et sellest ei tulene sõnaselgelt, et selles paragrahvis reguleeritud vaidmenetlus oleks isikule kohustuslik enne kohtusse pöördumist.²⁸⁷ SHS § 11¹⁴ lg 1 sätestab, et isik, kes leiab, et Sotsiaalkindlustusamet või rehabilitatsiooniteenuse osutaja on haldusmenetluse käigus või haldusaktiga rikkunud tema õigusi või piiranud tema vabadusi, võib esitada vaide. SHS § 11¹⁴ lg 2 kohaselt esitatakse vaie Sotsiaalkindlustusametile. SHS § 11¹⁴ lg-st 5 tulenevalt võib isik vaideotsusega mittenõustumise korral pöörduda halduskohtusse kolme kuu jooksul, arvates vaideotsuse teatavaks tegemise päevast. Sarnaselt eelpool toodud õigusnormile on TMS § 217 lg-s 1 öeldud, et kohtutäituri otsuse või tegevuse peale täitedokumendi täitmisel või täitetoimingu tegemisest keeldumisel võib täitemenetluse osaline esitada kohtutäiturile kaebuse kümne päeva jooksul alates päevast, kui kaebuse esitaja sai teada või pidi teada saama otsuse või toimingu tegemisest, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Seetõttu ei sätesta TMS § 217 lg 1 kohustuslikku kohtueelse menetluse läbimise korda eelpool toodud tähenduses. Siiski tuleneb TMS § 218 lg-t 1, et kaebuse kohta tehtud kohtutäituri otsuse peale võib menetlusosaline esitada otsuse kättetoimetamisest arvates kümne päeva jooksul kaebuse maakohtule, kelle tööpiirkonnas

²⁸⁰ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 47, B I.

²⁸¹ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 47, B I.

²⁸² PS § 15 esimese lause kohaselt on igaühel õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse.

²⁸³ HKMS § 7 lg 1 mõttes võib kaebusega halduskohtusse pöörduda isik, kes leiab, et haldusakti või toiminguga on rikutud tema õigusi või piiratud tema vabadusi.

²⁸⁴ RKHKo 08.05.2001, 3-3-1-28-01, p 1.

²⁸⁵ RKHKm 15.10.2002, 3-3-1-63-02, p 10.

²⁸⁶ Sotsiaalhoolekande seadus. – RT I 1995, 21, 323 ... RT I, 13.12.2014, 44.

²⁸⁷ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 47, B I.

kohtutäituri büroo asub. Kohtutäituri otsuse või tegevuse peale ilma eelnevalt kohtutäiturile kaebust esitamata kohtule kaevata ei saa.

HKMH § 47 lg 1 mõttes on kaebus on lubatav, kui kaebaja on läbinud kohtueelse menetluse nõuetekohaselt, näiteks kõrvaldab kaebuses esitanud puudused ja esitab vaide tähtaegselt. Vastasel juhul lõpetatakse menetlus vaide läbi vaatamata jätmisega ning hilisem kaebus HKMS § 47 lg-st 1 tulenevalt ei ole lubatud.²⁸⁸ Olukorras, kus isik on pidanud kinni seda liiki asjade eelnevaks kohtuväliseks lahendamiseks seadusega sätestatud korrast, kuid vastav organ on isiku avalduse õigusvastaselt tagastanud, puudub alus halduskohtule esitatud kaebuse tagastamiseks.²⁸⁹ Seejuures peab kohus kohustuslikus kohtueelses menetluses esitatud taotluse tagastamise õiguspärasust kontrollima lähtudes sisulisest aspektist.²⁹⁰ Näiteks ei anna Riigikohtu hinnangul haldusorgani tegevuse õigusvastasuse ja süü põhjendamata jätmise, ametnike tegevusega riivatud õiguse kvalifitseerimata jätmise ning kahjunõuet põhjendavate tõendite esitamata jätmise alust jätta kahju hüvitamise taotlus läbi vaatamata. Seda esiteks põhjusel, et haldusmenetlust reguleerivad normid ei pane taotlejale kohustust selliseid põhjendusi ja tõendeid kahju hüvitamise taotlemisel esitada. Teise põhjuse kohaselt ei takista viimaste esitamata jätmise taotluse sisulist lahendamist ehk rahuldamist või rahuldamata jätmist.²⁹¹ Lisaks saab halduskohus kaebust menetleda osas, milles on kaebaja läbinud kohustusliku kohtueelse menetluse.²⁹² Näiteks on Riigikohtu praktika kohaselt kohtumenetluses lubamatu esitada muu hulgas mittevaralise kahju hüvitamise nõuet muu kahju eest, kui oli nõutud kohtueelses menetluses.²⁹³

---

²⁸⁸ K. Merusk, I. Pilving. Viidatud töö, § 47, B I.

²⁸⁹ RKHKm 8.10.2012, 3-3-1-30-12, p 18.

²⁹⁰ RKHKm 20.06.2013, 3-3-1-34-13, p 9.

²⁹¹ RKHKm 20.06.2013, 3-3-1-34-13, p 13.

²⁹² RKHKm 11.11.2008, 3-3-1-68-08, p 9.

²⁹³ RKHko 17.06.2010, 3-3-1-41-10, p-d 13, 15.

KOKKUVÕTE

IKS § 4 lg 1 sätestab, et isikuandmed on mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on. Füüsilise isiku võlgade mõistet piiritlevad Euroopa andmekaitseasutuste töörühma arvamuse kohaselt neli peamist elementi: „igasugune teave“, „kohta“, tulemus“ ja „füüsiline isik“. Kõik neli elementi on omavahel tihedalt seotud ja üksteisest sõltuvad ning määratlevad koos, kas andmeid tuleks käsitleda isikuandmetena. Andmeid lapse elatise võlgniku kohta käsitletakse avaliku teabena põhjusel, et viimased on saadud avalike ülesannete täitmise käigus.

Võlgniku võlgade avalikustamise korral on isikuandmete töötleja tulenevalt IKS §-ist 6 kohustatud järgima seaduslikkuse, eesmärgikohasuse, minimaalsuse, kasutuse piiramise, andmete kvaliteedi, turvalisuse ja individuaalse osaluse põhimõtteid. Võlgade avalikustamise õigusliku alusena on IKS mõtte kohaselt käsitletavat andmesubjekti endapoolne võlgade avalikustamine, võlgniku antud nõusolek või seaduslik alus nõusoleku puudumise korral. MA juhise kohaselt on maksehäireandmete edastamine isiku nõusolekuta lubatud isikuga sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu täitmise tagamiseks. Andmeid võib edastada vaid juhul, kui isikuandmete töötlejal ja kolmandal isikul on selleks õigustatud huvi, mis on eeskätt soov vältida ebausaldusväärse isikuga lepingu sõlmimist.

Füüsilise isiku võlgade kohta käivate andmete avalikustamise näol on tegemist faktiväite avalikustamisega. Eesti kohtupraktikast tuleneb, et kui avaldatud andmed on õiged, ei saa neid käsitleda VÕS § 1046 lg 1 tähenduses au teotavatena isegi juhul, kui andmed on sisult au teotava iseloomuga. Seevastu annavad VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 aluse kohaldada deliktiõiguslikku vastutust, kahjustati isiku väärikust kui isiklikku õigust. VÕS § 1046 lg-st 2 tuleneb, et isikliku õiguse rikkumine ei ole õigusvastane, kui rikkumine on õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Rikkumise taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse kaalumise kohustus on seotud põhimõttega, mille kohaselt võib isiklike õiguste rikkumist õigustada rikkuja motiiv tagada seeläbi teiste seadustega kaitstud hüvede, kolmandate isikute või avalikkuse huvide järgimine.

VÕS § 1045 lg 1 p 7 sätestab, et kahju tekitamine on õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati seadusest tulenevat kohustust rikkuva käitumisega. Nimetatud õigusnormi tähenduses tuleb mõista mis tahes õigusnormi, millest tuleneb kahju tekitanud isikule kohustus käituda teatud viisil, st teha teatud tegu või hoiduda teatava teo tegemisest. Käesoleval juhul on selleks IKS §

11 lg-s 2 sätestatud nõuded isikuandmete avalikustamiseks andmesubjekti nõusolekuta. VÕS § 1045 lg 3 kohaselt on kannatanu suhtes toime pandud õigusvastase teoga tegemist üksnes sellise õigusnormi rikkumise korral, mille eesmärk on kaitsta kannatanut talle tekitatud kahju eest.

KTS § 11 lg 4 alusel on elatisvõlgniku kohta käivate andmete avaldamise näol tegemist isikuandmete avaldamisega andmesubjekti nõusolekuta. IKS § 11 lg 2 sätestab, et isikuandmeid võib ilma andmesubjekti nõusolekuta avalikustada meedias, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi, see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Andmete avalikustamine ei tohi ülemääraselt kahjustada andmesubjekti õigusi. Avalik huvi on eelkõige avaliku elu tegelaste ja nendega seotud sündmuste vastu, kelle suhtes on kõrgendatud avalikkuse tähelepanu. Eesti ajakirjanduseetika koodeksi p 4.8 kohaselt avaldades materjale õigusrikkumistest, peab kaaluma, kas asjaosaliste identifitseerimine on tingimata vajalik ja milliseid kannatusi võib see asjaosalistele põhjustada. Nimetatud koodeksi p-st 4.9 lähtuvalt avaldatakse inimese eraelu puutumatust rikkuvaid materjale vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele. Eeltoodule tuginedes ei ole KTS § 11 lg 4 kooskõlas IKS § 11 lg-ga 2 olukorras, kus avaldatakse elatisvõlgniku isikuandmed olenemata avaliku huvi puudumisest ning viimase olemasolu korral ei kaaluta igakordselt võlgniku õigust privaatsusele. IKS eelnõu seletuskirja kohaselt isikuandmete töötlemise nõuete sisustamisel piiripealsetel juhtudel alati eelistada tõlgendust, mis kaitseb tugevamini eraelu puutumatust, mitte ei sea esiplaanile võimalikke avalikke huve.

PS § 26 sätestab, et igal on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. Riigikohus on märkinud, et eraelu puutumatuse riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete avalikustamist. PS §-st 26 tulenevat õigust eraelu puutumatusele riivatakse käsitletaval juhul selleks, et aidata paremini täita vanema kohustust lapse eest hoolitseda. Seega on nimetatud piirangu legitiimne eesmärk teise inimese ehk lapse õiguste ja huvide kaitse.

Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta piirangu eesmärgi saavutamist. Elatisvõlgnike nimekirja avalikustamine on sobiv võlgnike puhul, kellel eksisteerib vara, millele on võimalik täitemenetluses sissenõuet pöörata ning lapsele elatise maksmise kohustusest kuritahtlikult kõrvale hoidvate isikute puhul. Kui isikul ei ole vara, mida täitmisele pöörata või sellest ei piisa elatisnõude täitmiseks, ning isik ei hoia

kuritahtlikult kõrvale lapse ülalpidamise kohustuse täitmisest, ei pruugi võlgniku nime avalikustamisega kaasnev avalik hukkamõist soodustada eesmärgi ehk elatisnõude täitmise saavutamist. Siiski on võimalik, et avalikustamisega kaasnev negatiivne mõju ajendab isikuid leidma aktiivsemalt lahendusi, mistõttu võib nimede avalikustamise lugeda sobivaks.

Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Vara olemasolu korral täidab täitemenetlus korrektse elluviimise korral oma eesmärgi. Lisaks kuuluvad KarS § 169 alusel süüdimõistmisega kuritahtlikult elatise maksmisest kõrvalehoiduvate vanemate nimed avalikustamisele. Samuti tekib küsimus elatisvõlgniku nimekirja kandmise vajalikkusest olukorras, kus võlgnikul on vara olemas, kuid kohtutäitur ei suuda sissenõutavaks muutunud summat nimetatud tähtaja jooksul võlgnikust mittesõltuvatel põhjustel realiseerida. Nimetatud olukorras ning situatsioonis, kus võlgnikul ei ole realiseeritavat vara, peaks täitemenetlus olema vajalikkuse kriteeriumi silmas pidades kohasem meede võrreldes isikute nimede ja võlgnevuse avalikustamisega. Euroopa Kohus on öelnud, kui piirangu eesmärki oleks võimalik saavutada inimese õigusi vähem piiravate meetmetega ning õiguslooja ei ole veenvalt põhjendanud inimese õigusi rohkem piirava meetme vajalikkust, on ulatuslikum piirang vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega.

Vahendi mõõdukuse mõistes peab taotletava põhiõiguse tähtsus vastama põhiõiguse piiramise intensiivsusele ehk olema proportsionaalne kaitstava põhiõiguse tähtsusega. Elatisvõlgniku õiguste riive ulatuse ja intensiivsuse hindamisel sõltub võlgnike nimekirjas avaldamise tagajärg avalikust arvamusest ja juhusest. Häbiposti panek toob kaasa erineva kohtlemise ja paljudel juhtudel olukorra, kus karistuse järeلمid ei vasta süü raskusele. Õigusteaduses väljendatud arvamuse kohaselt ei sobi maine kahjustamine õigusriigis karistusmeetmeks. Elatisvõlgniku kujutamine olemuslikult halvana on ebaõiglane teadmata, mis põhjusel kohustusi ei täideta. Puudub usaldusväärne statistika väitmaks, et enamik võlgnikest hoiab tahtlikult oma laste ülalpidamisest kõrvale. Tartu pankrotihaldur ja kohtutäitur Oksana Kutšmei on samuti nentunud, et enamik võlgnikest on maksejõuetud. Eelnevale tuginedes võib elatisvõlgniku nime avaldamine kujutada intensiivset riivet olukorras, kus võla tasumine ei ole objektiivsetel põhjustel võimalik.

Elatisevõlgnikust vanema nime avalikustamine ei pruugi olla alati lapse parimates huvides – andmed lapse vanema elatisvõla kohta sisaldavad andmeid lapse eraelu kohta. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi hinnangul ei õigusta avalikkuse huvi üldjuhul lapse privaatsust kahjustavate

andmete avaldamist. LaKS § 13 lg-t 2 analüüsid on Riigikohus sedastanud, et lapse privaatsust kahjustavaid andmeid ei tohi avaldada ühe vanema nõusolekul, kui teine vanem sellele selgesõnaliselt vastu vaidleb. Seetõttu on KTS § 11 lg 4 vastuolus LaKS § 13 lg-ga 2 olukorras, kus mõlemal vanemal on lapse suhtes ühine hooldusõigus. Lisaks tuleb lapse õiguste konventsiooni artikli 2 lg 2 kohaselt võtta tarvitusele kohased meetmed kaitsmaks last diskrimineerimise eest tulenevalt viimase vanema õigusvastasest käitumisest. Hetkel ei ole kaalutud ja hinnatud elatisraha maksmisest kõrvalehoidvate vanemate avaliku nimekirja mõjusid lapse psühholoogilisele ja materiaalsele heaolule lähtudes lapse õiguste kahjustamise aspektist.

Käesoleva töö eesmärk oli välja selgitada, kas KTS § 11 lg-st 4 tulenev PS-i riive on lubatav. Eelmises lõigus toodud Euroopa kohtu seisukohast tulenevalt ei ole KTS § 11 lg-s 4 toodud PS-i riive lubatav põhjusel, et elatisvõlgnike kohta andmete avaldamise korral ei ole seadusandja analüüsinud, kas käsitletud piirangu eesmärki on võimalik saavutada võlgnike õigusi vähem piiravate meetmetega ning põhjendanud isikute õigusi rohkem piirava meetme vajalikkust. Samuti ei ole käesoleva hetkeni rakendatud ettepanekut analüüsida täiendavalt elatisvõlgnike nimekirja avaldamise mõjusid, kuigi nimetatud ettepanek tehti Indrek Tederi poolt märgukirjas Kristen Michalile 21. juulil 2011. Käesoleva töö autor teeb ettepaneku välja selgitada proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamiseks KTS § 11 lg 4 puhul tähtsust omavad asjaolud ning rakendada saadud tulemusi mainitud regulatsiooni kooskõlastamiseks kehtiva õigusega, sealhulgas nii IKS § 11 lg 2 eesmärkidega kui ka Riigikohtu tõlgendusega LaKS § 13 lg 2 kohta.

Elatisevõlgnikul on võimalik tõstatada KTS § 11 lg 4 põhiseadusele vastavuse küsimus kohtutäituri tegevuse vaidlustamine käigus kohtumenetluses. PS § 152 ls 1 sätestab, et kohus jätab kohtuasja lahendamisel kohaldamata mis tahes seaduse või muu õigusakti, kui see on vastuolus põhiseadusega. Vastava kohtulahendi alusel käivitub põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus Riigikohtus. Lisaks on isikul õigus pöörduda avaldusega õiguskantsleri poole vaidlustatava sätte põhiseadusele vastavuse kontrollimiseks. Kui õigustloova akti vastuvõtnud organ ei ole 20 päeva jooksul, arvates õiguskantsleri ettepaneku saamise päevast, akti või selle sätet põhiseaduse või seadusega kooskõlla viinud, teeb õiguskantsler Riigikohtule ettepaneku tunnistada õigustloov akt või selle säte kehtetuks.

HKMS § 37 lg 2 p 4 kohaselt võib kaebusega nõuda avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamist. RVastS § 9 lg 1 sätestab muu hulgas, et füüsiline isik võib nõuda mittevavalise kahju rahalist hüvitamist eraelu puutumatuse rikkumise korral. RVastS § 9 lg 2 kohaselt hüvitatakse

mittevaraline kahju proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega ning arvestades süü vormi ja raskust. RVastS § 12 lg 3 sätestab, et füüsilisest või eraõiguslikust juriidilisest isikust avaliku võimu kandja poolt tekitatud kahju eest vastutab riik, kohaliku omavalitsuse üksus või muu avalik-õiguslik juriidiline isik, kes andis füüsilisele või eraõiguslikule juriidilisele isikule volitused avalike ülesannete täitmiseks, kui seadus ei sätesta teisiti.

HKMS § 46 lg 4 sätestab, et hüvitamiskaebuse või heastamiskaebuse võib esitada kolme aasta jooksul arvates päevast, kui kaebaja sai teada või pidi teada saada kahjust ja selle põhjustanud isikust või haldusakti või toiminguga tagajärgedest, mille kõrvaldamist ta nõuab. Sõltumata sellest ei saa hüvitamiskaebust ega heastamiskaebust esitada pärast kümne aasta möödumist kahju või tagajärjed tekitanud haldusakti või õigustloova akti andmisest, toiminguga tegemisest või õigusemõistmisel tehtud lahendi teatavakstegemisest. HKMS § 47 lg 1 kohaselt võib seadus näha mõnda liiki nõude lahendamiseks ette kohustusliku vaidemenetluse või muu kohustusliku kohtueelse menetluse. Sellisel juhul võib kaebuse esitada üksnes siis, kui isik on pidanud kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud korrast, ning üksnes ulatuses, milles tema nõuet ei ole selles korras tähtaegselt rahuldatud.

TMS § 217 lg 1 kohaselt võib kohtutäituri otsuse või tegevuse peale täitedokumendi täitmisel või täitetoiminguga tegemisest keeldumisel täitemenetluse osaline esitada kohtutäiturile kaebuse kümne päeva jooksul alates päevast, kui kaebuse esitaja sai teada või pidi teada saada otsuse või toiminguga tegemisest, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. TMS § 218 lg 1 sätestab, et kaebuse kohta tehtud kohtutäituri otsuse peale võib menetlusosaline esitada otsuse kättetoimetamisest arvates kümne päeva jooksul kaebuse maakohtule, kelle tööpiirkonnas kohtutäituri büroo asub. Kohtutäituri otsuse või tegevuse peale ilma eelnevalt kohtutäiturile kaebust esitamata kohtule kaevata ei saa. HKMS § 47 lg 1 mõttes on kaebus on lubatav, kui kaebaja on läbinud kohtueelse menetluse nõuetekohaselt. Lisaks saab halduskohus kaebust menetleda osas, milles on kaebaja läbinud kohustusliku kohtueelse menetluse.

THE LEGALITY OF DISCLOSURE OF THE LIST OF ALIMONY DEBTORS IN ESTONIAN ORDER

Abstract

The Personal Data Protection Act § 4 section 1 provides that personal data are any data concerning an identified or identifiable natural person, regardless of the form or format in which such data exist. Estonian judicial practice provides that disclosure of the data of natural persons debts is considered to be disclosure of factual allegation. Data of alimony debtors is considered public information because the data is collected in the process of performance of public duties. Upon disclosure of personal data, a processor of personal data is required to adhere to the following principles: principle of legality, principle of purposefulness, principle of minimalism, principle of restricted use, principle of data quality, principle of security and principle of individual participation.

The Bailiffs Act § 11 section 4 provides that if a claim for child support in enforcement proceedings has been collectable for more than 60 days, the bailiff shall publish the debtor's name, personal identification code or the date of birth in case of lack thereof and the amount of debt on the Chamber's website upon the claimant's consent. A bailiff shall delete the debtor's data from the Chamber's website within 10 days after the execution of the claim for support. The regulation is not in accordance with the Personal Data Protection Act § 11 section 2 which states that personal data may be processed and disclosed in the media for journalistic purposes without the consent of the data subject, if there is predominant public interest therefore and this is in accordance with the principles of journalism ethics. Disclosure of data shall not cause excessive damage to the rights of a data subject.

The Constitution of the Republic of Estonia § 26 provides that everyone is entitled to inviolability of his or her private and family life. Government agencies, local authorities, and their officials may not interfere with any person's private or family life, except in the cases and pursuant to a procedure provided by law to protect public health, public morality, public order or the rights and freedoms of others, to prevent a criminal offence, or to apprehend the offender. The Supreme Court of the Republic of Estonia has stated the disclosure of personal data to be an infringement of inviolability of private life. The aim of the master's thesis is to determine whether the infringements of inviolability of private life in the Bailiffs Act § 11 section 4 is in conformity with the Constitution.

European Court formed an opinion in the judgment of the Grand Chamber of 9 November 2010, *Volker und Markus Schecke GbR (C-92/09) and Hartmut Eifert (C-93/09) v Land Hessen*, that the situation in which the purpose of the restriction of human rights could be achieved by less restrictive measures and the legislature has not convincingly justified the need for more restrictive measures, the more extensive measure is contrary to the principle of proportionality. The Court has held that derogations and limitations in relation to the protection of personal data must apply only in so far as is strictly necessary. Estonian legislator has not considered whether the claims for payment of support could be achieved by less restrictive measures and given the cause for the necessity of a measure more intensive. The Supreme Court analysing the Republic of Estonia Child Protection Act § 13 section 2 stated that it is not permissible to disclose data that might harm the privacy of a child if one of the parents clearly argues against the disclosure.

Alimony debtors have the right to give rise to the accordance of the Bailiffs Act § 11 section 4 with the Constitution by contestation of bailiffs action in judicial proceedings. The Constitution of the Republic of Estonia § 152 provides that when determining a case, the courts refuse to give effect to a law or other legislation or administrative decision that is in conflict with the Constitution. The Supreme Court declares invalid any law or other legislation or administrative decision that is in conflict with the letter and spirit of the Constitution. The Constitutional Review Court Procedure Act § 4 section 1 provides that The Supreme Court shall verify the conformity of a legislative act, refusal to issue thereof or an international agreement with the Constitution on the basis of a reasoned request, court judgment or court ruling. Everyone has the right of recourse to the Chancellor of Justice to review the conformity of an Act or other legislation of general application with the Constitution or the law. The Chancellor of Justice Act § 18 section 1 states that if a body which passed legislation of general application has not brought the legislation or a provision thereof into conformity with the Constitution or the law within 20 days after the date of receipt of a proposal of the Chancellor of Justice, the Chancellor of Justice shall propose to the Supreme Court that the legislation of general application or a provision thereof be repealed.

The Code of Administrative Court Procedure § 37 section 2 subsection 4 provides that an action may seek compensation for harm caused in a public law relationship (compensation action). The State Liability Act § 9 section 1 provides that a natural person may claim financial compensation for non-patrimonial damage upon wrongful degradation of dignity, damage to health, deprivation of liberty, violation of the inviolability of home or private life or the confidentiality of messages or defamation of honour or good name of the person. According to

the second paragraph non-patrimonial damage shall be compensated for in proportion to the gravity of the offence and taking into consideration the form and gravity of fault. The State Liability Act § 12 section 3 states that if damage is caused by a public authority who is a natural person or a legal person in private law, the state, local government or other legal person in public law who authorised the natural person or legal person in private law to perform public duties is liable for the damage unless otherwise provided by law.

The Code of Administrative Court Procedure § 46 section 4 provides that a compensation action or reparation action may be filed within three years after the day when the applicant became aware or should have become aware of the harm and of the person who caused the harm or of the consequences of the administrative act or measure the elimination of which the applicant seeks. Nevertheless, neither a compensation nor a reparation action may be filed later than ten years after the issue of the administrative act or legislative act, the taking of the administrative measure or notification of the decision entered in relation to the administration of justice, which caused the damage or gave rise to the consequences. The Code of Administrative Court Procedure § 47 section 1 states that the law may prescribe mandatory challenge proceedings or other mandatory pre-action proceedings for determining certain types of claims. In that case, an action may be filed only if the person has followed the pre-action procedure prescribed for dealing with the claim and only to the extent that the person's claim has not been satisfied in the pre-action proceedings within due time.

According to the Code of Enforcement Procedure § 217 section 1 a participant in enforcement proceedings may file a complaint to a bailiff about a decision or the activities of a bailiff upon execution of an enforcement instrument or refusal to perform an enforcement action, within 10 days as of the day on which the complainant becomes or should have become aware of the decision or action, unless otherwise provided by law. The Code of Enforcement Procedure § 218 section 1 states that a participant in proceedings may file an appeal against a decision of a bailiff made regarding a complaint to a county court in the jurisdiction of which the bailiff's office is located within ten days as of the delivery of the decision. An appeal against a decision or activities of a bailiff cannot be filed with a court without filing a complaint to the bailiff beforehand. The Code of Administrative Court Procedure § 47 section 1 provides that the law may prescribe mandatory challenge proceedings or other mandatory pre-action proceedings for determining certain types of claims. In that case, an action may be filed only if the person has followed the pre-action procedure prescribed for dealing with the claim and only to the extent that the person's claim has not been satisfied in the pre-action proceedings within due time.

KASUTATUD LÜHENDID

Õigusaktide lühendid:

AvTS – avaliku teabe seadus

ElatisAS – elatisabi seadus

IKS – isikuandmete kaitse seadus

KarS – karistusseadustik

KrMS – kriminaalmenetluse seadustik

KTS – kohtutäituri seadus

LaKS – Eesti Vabariigi lastekaitse seadus

MKS – maksukorralduse seadus

PKS – perekonnaseadus

PS – Eesti Vabariigi põhiseadus

PSJKS – põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus

RKKTS – Riigikogu kodu- ja töökorra seadus

TMS – täitemenetluse seadustik

TsMS – tsiviilkohtumenetluse seadustik

VÕS – võlaõigusseadus

ÕKS – õiguskantsleri seadus

Kohtute lühendid:

EIK – Euroopa Inimõiguste Kohus

RKEK – Riigikohtu erikogu

RKHK – Riigikohtu halduskolleegium

RKKK - Riigikohtu kriminaalkolleegium

RKPJK – Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium

RKTK – Riigikohtu tsiviilkolleegium

RKÜK – Riigikohtu üldkogu

TlnRnK - Tallinna Ringkonnakohus

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus:

1. M. Ameljuško. Avaliku lapse elatusrahavõlglaste nimekirja mõjust lapsele. Arst.ee, 03.02.2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.arst.ee/et/Uudised-ja-artiklid/35750/avaliku-lapse-elatusrahavõlglaste-nimekirja-mojust-lapsele> (23.03.2015).
2. T. Annus. Riigiõigus. Tallinn: Juura 2006.
3. Avaliku teabe seaduse eelnõu seletuskiri. 462 SE I.
4. Committee on the Rights of the Child (CRC). General comment no. 5 (2003): General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child. 2003, CRC/GC/2003/5. *Sine loco*, 27.11.2003. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.refworld.org/docid/4538834f11.html> (23.03.2015).
5. Containing a declaration on mass communication media and human rights. Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioon nr 428 (1970). Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.assembly.coe.int//main.asp?link=http://www.assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA70/ERES428.htm> (23.03.2015).
6. A. Eendra (koost). Riigikohus. *Sine loco*: Ecoprint 2007.
7. Eesti ajakirjanduseetika koodeks. Eesti Ajalehtede Liit, 29.01.1998. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.eall.ee/eetikakoodeks.html> (23.03.2015).
8. Elatisabi seaduse eelnõu seletuskiri. 1076 SE I.
9. Elatise võlgnike nimekiri. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, 2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kpkoda.ee/content/elatise-v%C3%B5lgnike-nimekiri/elatise-v%C3%B5lgnike-nimekiri-0> (23.03.2015).
10. Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts. Bd. 51. Tübingen: Mohr 1980.
11. M. Hallimäe. Ülalpidamiskohustuse täitmine on lapse elukvaliteedi huvides. Lastekaitse Liit, 02.02.2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.lastekaitseliit.ee/2010/02/lalpidamiskohustuse-taitmine-on-lapse-elukvaliteedi-huvides/> (23.03.2015).
12. L. Hanni. Põhiseaduse Assamblee kahekümnenda istungi stenogramm. Tallinn, 13.12.1991. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=172509&pai=20> (23.03.2015).
13. E. Henno (koost). MTÜd: rongaisade häbiposti panek võib kahjustada nende laste huve. – Postimees 01.02.2010.

14. R. Hodgkin, P. Newell. Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child: Fully Revised Third Edition. *Sine loco*: UNICEF 2007. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.unicef.org/publications/index_43110.html (23.03.2015).
15. Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri. 1026 SE.
16. Kohtutäituri seaduse eelnõu seletuskiri. 462 SE III.
17. Korduma Kippuvad Küsimused. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, *sine anno*. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kpkoda.ee/content/avaliku-poole-lingid/kkk> (23.03.2015).
18. Kriminaalpoliitika uuringud 12. Kuritegevus Eestis 2009. Justiitsministeerium: Tallinn 2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-ees-tis-2009> (23.03.2015).
19. V. Kutšmei. Kohtutäituri analüüs: suur osa võlgnikke on peaaegu varatud. – Eesti Päevaleht 05.12.2014.
20. V. Kõve. „Head“ ja „halvad“ võlgnikud ja võlausaldajad. Juridica 2014/VI.
21. Lastekaitse seaduse õiguslik analüüs. Sotsiaalministeerium, 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:cMKxznt-GxNkJ:vana.sm.ee/nc/tegevus/lapsed-ja-pere/lastekaitse-korraldus.html%3Fcid%3D1444%26did%3D7920%26sechash%3D5f5e62e4+%&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee> (23.03.2015).
22. S. Luide. Au tsiviilõiguslik kaitse ja selle erisused au teotamisel Interneti kaudu. Magistritöö. *Sine loco*, 2003.
23. Ü. Madise jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/> (23.03.2015).
24. Maksehäirete avaldamine. Andmekaitse Inspeksioon, 02.02.2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/juhised/maksehairete-avaldamine> (23.03.2015).
25. R. Maruste. Konstitutsionalism ja põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004.
26. K. Merusk, I. Pilving. Halduskohtumenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2013.
27. Mis on isikuandmed? Andmekaitse Inspeksioon, 14.02.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/mis-isikuandmed> (23.03.2015).
28. M. Männiko. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011.
29. E. Ninn. Ministeerium: alimendivõlglase avalikustamise kahju hindab teine lapsevanem. – Postimees 01.02.2010.

30. H. Pevkur. Rooside sõda – kaotajaks jääb laps. – Justiitsministeerium, 28.01.2014. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/et/rooside-soda-kaotajaks-jaab-laps> (23.03.2015).
31. P. Pikamäe, J. Sootak. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009.
32. I. Pilving. Sugupuud müügiks ja roolijoodikud häbiposti? Isikuandmetega seonduvad piirangud avaliku teabe avaldamisel. - Juridica 2004/II.
33. I. Rebane. Eesti NSV kriminaalkodeks: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Eesti Raamat 1965.
34. I. Rebane. Eesti NSV kriminaalkodeks: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Eesti Raamat 1980.
35. Registreeritud kuriteod Eestis 2003-2014. Justiitsministeerium, 01.02.2014. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/registreeritud-kuriteod-eestis-2003-2014-excel> (23.03.2015).
36. Right to privacy. Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioon nr 1165 (1998). Kättesaadav arvutivõrgus: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta98/eres1165.htm> (23.03.2015).
37. P. Schaar jt. Arvamus 4/2007 isikuandmete mõiste kohta. *Sine loco*, 20.06.2007. Kättesaadav arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_et.pdf (23.03.2015).
38. J. Sootak. Karistusõiguse alused. Tallinn: Juura 2003.
39. M. Suviste. Täitur: osa võlglasti on lihtsalt maksejõuetud. – Õhtuleht 25.01.2014.
40. M. Tamm. Kolinud elatisvõlgnike nimekirja andmed on aegunud. – Postimees 05.12.2010.
41. I. Teder ja K. Michal. Justiitsministeerium, 21.07.2011. Kättesaadav arvutivõrgus: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_margukiri_elatisvolglaste_nimekirjade_avalikustamine.pdf (23.03.2015).
42. Täitemenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 763 SE III.
43. P. Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
44. P. Varul jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012.
45. P. Varul jt. Võlaõigusseadus III. 8. ja 10. osa (§-d 619-916 ja 1005-1067). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2009.
46. M. Vutt. Hagi ese ja alus ning hagi muutmine kohtupraktikas. Juridica 2011/V.

Kasutatud õigusaktid:

47. Avaliku teabe seadus. – RT I 2000, 92, 597 ... RT I, 12.07.2014, 33.
48. Eesti Vabariigi lastekaitse seadus. – RT 1992, 28, 370 ... RT I, 13.12.2013, 12.
49. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2.
50. Elatisabi seadus. – RT I 2007, 25, 130 ... RT I, 06.12.2012, 6.
51. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. – EÜT L 281, 23.11.1995.
52. Halduskohtumenetluse seadustik. – RT I, 23.02.2011, 3 ... RT I, 19.03.2015, 24.
53. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57.
54. Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 12.07.2014, 51.
55. Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 23.12.2014, 16.
56. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I 2003, 27, 166 ... RT I, 30.12.2014, 9.
57. Kohtutäituri seadus. – RT I 2009, 68, 463 ... RT I, 14.03.2014, 54.
58. Lapse õiguste konventsioon. – RT II 1996, 16, 56.
59. Maksukorralduse seadus. – RT I 2002, 26, 150 ... RT I, 23.12.2014, 20.
60. Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395 ... RT I, 29.06.2014, 104.
61. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus. – RT I 2002, 29, 174 ... RT I, 23.12.2013, 57.
62. Riigikogu kodu- ja töökorra seadus. – RT I 2003, 24, 148 ... RT I, 06.03.2015, 33.
63. Riigivastutuse seadus. – RT I 2001, 47, 260 ... RT I, 13.09.2011, 11.
64. Sotsiaalhoolekande seadus. – RT I 1995, 21, 323 ... RT I, 13.12.2014, 44.
65. Täitemenetluse seadustik. – RT I 2005, 27, 198 ... RT I, 31.12.2014, 14.
66. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 31.12.2014, 5.
67. Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.04.2014, 13.
68. Õiguskantsleri seadus. – RT I 1999, 29, 406 ... RT I, 22.12.2014, 8.

Kasutatud kohtupraktika:

Euroopa Kohtu otsus:

69. EKo 09.11.2010, liidetud kohtuasjad C-92/09 ja C-93/09, *Volker jt vs Hessen*.

Euroopa Inimõiguste Kohtu otsused:

70. EIKo 06.09.1978, 5029/71, *Klass jt vs Saksamaa*.

71. EIKo 13.06.1979, 6833/74, *Marckx vs Belgia*.

72. EIKo 26.03.1987, 9248/81, *Leander vs Rootsi*.

73. EIKo 18.12.1987, 11329/85, *F vs Switzerland*.

74. EIKo 16.12.1992, 13710/88, *Niemietz vs Saksamaa*.

75. EIKo 04.05.2000, 28341/95, *Rotaru vs Rumeenia*.

76. EIKo 25.09.2001, 44787/98, *P.G. ja J.H. vs Ühendatud Kuningriigid*.

Riigikohtu lahendid:

77. RKEKo 05.12.1997, 3-2-1-99-97.

78. RKPJKo 28.04.2000, 3-4-1-6-00.

79. RKÜKo 22.12.2000, 3-4-1-10-00.

80. RKPJKo 05.03.2001, 3-4-1-2-01.

81. RKHKo 08.05.2001, 3-3-1-28-01.

82. RKKKo 11.10.2001, 3-1-1-92-01.

83. RKPJKo 11.10.2001, 3-4-1-7-01.

84. RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02.

85. RKPJKo 03.04.2002, 3-4-1-2-02.

86. RKHKm 15.10.2002, 3-3-1-63-02.

87. RKÜKo 28.10.2002, 3-4-1-5-02.

88. RKPJKo 02.12.2002, 3-4-1-11-02.

89. RKPJKo 24.12.2002, 3-4-1-10-02.

90. RKHKo 17.03.2003, 3-3-1-11-03.

91. RKÜKo 17.03.2003, 3-1-3-10-02.

92. RKKKo 19.06.2003, 3-1-1-95-03.

93. RKKKo 30.10.2003, 3-1-1-127-03.

94. RKPJKo 21.01.2004, 3-4-1-7-03.
95. RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04.
96. RKÜKo 25.02.2004, 3-3-1-60-03.
97. RKÜKo 17.06.2004, 3-2-1-143-03.
98. RKTkm 02.02.2005, 3-2-1-157-04.
99. RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05.
100. RKHKo 05.10.2006, 3-3-1-44-06.
101. RKÜKo 25.01.2007, 3-1-1-92-06.
102. RKHKm 25.10.2007, 3-3-1-50-07.
103. RKÜKo 03.01.2008, 3-3-1-101-06.
104. RKHKm 11.11.2008, 3-3-1-68-08.
105. RKPJKm 30.12.2008, 3-4-1-12-08.
106. RKPJKm 30. 12.2008, 3-4-1-12-08.
107. RKÜKo 03.01.2008, 3-3-1-101-06.
108. RKÜKo 08.06.2009, 3-4-1-7-08.
109. RKHKm 25.06.2009, 3-3-1-39-09.
110. RKPJKo 25.06.2009, 3-4-1-3-09.
111. RKPJKo 17.07.2009, 3-4-1-6-09.
112. RKPJKm 07.12.2009, 3-4-1-22-09.
113. RKTkm 11.12.2009, 3-2-1-102-09.
114. RKEK 16.02.2010, 3-3-4-1-10.
115. RKHKo 17.06.2010, 3-3-1-41-10.
116. RKTko 21.12.2010, 3-2-1-67-10.
117. RKHKm 17.03.2011, 3-3-1-97-10.
118. RKHKo 12.05.2011, 3-3-1-12-11.
119. RKTko 17.05.2011, 3-2-1-33-11.
120. RKHKo 12.06.2012, 3-3-1-3-12.
121. RKHKo 12.07.2012, 3-3-1-3-12.
122. RKKKo 27.09.2012, 3-1-1-84-12.
123. RKHKm 08.10.2012, 3-3-1-30-12.
124. RKHKm 12.12.2012, 3-3-1-59-12.
125. RKHKm 20.06.2013, 3-3-1-34-13.
126. RKTko 26.06.2013, 3-2-1-18-13.
127. RKTko 25.09.2013, 3-2-1-80-13.
128. RKTko 18.02.2015, 3-2-1-159-14.

Ringkonnakohtu lahendid:

129. TlnRnKo 23.12.1999, II-2/1345 1999.

130. TrtRnK o 23.12.1999, II-2-239/99.

131. TlnRnKo 20.06.2000, II-2-674 2000.

132. TlnRnKo 12.04.2005, 2-3/297/05.

Lihthitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katren Oper (sünnikuupäev: 6.detsember 1990. a.),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihthitsentsi) enda loodud teose „Elatisvõlgnike nimekirja avaldamise õiguspärasus Eesti õiguskorras“,

mille juhendaja on Tambet Tampuu,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihthitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartu, 28. aprill 2015. a.